

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

ויקרא

מאוצר שיהותנו ומאמרו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אוד זרוע לצדיק ולישרי לב שמהה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואלי** זצוק"ל
ב"ר שמואל ורחל ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואלי** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשתקד מתוך למעלה מאלף בקשות לתמיכה
בזכותכם הגדלנו את הכמות

ויצאו בס"ד **850** משלוחי "קמחא דפסחא"
עד לביתם של האלמנות והנזקקים...

מאות בקשות נוספות באות לפתחינו,
ו... נאלצים לדחותם.

היתומים והאלמנות ממתינים לתשובה:

"כיצד יעבור עליהם הג הפצות
הבא עלינו לטובה".

גם השנה רצוננו להגדיל את הכמות
ככל שיתאפשר ולשמח עוד ועוד
משפחות בע"ה - - -

אנו פונים אליך...

בידך לשמח אותם...

היננו עכשיו *6431

בילתנו שוחפוכה

**ברכת מורינו ורבינו שליט"א:
מי שנותן למצוה זו יקבל מהקב"ה
כל מה שצריך בכל המובנים**

קול קודא ממור"ר שליט"א

**אם אתה משמח את שלי...
אני משמח את שלך!!**

בניהו יששכר שמואלי ^{בר}
BENAYAHU YSAHAR SHMUELI
Yeshai Hanehadim "NAHAR SHALOM"
ישיבת השופרים "נהר שלום"

קול קודא דלשון דה ספרקסין
סבס תרס"ב

זאתו חת הנהדו קדושים סוף ספסיה אלהי העבד
ואפע, הו עליה יונו

יזע אבז כענק סוף ספסיה קדוה זכר דאם סלאו לזולתו
לחיה יפסד, זולתו אה שפיה סקול ונספיה זכר וסוף
יפסדו אצרייה וזכר זולתו חיה יזונו ונספיה זכר וסוף
קדוה זכר זולתו חיה יזונו ונספיה זכר וסוף
זולתו חיה יזונו ונספיה זכר וסוף
זולתו חיה יזונו ונספיה זכר וסוף
זולתו חיה יזונו ונספיה זכר וסוף
זולתו חיה יזונו ונספיה זכר וסוף

בתרומת

סל מלא למשפחה

תקבל גם קמיע על קלף

סגולה לפרנסה

ממו"ר שליט"א

בכבודכם ליל הסדר שלהם נראה אחדות

לא משאירים אותם לבד...

היצג עשיתי *6431

הודעתנו (תעודת זיהוי) הישגית ת"ר 2007 טל 02-6221809 פקס 02-6221801
6, Shilo St. P.O.B 28267 JERUSALEM Tel: 02-6221809, Fax: 02-6221801

הלכות פסח

הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח

- א. כתב רבינו האר"י ז"ל הנזהר ממשוהו חמוץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה ולכן יזהר שלא לאכול בפסח שום מצרכי מזון שנעשו מחוץ לבית ואפילו ממפעל שיש לו הכשר המעולה ביותר.^א
- ב. המצה היא הדבר המסוכן ביותר לבא לידי חימוץ, ולכן יתאזר כגבור ליקח מצות הנעשות על ידי חבורה הבקיאין והמדקדקין בכל פרטי הדינים שתהיה המצה הכשרה ביותר בלא שום פקפוק כלל ועיקר והטוב ביותר ליקח מצות עבודת יד כי אפשר לפקח ולהשגיח בזה ביותר וידאג על המצות שיאכל במשך כל החג מיד לאחר פורים.^ב
- ג. צריך להזהר לקנות כל צרכי הפסח רק מוצרים שהם כברייתן לא טחונים כגון שקדים אגוזים וכו' וכן התבלינים קינמון פלפל שחור וכו', ובודקים אותם היטב לפני הפסח. ומכינים הכל בבית. ולקחין הפירות

עיונים והארות

א. הנה אע"פ שכתב הרב במקורות שם משם הרשב"א (סימן קכד): ומה ששאלתם על מה שנוהגים בכל גלילות הארץ, ללוש בבתים ואח"כ להוליך את הפת בפורני ברחוק עשרה בתים, ואחד מן החכמים אסר ואמר שמנהג בטעות הוא שנהגו כן. תשובה אל תחושו למנהגכם, כי כן האמת, ואיני רואה בו שום פקפוק, והדברים ברורים בעיני עד שאיני רואה צורך להשיב עליהם וכו'. תדע כי מורנו הרמב"ן ז"ל היה נוהג מתחלה ללוש הבצק בביתו, ואח"כ היה שולח פתו לפורני שהיה רחוק מביתו יותר מחמשה עשר בתים, ולא היה חושש, אלא שאחר כך נמנע מזה, ולא מחמת ריחוק המקום, אלא מחשש שמא יהיה הפורני מלא, ויצטרפו לעכב פתו מיל או יותר, אבל לחוש לסילוק היד כדברי החכם המורה הנ"ל, לא שמענו, ולא נעשה את הגאונים והרבנים חדשים גם ישנים, כטועים גמורים ח"ו, ושכן מוכח בגמרא (בפסחים ז), ומוכרע גם מסברא. ע"כ. גם הרשב"ץ בספר יבין שמועה (דף ל ע"ד) כתב, שהנה כבר כתב הרשב"א שרבו הרמב"ן היה שולח הבצק אחר עריכה אל הפורני שהיה רחוק מביתו יותר מט"ו בתים, ומה שנמנע מזה אח"כ הוא מפני שהיה חושש פן יתעצל השליח להכניסו לפורני, ולמדנו מזה שגם אחר עריכת הבצק כל שלא נשתהה שיעור מיל בלא עסק אינו בא לידי חימוץ. וכן מוכח בפסחים (ז). בתלמיד שיושב לפני רבו, ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בביתו ומתיירא שלא תחמיץ וכו'. עכ"ד.

ואפילו שבימינו אכשור דרי ב"ה בכל זאת צריך לעשות משמרת למשמרת ולהתרחק מצד נדנדו של איסור וה' יתן הטוב ולא נכשל ח"ו.

ועוד צריך לידע שאפילו שב"ה היום המכונות משוכללות מאוד והעשייה היא במהירות ואין חשש שמא הבצק יחמיץ, אולם יש לחוש שמא בין עיסה לעיסה לא ינקו היטב את כל חלקי המכונה, מחמת שאין אפשרות לפרק כל חלקי המכונות, ונשאר שם בצק, ועוד שהוא טורח גדול, וחמוץ בפסח אסור אפילו במשהו.

א. מרן החיד"א בדבש לפי (מע' ח אות יח), ובפלא יועץ (ערב פסח), והביאם במועד לכל חי (סי' ב אות ד). ובפלא יועץ (שם) כתב עוד: ואשריהם ישראל, ונשותיהם יותר מהם, נזהרים לבער החמוץ בתכלית הזהירות ומחמירין יותר ממה שצריך, ותבוא עליהם ברכת טוב, אבל עיקר הזהירות צריך במה שנותן לתוך פיו, שלא יהא שום חשש חימוץ ותערובת חמוץ ולצאת ידי כל הדעות. עכ"ל. והקדים שם להמשיל הדבר לחולה שיאמרו לו רוב הרופאים שאף שיש סם אחד מעולה ומובחר לרפואתו, מכל מקום גם סם פשוט ממנו מועיל, ורופא אחד בקי אמר שהסם הפשוט אינו מועיל ואפשר ג"כ שייזיק, ודוקא הסם המעולה יועיל לו, היש פתי וסכל שלא יחוש לדברי הרופא הבקי, הלא ודאי שכל אדם יקח הסם המועיל לדעת כולם, וה"נ לענין המנהגים בפסח נזהרים לצאת ידי כל השיטות, ובפרט בדברים שיש בהם חששות גדולים לכמה פוסקים. ורבינו הגרי"ח זיע"א כתב בדרשת שבת הגדול (ח"ג) כי בחודש זה יש סנוגוריא גדולה על עם ישראל כי דוחים אהבת המאכל שהוא החמוץ הערב לחיך וכל ההידורים בענייני אכילתם, מפני אהבת השי"ת שזה הוא רצונו, ע"ש.

ב. הנה מרן השלחן ערוך (סימן תנט סעיף ב) כתב: לא יניחו העיסה של המצה בלא עסק אפילו רגע אחד, וכל זמן שמתעסקים בבצק אפילו כל היום כולו אינו מחמיץ, ואם הניחוהו בלא עסק שיעור מיל הוי חמוץ. ואחר שנתעסקו בבצק ונתחמם בידים, אם יניחוהו בלא עסק מיד יחמיץ. ע"כ.

ומו"ר מופת הדור בחזו"ע (דיני אפיית המצה הלכה ג) כתב וז"ל: ראוי להזהר מאד לכתחלה, עד כמה שאפשר, שלא לשהות שום שהייה בעשיית המצה, ואפילו שהייה קלה פחותה משיעור הילוך מיל, ואפילו לצורך הפת, ומכל מקום כשאי אפשר אחרת ומוכרחים לשהות כשניים או שלשה רגעים בין העריכה לרידוד הכיכרות, וכן כששוהים קצת כדי לפנות התנור, המקילים בזה יש להם על מה שיסמוכו. שלא החמיר מרן בשהיית משהו, אלא כשרואים שהעיסה חמה, ולכן יש לחשוש פן תחמיץ, הא לאו הכי, לא.

- והירקות וכן הבשר והדגים שלא קפואים ולא משומרים אלא הדגים יהיו חיים טריים. ורק דברים המוכרחים שידוע שאין בהם תערובות חומרים אחרים, כגון: שמן זית, חלב טבעי, סוכר, תה, קפה [שחור בלבד], מקילין לקנותם מוכנים בהכשר מעולה וכן להזהר היכן המכונות שאורזות אותן.^ג
- ד. אין להשתמש בתבלינים אלא באלו שאין בהם חששות כלל, כגון פלפל שחור, קינמון, זנגביל וכיו"ב. אבל הכמון פעמים נמצא בו תערובת חמץ.^ד והמדקדקים טוחנים התבלינים בביתם במטחנה מיוחדת לפסח, אחר ברירה מדוקדקת, ותבוא עליהם ברכת טוב.
- ה. בעלי מכולת וצרכניות המספקים מצרכי מזון לחג הפסח צריכים להקפיד שכל המצרכים המיועדים לפסח יהיו שמורים במקומות מיוחדים ונקיים בחנות לבל יפול עליהם אבק קמח, או פירווי חמץ, וכן צריכים להזהר שלא להשתמש באותה כף שרגילים להשתמש בה כל השנה לקמח וכדומה, אלא ישתמשו בכף מיוחדת לפסח, וכן ינקו היטב את המאזנים וכלי מדידה.^ה
- ו. מעיקר הדין מותר לאכול בפסח גבינה או דגים מלוחים שנמלחו קודם פסח, וכן סרדינים שבקופסאות שימורים המיוצרים בארץ בשמן בלבד, אפילו שלא נזהרו לבדוק המלח מפרורי חמץ ובמליחתם לא נזהרו לשמורם כראוי מחמץ, ובכל אופן יזהרו שתהיה השגחה מרבנות מוסמכת, ומן הראוי לקנותם קודם פסח ולהניחם בכלי כשר, וחסידים ואנשי מעשה משתדלים להחמיר לקנות הגבינות והחלב וכדומה קודם הפסח בהכשר מיוחד לפסח ועליהם תבא ברכת טוב.^ו
- ז. העושה יין בביתו לכל שאר ימות השנה ולא נזהר לשומרו מחשש חמץ, מותר לשתותו בפסח, ואם ידוע לו שנפל לתוכו פרורי חמץ, יסלקם ויסננם במסננת עבה, שאין לחוש שיסתננו לתוכו פירווי חמץ ומותר בשתייה בפסח והטוב ביותר להכין יין מיוחד לפסח ללא חשש.^ז
- ח. פירות יבשים כגון צמוקים, שזיפים, משמשים, וכיוצא בזה, מנהג הספרדים ועדות המזרח להקל בזה, וגם בזה צריך שתהיה השגחה מרבנות מוסמכת, כי צריך להזהר שיבשו אותם בחמה, וכן שלא משחו אותם בשמן. ואחינו האשכנזים נהגו איסור בזה ואין מתירים אלא לחולה אפילו שאין בו סכנה, אמנם יש להיזהר מאוד מהתאנים הנמכרים בשוק שלא להכניסם לבית מפני שמערבים בהם קמח כדי ליבשם.^ח
- ט. צריך להזהר שלא לקנות בפסח בוטנים וגרעינים ושקדים וכדומה הקלויים הנמכרים בחנויות, מפני שמערבים קמח במלח שעליהם, אלא יקנה ויקלה בביתו.^ט
- י. אורז וכל מיני קטניות ובכלל זה "חומוס" מותרים בפסח, ובלבד שיזהרו לברור האורז לפחות שלש פעמים מחטים או מיני דגן, ולכן יזהר הבעל בעצמו לאחר שאשתו ברה האורז שיברור גם הוא, ויזהרו לברור את האורז בשעה שאין ילדים קטנים בקרבתם,^י ואחינו האשכנזים נוהגים איסור באורז וקטניות בפסח

עיונים והארות

- ג. ועי' במועד לכל חי (סי' ב אות יז) וז"ל: לא תתגודדו ליכא בחומרות דפסח, וגם אין לחוש ליוהרא כי משפחה ומשפחה מנהג אבותיהם בידיהם, בין בשתיית הקאווי במקום אחר ובין במיני מתיקה שעושים, וכן שלא לסעוד אצל אחרים, ואפילו מי שאינו נוהג חומרות כשרידיים אשר ה' קורא, אפ"ל הכי מה טוב דבימי הפסח יקיים אשרי יושבי ביתך טפי משאר ימות השנה. (ועי' להרב מטה יוסף חלק ב' סי' א וסי' ב, ובספר אורחות יושר פרק יא).
- ד. שו"ת אור לציון (ח"ג פ"ח תשובה טו במקורות) וז"ל: ולענין תבלינים הכל לפי המנהג, שיש נמנעים מתבלינים מסויימים, וכמבואר בדברי הרמ"א (בסימן תסז סעי' ה) ובאחרונים (שם), ויש חסידים שנמנעים לגמרי מתבלינים. והמנהג שלא להשתמש בכרום לפסח, וכמ"ש הרמ"א (שם). וראה גם במחבר"ר (שם אות ז). ע"כ.
- ה. מו"ר מופת הדור בחזו"ע (הלכות מצרכי מזון הכשרים לפסח הלכה א).
- ו. שו"ע (סי' תמז סעי' ה). מ"ב (ס"ק מא). חזו"ע (שם הלכה י).
- ז. עיין חזו"ע (שם הלכה ז) שכתב שם הטעם לפי דברי מר"ן בב"י (סימן תמז). ועיין מ"ב (שם ס"ק לו), וכן אם הסוכר לא היה כשר לפסח מותר להשתמש בו. ודעת הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל שטוב להחמיר בכל אופן אם לא נזהר ביין מחשש חמץ.
- ח. רמ"א (סי' תסז סעי' ח), ועיין שם במ"ב (ס"ק כו), ועיין חזו"ע (שם הלכה יד). ומי שיש לו תאנים חייב לבערם בפסח.
- ט. חזו"ע (שם).
- י. שו"ע (סי' תנג סעי' א), חזו"ע (שם הלכה ב) וביאר ע"פ הגמ' בפסחים (קיד): שצריך לאכול שני מיני תבשילין בליל פסח,

- ואין להם לשנות ממנהגם זה אפילו על ידי התרה י"א.
- יא.** יש מהספרדים שנהגו להמנע מאכילת "אורז" בלבד בפסח מחשש פן לא יוכלו לבדוקו יפה ואם רוצים לבטל מנהגם זה מחמת חולי וכדומה יש להקל על ידי התרה, (ואף הנהגים איסור באורז וקטיניות בפסח מותר להם להשהותם בבית) י"ב.
- יב.** בני ספרד אפי' אותם שנוהרים מלאכול קטניות יבשות אינם נמנעים מאכילת קטניות לחות [ירוקות], כגון אפונה ירוקה, פול ירוק, ושעועית ירוקה, לפי שאין להם דין קטניות גם לענין מעשרות י"ג.
- יג.** מי שנהג איסור באורז בפסח, משום היותו סמוך על שולחן אביו, וכיום נשא אשה ועומד ברשות עצמו, רשאי לנהוג היתר בלי שום התרת חכם, אמנם טוב שיעשה התרה י"ד.
- יד.** אשה אשכנזיה הנשואה לבעל ספרדי, והיא נוהגת איסור באורז וקטניות כמנהגה בבית אביה, אפילו הכי מותר לה לבשל לבעלה בפסח אורז וקטניות, ואם ברצונה לבטל מנהג הוריה ולנהוג משעת נישואיה כמנהג בעלה, נכון שתעשה התרה כדי שתוכל לאכול אורז וקטניות כמנהג הספרדים י"ו.
- טו.** כל מוצרי המזון שקונה אותם לפסח יזהר מאד לראות שיש עליהם הכשר מטעם הרבנות המוסמכת.

תערובת חמץ

- א.** באיסור חמץ החמירו חכמים, שאפילו נפל מעט חמץ לתוך התבשיל בפסח, אף על פי שיש בתבשיל כמות של פי אלף ויותר כנגד החמץ, נאסר התבשיל כולו באכילה, כיון שההלכה קובעת, חמץ בפסח במשהו, דהיינו אפילו רק משהו של חמץ מעורב בתבשיל, נאסר כל התבשיל י"א.

עיונים והארות

ויראי ה' שלא לאוכלו בפסח שהעידו דהוה עובדא שברירו האורז כמה פעמים ואחר שבישלוהו נמצאה בו חטה, ולכן נמנעו מלאוכלו, אמנם אין מוחין ביד האוכלים, ועיין בא"ח פ' צו אות מ"א. ומה שכתבנו שצריך התרה היינו דוקא משום חולי וכיוצא בו. אמנם אם נהג כן מחמת שחשב שאסור לאכול אורז מן הדין אין צריך התרה ועיין חזו"ע (שם במקורות להלכה ב אות ה), שו"ת לב חיים (ח"ב סימן צד), שו"ת רב פעלים (א"ח ח"ג סי' ל). והגאון רבינו שלום משאש זצ"ל כתב בספר דברי שלום ואמת שאין צריך התרה.

יג. ובמ"ש הרב בית דוד, וכ"ה בשער המפקד, שכן מנהג ירושלים. וטעם הדבר כי שם קטניות הוא כשאוכל הזרעים אחר שיבשו הקליפות ועושה מהם גורן, כתבו הראשונים (סי' תנג) כמה טעמים לאוסרם, א. מפני שעושים אותם גורן עם מיני דגן. ב. מפני שטוחנים אותם כשהם יבשים [כתירס וכיו"ב] ועושים מהם פת, ויש לחוש שמא יתחלף בפת דגן. ג. מפני ששמים אותם בשקים עם דגן, אבל כ"ז שייך רק בקטניות יבשות ולא בלחות, ועל כן נהגו בכל ארצות ספרד לאוכלם, וגם לענין מעשרות לא חשיבי קטניות אלא ירק, עי' רמב"ם (פ"א ממע"ש), וכן בגמ' (ריש פ"ז דנדרים) מבואר דגם לענין לשון בני אדם לא חשיבי בכלל קטניות.

יד. חזו"ע (שם) שו"ת יח"ד (ח"א סימן יב). ואשכנזי שמתארח בבית ספרדי בפסח מותר לו לאכול בכלים של בעל הבית אפילו שבעל הבית נוהג היתר באורז וקטיניות.

טו. שם, והביא שם את דברי החיד"א במחב"ר (סי' תסז ס"ק ו) והוא הדין לכל יתר החומרות שנהגו אחינו האשכנזים. ובפרט בהלכות הפסח רשאית אשה מבני אשכנז שנישאת לספרדי לנהוג כמנהג הספרדים לאחר שתעשה התרה.

א. שו"ע (סי' תמ"ז סעי' א). כידוע כל מאכל איסור שהתערב

ושואלת הגמ' איזה שני תבשילין. א"ר הונא סילקא ואורז, ורבא היה מחזר אחר סילקא ואורז מפני שיצא מפי ר"ה, ואמר ר"א שמע מינה שאין מי שיחוש לדברי ר"י בן נורי שאמר אורז מן דגן הוא וחייבים על חימוצו כרת ע"כ, וכתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות חמץ ומצה ה"א) אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני דגן בלבד, והם שני מיני חיטים שהן החיטה והכוסמת, ושלושה מיני שעורים שהן השעורה ושכולת שועל והשיפון. אבל הקטניות כגון אורז ודוחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ אלא אפילו לש קמח אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמין הרי זה מותר באכילה שאין זה חמוץ אלא סרחון. ע"כ. ומקורו מהגמ' בפסחים (לה). אלא שמכל מקום כתב המאירי (פסחים שם) שאורז צריך לנקותו יפה יפה, לפי שיש בו גרעינים שלא הוסרה קליפתם, וכשמתבשלים עם הקליפה נראים כגרעיני חיטה, ומביא עצמו לידי ספק או להיות לבו נוקפו בכך. ובריטב"א (שם) כתב שצריך ליזהר באורז לפי שנמצא יחד עם האורז ממין הכוסמין ויש לבדוקו בעיון גדול.

ומרן הבית יוסף (סימן תנג) הביא דברי רבינו ירוחם, שאותם שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות מבושלים בפסח, מנהג טטות הוא, זולתי אם הם עושים להחמיר על עצמם, ולא ידעתי למה. ובהגהות מיימוניות (פרק ה), כתב, שאפילו תינקות של בית רבן יודעים שאין אורז וקטניות באין לידי חימוץ, אלא מפני שתבואה מעורבת בהן ואי אפשר לבררן יפה, לכן נהגו להחמיר וכו'. ע"ש.

יא. רמ"א (שם). כף החיים (שם ס"ק ט"ו).

יב. עיין כף החיים (שם ס"ק י) שהביא בשם הגאון חיד"א בספר טוב עין (סי' ט אות ו) דאנחנו בני ספרד אין נוהגים במניעת הקטיניות, אמנם באורז נהגו בעיה"ק ירושלים מרבית הת"ח

- ב. מותר למכור את התבשיל שנתערב בו חמץ לגוי ולהנות מהכסף, שכיון שאין הגוי משלם עבור הנאת טעם החמץ שבתבשיל, נמצא שאינו נהנה מהחמץ כלל². ואולם בני אשכנז מחמירים בזה ושורפים את כל התבשיל, ורק בהפסד מרובה מקילים למכור לגוי³.
- ג. טבליות וכדורי הרגעה נגד מחושי ראש, או שינים, מותר להשתמש בהם בפסח אפילו יש בהם תערובת חמץ בתנאי שטעמם פגום ובולעים אותם כמות שהם, אבל טבליות שמוצצים אותם וטעמם טוב, אסור למצוץ אותם לרפואת דלקת גרון, אלא אם כן נתברר שנעשו מעמילן של תירס או תפוחי אדמה, וטוב שיבקש מהרופא בעת רישום "הרצפט" שירשום תרופות שאינן מכילות חשש חמץ⁴.
- ד. סיגריות שיש לחוש שמדבקים אותם בחומר שיש בו חשש חמץ הואיל ונפסל לאכילת הכלב, וגם אינו ניכר יש להתיר לעשן מהם בפסח⁵.
- ה. מותר לצחצה נעליו בחול המועד פסח במשחת נעלים שיש בה תערובת חשש חמץ, ויקנה אותה קודם הפסח, וכן מותר ללבוש כובעים שמדבקים אותם בבצק מבפנים, מכיון שנפסל מאכילת הכלב קודם זמן איסור החמץ, וכן כורכי ספרים מותר להם לדבק הניירות בבצק או בעמילן חמץ קודם זמן איסור חמץ, ומותר לקרוא בספרים אלו בפסח⁶.
- ו. תמרוקים ודברי קוסמטיקה לנשים, מותרים בפסח מכיון שנפסלו מאכילת הכלב קודם הפסח, וכן טבק הרחה כשר, וידוע שכיום רוב הספירט שבארץ ישראל מופק מדברים שאינם חמץ, וכל דפריש מרובא פריש.
- ז. חיטה בקועה שהיא חמץ, שנפלה לתבשיל קודם הפסח, והיה פי ששים בתבשיל, והוציאו את החיטה, מותר לחמם את התבשיל שוב בפסח. אבל אם לא הוציאו את החיטה וחזרו וחיממוהו שוב בפסח, נאסר כל התבשיל, כדין חמץ שהתערב בפסח שאפילו באלף לא בטיל, מכיון שהחיטה חוזרת ונותנת טעם שוב בעת חימום התבשיל בפסח עצמו, והרי חמץ בפסח לא בטיל⁷.
- ח. סבונים, משחות שיניים [למעט משחת שיניים של ילדים], משחות כלים וחומרי ניקוי, בשמים ותמרוקים, אינם ראויים לאכילה כלל, ואין בהם חשש חמץ בפסח, ומותרים בשימוש בפסח ואינם צריכים הכשר⁸.

עיונים והארות

שם הלכה ז).
ובמו כן אם קודם הפסח נשפכה מעט בירה לתוך תבשיל מרק או בשר, והיה פי ששים בתבשיל כנגד הבירה, מותר לחמם את התבשיל ולאכלו בפסח. אבל אם נשפכה הבירה בפסח עצמו, נאסר התבשיל אף אם יש בו פי אלף מהבירה (שו"ע שם, ביאור הלכה ד"ה בלח).

במאכל כשר, אם יש כמות של פי ששים במאכל הכשר כנגד מאכל האיסור, בטל האיסור ומותר התבשיל באכילה, למשל אם נשפך מעט חלב לתבשיל של בשר, ויש בתבשיל בשר כמות של פי ששים כנגד החלב הנשפך, מותר התבשיל באכילה, והוא הדין בשאר איסורים כנבלה וחזיר וכיוצא, משא"כ בפסח כנזכר בהלכה.

תערובת חמץ קודם פסח

דין הנ"ל שטבל בששים קודם הפסח, הוא אפילו שלא נודע לנו קודם הפסח שהתערב החמץ, אלא בתוך הפסח עצמו נודע לנו, הרי זה מותר. (מו"ר מופת הדור שם)

כל החומרה שהחמירו חכמים בחמץ שאפילו באלף לא בטיל הוא דוקא כשהתערב החמץ בפסח עצמו, אך אם התערב החמץ בתבשיל קודם הפסח [ואפי' בערב פסח אחר חצות היום, שכבר אסרה התורה לאכול חמץ], עדין מקילים אנו ככל יתר האיסורים, ובטל החמץ בששים. והטעם בזה, מכיון שכל מה שהחמירה התורה בחמץ בכרת ובאיסורי "לא יראה" ו"לא ימצא" ו"תשביתו", הוא דוקא בפסח עצמו, אבל קודם הפסח הריהו כיתר האיסורים, ובטל בששים. (שו"ע שם סעי' ב', ומו"ר מופת הדור שם הלכה ה).

ב. **שו"ע** (ס' תס"ז סעי' ז) מו"ר מופת הדור (שם הלכה ה).

ג. **רמ"א** (שם) ובמשנ"ב.

ד. **חזו"ע** (שם הלכה יח). ודעת הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל לאסור תרופות אא"כ הם כשרות לפסח ואם אין תרופה כשרה לפסח עליו לשאול פוסק.

ה. **חזו"ע** (שם).

ו. **חזו"ע** (שם), כף החיים (סי' תמב ס"ק לו).

ז. **שו"ע** (ס' תמ"ז סעי' ג) מו"ר מופת הדור (שם ה"ה).

ח. **מו"ר** חכם בן ציון בשו"ת אור לציון (ה"ג פ"ח תשובה ו).

ט. בשר ועופות שהוכשרו לפני הפסח, ללא השגחה מחשש חמץ, מותרים באכילה בפסח ט.

הלכות הגעלת כלים לפסח

- א. כלים שמשתמשים בהם בחמץ במשך כל השנה, אסור להשתמש בהם בפסח בלא הכשרה, וכבר מזמן איסור אכילת חמץ בערב פסח אסור להשתמש בכלי החמץ בלי הכשר, וכפי תשמישו כך הכשרו כי כבולעו כך פולטו^א.
- ב. כלים שנשתמשו בהם על ידי האור ביבש, כגון שפודים, ואסכלאות, שנשתמשו בהם בחמץ, הואיל ודרך תשמישם בלי אמצעות נוזלים, צריכים ליבון באש עד שיהיו ניצוצות ניתזים מהם כדי להכשירם לפסח, והגעלה אינה מועילה להם^ב.
- ג. מחבת שמטגנים בה מעיקר הדין דיה בהגעלה בכלי ראשון ואינה צריכה ליבון^ג, ויש שכתבו שצריכה ליבון כשיפודים ואסכלאות^ד, ויש שכתבו להכשירה ע"י ליבון קלה^ה, והמחמיר תע"ב.
- ד. אגנות ותבניות שאופים בתוכם חלות ועוגות צריכים ליבון באש עד שיהיו ניצוצות אש ניתזים מהן ולכן התבניות של תנורי אפיה חשמליים, צריך ללבנם באש, או להחליפם בתבניות חדשות, והתנורים עצמם צריך לימנע מלהשתמש בהם בחמץ עשרים וארבע שעות, ואחר כך יסיק אותם היטב שעה או יותר, והטוב ביותר שיצפו בנייר כסף את פנים התנור וישתמשו בתבניות מיוחדות לפסח^ו.
- ה. סיר עוגה שאופים בו חמץ, אין לו תקנה לפסח, שהרי צריך ליבון, ומכיון שאי אפשר ללבנו שמא יפקע בחום האש, צריך לקנות סיר עוגה חדש לפסח^ז.
- ו. סירים וקערות שמבשלים בהם על האש, צריכים הגעלה בכלי ראשון שעל האש, שהמים שבתוכו רותחים, ואם נח מרתחתו יבעיר עוד אש וירתחו המים ואז יגעיל בהם, ולא יכניס הכלי תוך המים אלא רק אם הם רותחים^ח, וטוב להשהות מעט את הכלי בתוך הרתחים, כדי שיכנסו הרתחין לתוך עובי הכלי וכדי יציאת הגיעול לחוץ, ודוקא שהייה מועטת ישהה אותם^ט.
- ז. קודם ההגעלה צריך לרוחצם היטב מכל לכלוך וחלודה וכן אזני הכלים שתקועים על ידי מסמרים, יש להסיר מהם כל לכלוך וזוהמא ולשפשפם במי אמה ובורית כדי לנקותם, ורק לאחר מכן יגעילם עם הכלים ואם יש גומות בכלים שאי אפשר לנקות החלודה משם, צריך ליבון במקום הגומות^י.

עיונים והארות

- א. מו"ר חכם בן ציון (שם תשובה י"ב). והיום יש בשר מעובד ויש לחוש שהוא מעובד עם קמח (מדריכי כשרות) ובעופות אין לחוש.
- ב. מו"ב (סימן תנא ס"ק ב). בא"ח (ש"א פ' צו אות יב).
- ג. שו"ע (סי' תנא סעי' ד), מ"ב (ס"ק ז), ברייתא סוף ע"ז, והביאו הרי"ף בפ' כל שעה, והביאה שם הר"ן, נראה שדעתו בדברים שנשתמש בהם חמץ ע"י האור צריכים ליבון, ואע"ג דאסיקנא בסוף ע"ז דכל היכא דהיתרא בלע בהגעלה מספיק, יש לומר דחמץ כיון ששמו עליו איסורא בלע מיקרי עכ"ל, וכ"נ דעת הרא"ש שגם הוא כתב ברייתא זו. וכן דעת הרמב"ן והרשב"א ורוב הפוסקים, וכן פסק מר"ן בשו"ע, אמנם אין ללמוד מדין זה למקומות אחרים. דלפעמים הקילו מטעם דהיתרא בלע. כף החיים (שם ס"ק ט), בא"ח (שם אות יד). אמנם בדיעבד שהכשירם בהגעלה וכבר בישל בהם תבשיל, מותר לאוכלו בפסח (חזו"ע הלכות הגעלת כלים והכשרת כלים לפסח הלכה א').
- ד. פרי חדש (סי' תנא ס"ק יא). ופרי תואר (יו"ד סי' קכא ס"ק ו).
- ה. זבחי צדק (יו"ד סי' קכא ס"ק טו).
- ו. שו"ת ישכיל עבדי (ח"ו אבה"ע סי' פח), חזו"ע (שם הלכה א). ומה טוב שלא ישכיר תנור (הגרמ"א).
- ז. חזו"ע (שם).
- ח. שו"ע (שם סעי' ה). כף החיים (שם ס"ק פב), בא"ח (שם אות יב), והוא הדין למצקת שמוזגין בה מהסיר.
- ט. שו"ע רבנו זלמן, בא"ח (שם).
- י. שו"ע (סי' תנא סעי' ג), ועיין מ"ב (ס"ק יט. כג), בא"ח (שם), חזו"ע (שם הלכה ב).

- ח. מכסאות הסירים והידיות צריכים הגעלה^א, וסיר לחץ צריך הגעלה, וגם הגומי שבכיסוי יש להגעילו לאחר שינקו היטב^ב.
- ט. אחר ההגעלה צריך לשטוף את הכלים במים צוננים^ג.
- י. החצובה (היא הברזל שאצל האש, שמניחים עליה הסיר) צריך לנקותה ולהגעילה ברותחים, ואם עירה עליה מים רותחים מכלי ראשון הוכשרה בכך, וכן הדין לכירים של גז, וכן מקום האש עצמו יגעילו לאחר ניקוי היטב, ואם יכול לקנות חצובה מיוחדת לפסח תבא עליו ברכה^ד.
- יא. פלאטה חשמלית מספיק שישפוך עליה מים רותחים מכלי ראשון לאחר שינקו אותה היטב, ויצפנה בנייר כסף^ה.
- יב. צלחות וקערות של מתכת שמערים לתוכם תבשיל מהקדירה, וכן סכיני המטבח מספיק להכשירם על ידי עירווי מים רותחים מכלי ראשון, אבל אם מערה עליהם מכלי שני לא הוכשרו בכך, ואפילו אם עירה מים רותחים "מטרמוס" לא הוכשרו בכך^ו.
- יג. כלי כסף וזהב, וכלים שמשמשים בהם בצונן כגון כוסות וצלוחיות בין של מתכת, בין של פלסטיק, הכשרם על ידי שטיפה והדחה, ואפילו אם פעמים נותנים בהם חמץ רותח, כיון שרוב תשמישם אינו אלא בצונן, לא הלכו בכל כלי אלא אחר רוב תשמישם^ז. ואם נשתמש בהם חמץ בחמין בתוך מעת לעת יש להחמיר להכשירם בחמין כדרך תשמישם בחמין^ח.
- יד. מקרר חשמלי, די בשטיפה וניקוי היטב להכשירו לפסח, וכן סיפולוקס, ומיתקן סודה - סטרים מספיק בשטיפה וניקוי היטב^ט.
- טו. כלי חרס לא מועיל להם הכשר כלל, אם השתמשו בהם בחמין במשך השנה, ולכן יש להצניעם במקום מיוחד עד לאחר הפסח, אבל אם השתמש בכלי חרס בצונן כגון שנתן בתוכם שכר שעורים (הנקרא בירה) יש להם היתר על ידי עירווי ג' ימים בצוננים שימלאם במים צוננים למשך כ"ד שעות, ואחר כך ישפכם, ויחזור וימלאם מים לכ"ד שעות וישפכם וכן יעשה פעם שלישית, ובזה מותרים להשתמש בהם בפסח^י.
- טז. כלי פורצליין (פרפורי) דינם ככלי חרס, ואם נשתמשו בהם בחמין, אין להם הכשר לפסח, וכל שכן בכלי חרסינה המצופים כעין פורצליין^{יא}.
- יז. כלי עץ ואבן וכלי עצם ופלסטיק דינם ככלי מתכות להכשירם בהגעלה, או בעירווי מכלי ראשון, או מכלי שני, כפי שהשתמשו בהם במשך השנה^{יב}.
- יח. כלי זכוכית אינם בולעים ואינם פולטים כלל לדעת מר"ן הבית יוסף, ולכן אינם צריכים הכשר לפסח ויש להתירם על ידי שטיפה והדחה בלבד, והאשכנזים נוהגים להחמיר בכלי זכוכית כמו כלי חרס^{יג}.

עיונים והארות

- יא. שו"ע (סי' תנא סעי' יב יד). בא"ח (שם), חזו"ע (שם).
- יב. חזו"ע (שם). ויש אוסרים ומצריכים להחליף הגומי (הגרמ"א).
- יג. שו"ע (סי' תנב סעי' ז), וכתב שם המ"ב (ס"ק לד), ומ"מ בדיעבד אפילו אם לא שטף כלל אין לחוש כיון שאין מגעילן אלא קודם זמן איסורו, או שהוא אינו בן יומו, או שיש במים ששים כנגדו.
- יד. חזו"ע (שם). דעת הגרמ"א זצ"ל לעשות ליבון ואם חוששים שיתקלקל ינקה טוב ויגעיל ויצפה אותה בנייר כסף או בפח.
- טו. חזו"ע (שם).
- טז. שו"ע (סי' תנא סעי' ה), חזו"ע (שם הלכה ה).
- יז. שו"ע (סי' תנא סעי' כה), חזו"ע (שם הלכה ו). דעת הגרמ"א
- זצוק"ל להחמיר בכוסות קידוש שלאחר הניקוי צריך הגעלה. וכן כל כלי שנשתמש בו חריף אפילו בצונן.
- יח. חזו"ע (שם).
- יט. חזו"ע (שם).
- כ. שו"ע (סי' תנא סעיף א. וסעיף כא), חזו"ע (שם הלכה ז).
- כא. חזו"ע (שם הלכה ח).
- כב. שו"ע (שם סעיף כ), חזו"ע (שם הלכה ט).
- כג. שו"ע (שם סעיף כו), חזו"ע (שם הלכה י), ויש מעדות המזרח שנהגו להחמיר בכלי זכוכית כדעת הרמ"א, אם ברצונם לבטל מנהגם ולנהוג כדעת מר"ן הנכון הוא שיעשו התרה על מנהגם. ודעת הבן איש חי שכלי זכוכית דינן ככלי חרס האמור לעיל סעיף ט"ו.

- יט. כלי פיירקס ודורלקס שמבשלים בהם על האש, מותרים בשטיפה והדחה יד.
- כ. כלי אימאיל (זינגו) שהוא פח מצופה בחומר לבן או צבעוני אפשר להכשירו בהגעלה וטוב להחמיר להגעילו שלש פעמים יב.
- כא. הכיור שרוחצים בו הסירים והצלחות אפילו הוא מחרסינה יערה עליו רותחים (ונכון לערות ג' פעמים) ומותר להשתמש בו בפסח יג, וכן השיש של המטבח יערה עליו רותחים לאחר שניקה היטב ודי בזה.
- כב. השולחנות שאוכלים עליהם, אם הם מכוסים תמיד במפה, די להם בניגוב היטב, ויכסם בפסח במפה נקיה ודיו, ואם אוכלים עליהם ללא מפה, טוב שיערה עליהם מים רותחים, וישים עליהם מפה וישתמש בהם בפסח יד.
- כג. מזיח כלים חשמלי הפועל על ידי שטיפה ברותחין עם חומרי ניקוי, מותר להשתמש בו בפסח לאחר שינקו היטב את המכונה ויפעילו את המכונה ריקה בשטיפה ברותחין עם חומרי הניקוי הפוגמים.
- כד. מטחנת בשר צריכה הגעלה, לאחר שיפרק אותה וינקה אותה היטב, בחורין ובסדקים, ונכון שאת החלק המנוקב יתנוהו על האש יה.
- כה. ראוי למנות בעל תורה להשגיח על הגעלת הכלים וצריך להזהר להקדים ההגעלה לפני זמן איסור חמץ.

מאמרי הזוה"ק

פרשת ויקרא

ח"ג ויקרא דף ג' ע"ב

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר. (ויקרא א) רַבִּי חֲזִיָּא פְתַח וְאָמַר לַפְרָשׁ מַה שְׁכַתוֹב, (שיר השירים ה) בָּאתִי לְגַנְנִי אֶחְתִּי כְּלָה אָרִיתִי מוֹרִי עִם בְּשָׂמִי אֶכְלֶתִי יַעֲרִי עִם דְּבַשִּׁי שְׁתִּיתִי יַיִנִי עִם חֶלְבִי וְגו' אכלו רעים שתו ושכרו דודים, הַאִי קָרָא לֹא רִישִׁיָּה סִיפִיָּה, וְלֹא סִיפִיָּה רִישִׁיָּה זֶה הַפְסוֹק אֵין ראשו כסופו ולא סופו כראשו, כְּתִיב אֶכְלֶתִי יַעֲרִי עִם דְּבַשִּׁי שְׁתִּיתִי יַיִנִי עִם חֶלְבִי הרי כתוב אכלתי את יערת הדבש בסעודה ושתיתי יין שהוא טוב מחלב כלומר אכלתי כל סעודתי, לְבָתֵּר, אֶכְלֹו רַעִים ולאחר שגמר לאכול, כתוב בסוף הפסוק שמזמין אותם לאכול. מֵאֵן דְּמִזְמִין לְאַחֲרָא,

עיונים והארות

- כד. חזו"ע (שם). ודעת הגרמ"א לאסור אותם אפ"י בהגעלה.
- כה. חזו"ע (שם הלכה יא). ודע שאע"פ שבמקום שצריך הגעלה ג"פ צריך לעשות כן במים מוחלפים בכל פעם. מ"מ בנידון דידן שאין צריך לעשות ג"פ אלא על הצד היותר טוב, אין צריך מים מוחלפים.
- כו. חזו"ע (שם הלכה ח).
- כז. חזו"ע (שם הלכה יב). עיין שו"ע (סי' תנ"א סעי' כ') שנוהגין לערות רותחין על השולחנות, לפי שלפעמים נשפך מרק מן הקדירה עליהם. וכתב הכה"ח (ס"ק רל"ג) שזה חומרא בעלמא, כי על רוב לא נשפך עליהם אלא מכלי שני, ולכן בשולחנות של עץ שאין אוכלים עליהם בלי מפה אין צריך שום הכשר רק ניקוי והדחה מן הדבוק עליהם בעין.
- כח. חזו"ע (שם הלכה יג).

כִּד מוֹזֵנָא מְתַתְקֵן קַמִּיהּ וקשה הרי מי שמזמין אדם לאכול עמו בסעודה, הוא מזמינו כאשר המזון כולו עומד ומתוקן לפניו ומוכן לאכילה ועדיין הוא לא אכל ורוצה שחברו יאכל עמו. **בְּתַר דְּאִיהוּ אָכַל, הֵיאֵר יִזְמִין לְאַחְרָא** אבל, אחרי שאכל וגמר סעודתו איך יזמין לאיש אחר לאכול.

אֵלָא וּכְאִין אַנּוּן יִשְׂרָאֵל, דְּקוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּעָא לְדַכְפָּאָה לְהוּן אלא אשריהם ישראל שהקב"ה רצה לטהר אותם מעוונותיהם על ידי הקרבת הקרבנות, **וְאִתְרַעֵי בְּהוּן מִכָּל שְׂאָר עִמִּין עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה** ורצה ובחר בהם מכל שאר אומות העולם שעובדים ע"ז, **וּמְדַאֲתַרְעֵי בְּהוּן בְּעָא לְסִלְקָא לְהוּן מִכָּל מְקַטְרְגֵי עֲלָמָא** ומכיון שרצה ובחר בהם, רצה להעלותם ולהרחיקם מכל המקטרגים שבעולם ומכוחות החיצונים והטומאה, כדי שלא יתאחזו בקדושתם ועבודתם, כי עם ישראל ע"י עבודת הקרבנות מעלים ניצוצות הקדושה מקליפת נוגה ומעלים מ"ן ומורידים מוחין ושפע לעולם ויש פחד שלא יינקו מהם החיצונים. **תָּא תַּוִּי, (ס"א בְּתַר דְּאִתְעַבְדַּ מִשְׁכָּנָא) בְּיֹמָא דְּאִתְקַם מִשְׁכָּנָא לְתַתָּא** בא וראה ביום שהוקם המשכן למטה ע"י משה רבנו, **בְּתַהוּא יֹמָא אִתְתְּקַם מִשְׁכָּנָא אַחְרָא לְעִילָא עִמִּיהּ, דְּבְתִיב, (שמות מ) הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן סֶתֶם** באותו יום הוקם משכן אחר למעלה עמו, שהוא סוד פּרְצוּף הַנוֹק' שנתקנה ונשלמה עתה מפגם חטא העגל, כמ"ש הוקם המשכן סתם הלשון ולא פירש איזה משכן, וא"כ הכוונה גם למשכן העליון וגם לתחתון, **וְתַהוּא יֹמָא חֲדוּתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא הָוָה** ויום הקמת המשכן היה שמחתו של הקב"ה.

בְּיִוֵן דְּאִתְקַם מִשְׁכָּנָא מַה בְּתִיב כיון שהוקם המשכן מה כתוב, (שמות מ) **וְלֹא יָכוֹל מִשֶּׁה לָּבֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד** כי שכן עליו הענן. **כִּד חֲמָא קוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּדָ, אָמַר** כאשר ראה הקב"ה כך שמשה לא יכול לבא לאוהל מועד, אמר הקב"ה: **וּמַה עַל יְדָא דְּמִשֶּׁה אִתְקַם, וְאִיהוּ לְבַר** והרי ע"י משה הוקם המשכן והוא עומד בחוץ, **מִיָּד, וַיִּקְרָא אֶל מִשֶּׁה וַיִּדְבֵּר ה' אֵלָיו. אָמַר יְיָהּ, מִשֶּׁה, חֲנוּכָּא דְּבֵיתָא בְּמַאי הָוָה, בְּסְעוּדָתָא** [א] אמר לו הקב"ה למשה רבנו, חינוך בית במה מחנכים אותו, הרי בסעודה ודברי תורה, **אָדָם בִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבֵּן לַיהוָה. הָדָא הוּא דְּבְתִיב בְּאִתִּי לְגַנִּי אֲחִתִּי כְּלָה וְגו'.** (ס"א וְהָא אֹקְמוּהָ הָאִי קָרָא, אָבַל בְּאִתִּי) לכן ציויתי, אדם כי יקריב וכו', כי ע"י הקרבן מיחדים המדות העליונות ומעלים מ"ן ויורד שפע בכל העולמות, וזה שאמר באתי לגני וכו' שכבר בארוהו החברים שחוזר על הקרבת הקרבנות.

עיונים והארות

א. מכאן לומדים כשאדם עושה חינוך הבית צריך לעשות הקדושה וממשיכים שפע וקדושה לעולם ובפרט לאותו בית. סעודה שהיא כמו קרבן תודה לקב"ה וע"ז מבררים ניצוצי

אֲבָל בָּאתִי לְגַנְנִי, דָּא גַּן עֵדֵן דְּלַעֲיָלָא אבל נפרש מש"כ באתי לגני, גני-ג' שם ס"ג שבאמא עלאה, שהוא ג"ע העליון שביסוד לאה, כלומר באתי ליחוד אצל לאה. **אַחֲתִי כְּלָה, דָּא בְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל** אחותי כלה, היא כנסת ישראל-רחל, כלומר שבא ליחוד גם אצל רחל, **דְּבַתְהוּא יוֹמָא אֲזִדְוּוֹגוּ וְזוּגִין כְּכֹלָא, אֲזִדְוּוֹגוּ וְזוּגִין בְּתַהוּא גַּן עֵדֵן, בְּגִין דְּאַתְתְּבְּרָכוּ כְּלָהוּ מִשְׁקִיו דְּנַחְלָא** כי ביום ההוא של הקמת המשכן נעשו יחודים בכלם, בלאה וברחל נעשה יחוד בגן עדן שהוא סוד יסוד דלאה, כי נתברכו כולם מהשקאת הנחל העליון שהוא יסוד דאמא הנקרא נחל כמבואר בדרושי חנוכה, **וְאַתְתְּשָׁרוּ כָּל חַד בְּתַבְרִיָּה** ועוד שנתקשרו כל אחד מהו"ק דו"א בחברו, **הָרָא הוּא דְבַתִּיב** זהו שכתוב **אָרִיתִי מוֹרֵי עִם בְּשָׂמִי** ליקטתי המור עם שאר מיני בשמים שנתקשרו ונתחברו חסד עם נצח **אֲכַלְתִּי יַעֲרֵי** (שיר השירים ה) (דף ד' ע"א) **עִם דְּבִשִׁי** אכלתי יערת הדבש, עם דבש הגדל בקנים שנקשר ונתחברה הגבורה עם ההוד **שְׁתִּיתִי יַיִנִי עִם חֲלָבִי** קיבלתי את נסכי היין שנמתקו מן החלב, שנתקשרו ונתחברו התפארת עם היסוד **כְּלָהוֹן אֶתְשַׁקְיִין וְאַתְרוּוּ מִמְּבוּעָא דְנַחְלָא** כולם-כל הו"ק, קבלו שפע רב ושבעו ממקור הנחל העליון, שהוא יסוד דאמא.

אֲכָלוּ רַעִים הם הכהנים שאוכלים חלקם בקרבנות **שָׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים** אלה ישראל שחולקים מהשלמים שהקריבו בחנוכת המזבח, **כָּל אֲנָוֹן דְּלִתְתָּא וְכִלְהוּ עֲנַפִּין** (נ"א ע'למין) כל אותם המלאכים ואותם בני אדם שלמטה וכל עולמות בי"ע, **כְּלָהוּ אֶתְבְּרָכוּ וְאַתְוֹנוּ** כולם התברכו וניזונו ע"י הו"ק דו"א, **כִּד אֵלִין אֶתְבְּרָכוּ לְעֵילָא** כאשר הו"ק דו"א גם הם התברכו מקודם מלמעלה. **וּבְמָה מִתְבְּרָכָאן וּמִתְפַּסְמָאן כְּלָהוּ, בְּרִיחָא דְקַרְבָּנָא** ובמה מתברכים ומתבשמים כל העולמות והמלאכים ובני אדם למטה, ע"י עליית ריח הקרבן בסוד מ"ן, ואז יורד השפע. ובזה מתרץ הקושיה דלעיל, כי מוכרח להיות שבתחילה אכלתי יערי עם דבשי וכו' שכל הו"ק דו"א מקבלים השפע מיסוד דאמא, ואח"כ משפיעים את השפע לעולמות בי"ע הנקראים רעים ודודים.

ח"א דף ק' ע"א מדרש הנעלם

כִּד אֶתָּא רַב דִּימֵי אָמַר כאשר בא רב דימי אמר שאפשר לרמוז פסוקים הללו **לֹא מִצָּאָה הִנְשָׁמָה תוֹעֵלַת לְגוֹף** ר"ל לא מצאה הנשמה תועלת לעוף, **אֶלְמֵלָא מַה שְׂרָמֹז כְּבָאן רְמֹז הַקְּרָבָנוֹת.** אם לא שנרמזו כאן באלה הפסוקים עניני הקרבנות, ר"ל שע"י הקרבנות נתכפרו כל עונותיה, ולפי זה מש"כ יוקח נא מעט מים רומז על ניסוך המים, ומש"כ ורחצו רגליכם רומז שהמים יורדים לשיתין שברגלי המזבחה, ואקחה פת-רומז על המנחות, לחם-רומז על הקרבנות כמ"ש את קרבני לחמי וגו', חמאה וחלב רומזים על זריקת הדמים, כי דם נעבר ונעשה חלב, **בְּמָלוּ הַקְּרָבָנוֹת לֹא בְּמָלָה הַתּוֹרָה,** ואמר, הגם שבחרבן בית המקדש בטלו הקרבנות, אבל התורה לא בטלה, **הָאִי דְלֹא אַעֲסַק בְּקַרְבָּנוֹת לְיַעֲסַק בְּתוֹרָה**

וַיִּתְּנֵנִי לַיהוָה יְתִיר לְכֹן זֶה שֶׁלֹּא יִכּוּל לַעֲסוֹק בְּקִרְבָּנוֹת, יַעֲסוֹק בְּתוֹרָה וַיִּוְעִיל לּוֹ יוֹתֵר מִן הַקִּרְבָּנוֹת, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשִׁפְרֵשׁ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקְּרִבָּנוֹת לְמֹשֶׁה רַבְּנּוּ אָמַר מֹשֶׁה לְפָנָיו רַבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם תִּינַח בְּזִמְנֵי שִׁיחֵיו יִשְׂרָאֵל עַל אֲדַמְתָּם וַיּוּכְלוּ לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת, אֲבָל בֵּינוֹן שִׁינְלוּ מֵעַל אֲדַמְתָּם מַה יַּעֲשׂוּ בְּמַה יִּתְּכַפְּרוּ, אָמַר לוֹ הַקְּב"ה מֹשֶׁה, יַעֲסִקוּ בַּתּוֹרָה וְאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם בְּשִׁבְלָהּ יוֹתֵר מִכָּל הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁפְּעוּלָם שָׁנְאָמַר (ויקרא ז) זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָה לְמִנְחָה וְגו'. בְּלוֹמַר זֹאת הַתּוֹרָה בְּשִׁבְלֵי עוֹלָה בְּשִׁבְלֵי מִנְחָה בְּשִׁבְלֵי חֲטָאֵת בְּשִׁבְלֵי אֲשָׁם ע"י עֶסֶק הַתּוֹרָה תִּהְיֶה לָהֶם כִּפְרָה עַל עוֹנוֹתָם, שְׁנֵאמַר זֹאת הַתּוֹרָה לְעוֹלָה לְמִנְחָה וְגו', כְּלוֹמַר זֹאת הַתּוֹרָה אִם יִלְמְדוּ תּוֹרָה יוֹעִיל לְכַפֵּר עוֹן בְּשִׁבְלֵי עוֹלָה בְּשִׁבְלֵי מִנְחָה בְּשִׁבְלֵי חֲטָאֵת וּבְשִׁבְלֵי אֲשָׁם, פִּי כֹאִילוֹ הַקְּרִיב קִרְבֵּן הָרָאוּי לוֹ. וַי"מ אִם יֵשׁ לִימּוּד תּוֹרָה לְעוֹלָה לְחֲטָאֵת כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא צָרִיךְ לֹא עוֹלָה וְלֹא חֲטָאֵת כִּי עֵרַךְ הַתּוֹרָה עוֹלָה עַל הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי כְּרוֹסְפָדָאִי, הָאִי מָאן דְּמְדַכְּרַר בְּפּוּמִיָּה בְּכַתְּבֵי כְּנִסְיֹת וּבְכַתְּבֵי מְדַרְשׁוֹת עֲנִינָא דְקִרְבָּנָא וְתַקְרוּבָתָא וַיְבִיּוּן בְּהוּ אִמַר רַבִּי כְּרוֹסְפָדָאִי מִי שְׂמֹזְכִיר בְּפִיו בְּכַתְּבֵי כְּנִסְיֹת וּבְכַתְּבֵי מְדַרְשׁוֹת עֲנִינֵי הַקִּרְבָּנוֹת וְעֲנִינֵי הַמִּנְחוֹת, וַיְכִיּוּן בָּהֶם, בְּרִית כְּרוּתָהּ הוּא, דְּאֲנוּן מְלֹאכֵיָא דְמְדַכְּרִין חוּבִיָּה לְאַבְאָשָׁא לִיָּה נְכַרְתָּה בְּרִית עַל זֶה, שְׂאוֹתָם הַמְּלֹאכִים הַמְּמוּנִים לְהַזְכִּיר עוֹנוֹת הָאָדָם לְהַרְעֵ לוֹ דִּלְא יִכְלִין לְמַעַבְדַּר לִיָּה אֲלִמְלָא טִיבּוּ שֶׁלֹּא יִכְלִימוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ רַע, רַק טוֹב.

וּמָאן יוֹכַח, הָאִי פְּרָשְׁתָּא יוֹכַח וּמִי מוֹכִיחַ עַל זֶה, זֹאת הַפְּרָשָׁה תּוֹכִיחַ, דְּכִיּוּן דְּאָמַר וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נִצְעָבִים עָלָיו הֵינּוּ ג' מְלֹאכִים הַמְּמוּנִים לְהַזְכִּיר עוֹנוֹת הָאָדָם, מַהוּ עָלָיו מַה הַפִּירוּשׁ עָלָיו, הֲלֹא לֹא עֲמְדוּ עָלָיו אֲלֵא אֲצִלוּ, לְעִיּוּן בְּרִינִיָּה אֲלֵא עָלָיו פִּי לְעִיּוּן בְּרִינִיָּה (דף ק ע"ב) דְּחָמָא נִשְׁמָתָא דְצַדִּיקָא כְּדִי כִיּוּן שְׂרוּאָה נִשְׁמַת הַצַּדִּיק כִּי, מַה בְּתִיב מַה כְּתוּב וַיִּמְהַר אַבְרָהָם שְׂרוּמֹז עַל הַנִּשְׁמָה הָאֵלֶּה וְגו'. וּמִפְּרָשׁ מַהוּ הָאֵלֶּה, הֵינּוּ בֵּית הַמְּדַרְשׁ. וּמִשְׁכַּב אֵל שְׂרָה פִּי אֵל הַגּוֹף הַנִּקְרָא שְׂרָה, וְר"ל שֶׁהַנִּשְׁמָה מְעוֹרֶרֶת אֶת הַגּוֹף, וּמַהוּ אוֹמַר הַנִּשְׁמָה אֵל הַגּוֹף מִתְּרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים, פִּירוּשׁ הוּא עֲנִין הַקִּרְבָּנוֹת, וְנִשְׁמָתָא מְתַכְּוֹנָתָא בְּהוּ עֲנִין הַקִּרְבָּנוֹת וְהַמִּנְחוֹת, שְׂצָרִיךְ לַעֲסוֹק בָּהֶם, וְהַנִּשְׁמָה מְכוּוֹנָתָא בָּהֶם כֹּאִילוֹ הַקְּרִיבָתָם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, תְּרָא הוּא דְכַתְּבִיב זֶהוּ שְׂכַתוּב וְאֵל תִּפְקֹר רִין אַבְרָהָם פִּי לַעֲסוֹק בְּעִינֵי הַקִּרְבָּנוֹת. וְכִדִּין נִיּוּחָא לְהוּ וְלֹא יִכְלִין לְאַבְאָשָׁא לִיָּה וְאִז נַח לָהֶם לְמִלְאכִים וּמִסְתַּלְקִים מֵעָלָיו, וְלֹא יִכְלִימוּ לַעֲרֹעַ לוֹ.

רַבִּי פְּנִיחָס פְּתַח קְרָא לְפָרֵשׁ שֶׁהַזְכֵּרֶת הַקִּרְבָּנוֹת מְכַפֵּרֶת עַל עוֹנוֹת הָאָדָם וּמִצַּלָּת אוֹתוֹ מִן הָעוֹנוֹשִׁים כְּעִין הַזְכֵּרֶת הַקְּטוּרֶת דְּכַתְּבִיב, (במדבר יז) וְהִנֵּה תִחַל הַנֶּגֶף בְּעָם. וְכַתְּבִיב, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶחָד קַח אֶת הַמִּחְתָּה וְהוֹלֵךְ מִהֶרָה וְגו' וְכַתְּבִיב, וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה הִנֵּה נִלְמַד כֹּאֵן

גזרה שוה. **בְּתֵיב הַבָּא מִחֵר** כתוב כאן והולך מהרה אל העדה ו**בְּתֵיב הַתָּם** וכתוב שם **מִחֵרִי** **שֶׁלֶשׁ סָאִים**. מה לְהֵלֵן קָרְבָן לְאִשְׁתּוֹבָא אִף כָּאן קָרְבָן לְאִשְׁתּוֹבָא כמו שאצל אהרן היתה הקטורת קרבן כדי להנצל מהמגפה, אף כאן בא הכתוב לרמוז שע"י העסק בפרשת הקרבנות מתכפרים עונותיו של אדם וניצול מהמקטרגים עליו.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, וּמָנָא חֲדָא הוּינָא אֲזִילִי בְּאַרְחָא וְעֲרַעִית בִּיהַּ בְּאִלְיָהוּ אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי הולך בדרך ופגשתי באלהיו הנביא, **אָמִינָא לִיָּהּ, לִימָא לִי מִרְ מְלָה דְמַעְלִי לְבִרְיִתָא** אמרתי לו, יאמר לי אדוני דבר המועיל לבריות, **אָמַר לִיָּהּ, קִיִּים גְּזֹר קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** אמר לי, ברית כרת הקב"ה **וְעָאֵלוּ קַמִּיהּ כָּל אֱלִין מְלֹאכֵיָא דְמִמְנָן לְאִדְכָּרָא חוּבֵי דְבַר נֶשׁ** ונכנסו לפניו כל המלאכים הממונים להזכיר עוונות בני אדם ולקטרג עליהם, ואמר להם הקב"ה, **דִּי בְּעֲדָנָא דִּידְכֻרֹן בְּנֵי אֲנָשָׁא קָרְבַּנְיָא דְמִנֵּי מוֹשֶׁה** שבזמן שיזכירו ויאמרו בני אדם את הקרבנות שצוה משה בתורה **וְשִׁנֵּי לְבִיהַּ וְרַעוּתִיהַּ בְּהוּ, וְשֵׁם הָאֲדָם לְבוּ וְרַצוֹנֵהוּ לְכוּיִן בְּהֵם, דְּכִלְהוּ יְדֻכְרוֹן לִיָּהּ לְטַב** שכל המקטרגים יזכירו אז אותו לטוב ולחסד ולרחמים.

וְעוֹד ועוד אמר לי אלהיו הנביא **בְּעֲדָנָא דִּיעֲרַע מוֹתְנָא בְּבִנֵּי אֲנָשָׁא** כי בזמן שתקרה מגפה בבני אדם ח"ו, **קִיִּמָא אֲתַגְּזֹר וְכִרְוֹזָא אֲעֵבֵר עַל כָּל חֵילָא דְשָׁמַיָא** ברית כרת הקב"ה וכרוז עבר בין כל צבא השמים כדי שידעו זאת גם מלאכי חבלה **דְּאִי יִיעֲלוֹן בְּנוֹהֵי בְּאַרְעָא בְּבִתֵּי בְּנִסְיוֹת וּבְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת וַיִּמְרוֹן בְּרַעוּת נַפְשָׁא וְלָבָא עֲנִינָא דְקַטְרַת פּוֹסְמִין דְּהוּוּ לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל, דִּיתְבַּטַּל מוֹתְנָא מִנֵּיהוּ** שאם יכנסו בניו של המקום ב"ה שבארץ התחתונה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ויאמרו ברצון הנפש והלב עניני קטורת הסמים שהקטירו בני ישראל בזמן שבית המקדש היה קיים, עי"ז תתבטל המגפה מהם.

מאמרי הפרשה

הקדמה לויקרא

המצוות הכתובות בספר ויקרא

חומש "ויקרא" עוסק בעיקר בעבודת הקרבנות, לפיכך נקרא "תורת כהנים".

חומש זה, נחשב לקטן בגודלו, שכן כולל הוא בתוכו רק עשר פרשיות, שבהן 859 פסוקים בלבד. אולם מאידך גיסא, מספר המצוות שבחומש ויקרא עולה על מספר המצוות שבשאר חומשי התורה, שכן נכללו בו 247 מצוות, לעומת ספר "בראשית" שיש בו רק 3 מצוות, וספר "שמות" שיש בו 111 מצוות, וספר "במדבר" - 52 מצוות, ו"דברים" - 200 מצוות (המניין הוא על פי 'ספר החינוך' המיוחס לרבי אהרן הלוי מברצלונה).

ודע, שכל ספר ויקרא נאמר למשה רבנו במשך חודש אחד באוהל מועד מיום שהוקם המשכן בא' בניסן, עד א' באייר (באתי לארמוני).

מעלת הקרבנות

ובטרם ניגש לבאר את דברי הכתוב בפרשתינו - נקדים ונביא את דברי רבותינו גאוני הדורות במעלת הקרבנות והקרבתם, ובמעלת אמירתם בזמן שאין בית המקדש קיים.

ללא החטא אין צורך בקרבן

הנה לאחר שבפרשת כי תשא למדנו, כי ישראל חטאו בעגל ועל ידי זה נתרחקו מהקב"ה, משכך היו צריכים עתה לעבודת הקרבנות על מנת להתקרב אליו יתברך.

והענין הוא, כי לאחר קבלת התורה בהר סיני לא היה צורך בקרבנות, שהרי מתן תורה קירב אותנו לקב"ה מאוד מאוד, בבחינת (תהלים פב, ו): "אני אמרתי אלהים אתם". אבל אחרי שחטאו בחטא העגל, צריכים אנחנו לאמצעי שהם הקרבנות, על מנת להתקרב לבורא עולם. וכפי שאכן היה קודם מתן תורה, שאדם הראשון הקריב קרבן אחר חטאו, ונח הקריב קרבן אחר המבול, והאבות הקריבו קרבנות, וכל זה נעשה כדי להוריד את השכינה אלינו למטה, כדי להתקרב לבורא עולם.

ואומר הזוהר הקדוש (ח"ב דף רמב:), כי מאותו היום של חטא העגל לא היתה עצה - כי אם לתת חלק לסטרא אחרא בכל הקרבנות, בנסכים ובעולות. כי החטא הוא הפירוד, והקרבן מקרב עולם עליון לעולם תחתון.

וכתב רבנו האריז"ל (שער טעמי המצוות ויקרא א'), ידוע, כי שם הוי"ה ב"ה מרמז על קומה שלמה. קוץ היו"ד - כנגד הכתר. יו"ד - חכמה. ה' - בינה. ו' - תפארת - ו"ק. ה' אחרונה - מלכות. וכנגדם ברא הקב"ה דומם, צומח, חי, מדבר. וכל אחת מבחינות אלו צריך לתקנם ולהעלותם, וכל אלו הדברים עולים ונתקנים ע"י הקרבן, כי המלח כנגד הדומם, ומתקן חלקי הדומם. יין שמן וקמח - מתקנים חלקי הצומח. בעלי חיים - מתקנים חלקי החי. והיודי שהאדם מתוודה על הקרבן - מתקן חלק המַדְבַּר. וכוונת הכהן בעת ההקרבה - מתקנת את הנשמה הפנימית. ע"כ.

ואיתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף רמ:), שכאשר ישראל מקיימים את כל המצוות בשלימות ועושים תשובה ומעשים טובים וזוכים זבחים לכפר על נפשותם, אז יורדת מלמעלה מכסא הכבוד - דמות אריה החקוק בכסא, ונכנס באש המזבח ואוכל ונהנה משם, והוא המלאך אוריאל. והיו רואים אותו על גבי המזבח רובץ על טרפו ואוכל את הקרבן כגבור תקיף, וכל הכלבים שהם מחנות הסטרא אחרא, היו מתחבאים מפניו ולא יצאו החוצה, ונכנסים בנוקבא דתהומא רבא. אבל כאשר הסטרא-אחרא מתחזקת ח"ו, יורדת שם דמות כלב לאכול את הקרבנות.

וכשחטאו ישראל בעגל והמשיכו עליהם זוהמת הנחש, לא הייתה עצה נגד הסט"א אלא לתת לו חלק בסוד הקרבנות והעולות. ורמזו על זה: "אדם כי יקריב מכ"ם". פירוש, כי הנה המילוי של אותיות ס"מ הוא אותיות מכ"ם, כזה: ס-מך-מ-ם. דהיינו, במאבק שכנגד הסט"א אפשר להלחם במילוי הס"מ ע"י "מכ"ם", ולא בשורש עצמו של הס"מ,

כי עמו ממש אסור לנו להתעסק, כי הוא צורך גבוה. וזה סוד (עירובין יז): מים אחרונים חובה, והשערות היוצאים מן התפילין של ראש, ושעיר לעזאזל, ולכן גם בקרבנות נותנים לו חלק המגיע לו.

ענין הקרבן על החטא

בימי קדם, בהיות בית המקדש על מכונו, הוא היה המרכז הרוחני - המקום להשראת השכינה. עשרה נסים תדירים נעשו בו, מי יתן ונראהו בקרוב בבניינו ונשמח בתיקונו. אבל העבודה העיקרית שנעשתה בו הייתה עבודת הקרבנות. ומיום שחרב, אנו כמהים לחדש את עבודת הקרבנות ככתחילה, ומבקשים בתפילות המוסף: "יהי רצון שתעלנו בשמחה לארצנו, ותטענו בגבולנו, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם". אף בליל הסדר מבקשים אנו להיות "שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון".

ויש לשאול, מה חשוב כל כך בעבודת הקרבנות, עד שעליה אמרו חז"ל (בראשית רבה פט"ז ס"ה) שאדם הראשון הונח בגן עדן בכדי להקריב בו קרבנות, ואף קין והבל הבינו את רוממות עניינם. כי הנה אדם הראשון הקריב (תהלים סט, לב) "שור פר מקרין מפריס" בצאתו מגן עדן, וגם נח הקריב קרבנות בצאתו מן התיבה. אברהם אבינו בנה מזבח לקרוא בשם ה'. יעקב הקריב זבחים לאלהי אביו יצחק. בני ישראל הקריבו שלמים למרגלות הר סיני, וכל זה - בטרם נצטוו על הקרבנות.

ולא זו בלבד, אלא שכאשר התבשר אברהם שזרעו יירש את הארץ, שאל (בראשית טו, ח): ה' אלהים, במה אדע כי אירשנה. ופירשו חז"ל (תענית כז): באיזו זכות אזכה לרשת את הארץ, והקדוש ברוך הוא ענה לו - בזכות הקרבנות. הרי לנו, שהקרבנות הן התשתית לקיומנו ולזכותנו על ארץ ישראל.

בעת עלינו לברר, מהי מהות הקרבן, והרי לכאורה, זהו מעשה המנוגד למהותו של היהודי, שהוא רחמן וגומל חסד, ולמה לו לשחוט בעלי חיים על לא עוול בכפם? אמנם, זו בדיוק הכוונה במצוה זו, כי כאשר האדם חוטא חלילה, הוא אמנם מצטער ומתחרט, אך בד בבד הוא גם מתרגל ומסתגל למצבו החדש. שכן שנינו (יומא פו): "בין שעבר אדם עבירה, ושנה בה, נעשית לו כהיתר". ולכן חייבים לזעזע אותו ולהמחיש לו את נוראות המעשה.

וכך כותב בעל ספר "החינוך" (תרומה, מצוה צה): הלוא אמרתי, כי עיקרי הלבבות תלויים אחרי הפעולה. ועל כן, כאשר יחטא איש, לא יטהר לבו בדבר שפתיים בלבד, שיאמר בינו לכותל: "חטאתי, לא אחטא עוד". אבל בעשותו מעשה גדול על דבר חטאו, לקחת ממכלאותיו עתודים ולטרוח ולהביאם אל הכהן... מתוך המעשה הגדול ההוא יקבע בנפשו רוע החטא, וימנע ממנו פעם אחרת".

כלומר, דווקא כאשר יעמוד מול הבהמה הנשחטת, יראה את הדם הנזרק, את האמורים הנשרפים, אז יחשוב: כל זה - בגלל חטאי, בגלל המעשה שעשיתי, או אז יבין מה נורא הוא החטא. מה מזעזע הוא, שזו תוצאתו.

אך לא זו בלבד, אלא שבעל ספר "החינוך" זצ"ל מוצא כאן רעיון עמוק יותר, נפלא ונשגב.

וזה לשון החינוך (שם): וכי מהו 'מותר האדם מן הבהמה', זה בשר ודם וזו בשר ודם. ואכן, יש גישה כזו, זו הגישה הכופרת, הפסולה והשקרית. אבל אנחנו יודעים שיש הבדל מהותי ועיקרי: באדם - יש נשמה, יש פנימיות, קדושה, יש קשר ושייכות לבורא יתברך. כשהוא מקיים מצוות, לומד תורה, מתעלה - הוא מחזק את החלק הרוחני, הוא מתעלה להיות "איש אלהים". עליו אמר המדרש (ויק"ר פ"א סימן א) שהצדיקים נמשלו למלאכים, וגדולים מהמלאכים. אבל כאשר הוא חוטא הריהו מתנתק מהרוחניות, משפיל את עצמו ומטמא את נשמתו, ובכך מחזק את החלק הגשמי, והופך לבהמה בצורת אדם! "רשעים, דומים לחיות שביער". "נמשל - כבהמות נדמו" (תהלים מט, יג).

לפיכך, כאשר האדם שב בתשובה ומתנתק מדרגת "בהמה" ושב לדרגת "אדם", הוא בא לבית המקדש ומקריב את הבהמה, להורות על הכרתו שבבית ה' אין מקום לבהמיות. כי שם - בונים את האדם.

יתן ה', ובית המקדש ירד בימים אלו מן השמים, בית מקדש מאש להבה, ונעלה לשם כולנו להקריב את קרבן הפסח במועדו, ולשמוח לפני ה' שבעת ימים.

מדה כנגד מדה

עוד יש לפרש ולומר, כי עניינו של הקרבן הוא, שכאשר יראה האדם כיצד שוחטים הבהמה וכיצד זורקים את דמה ומפשיטים את עורה ושורפים את אבריה, יחשוב בלבו כי מן הדין ראוי היה שייעשה לו בעצמו כך בגלל חטאיו,

אך בחדס ה' מקבל הוא את הבהמה לכפרה תחתיו, או אז יתעורר בלבו לשוב בתשובה שלמה וגמורה ויקבל על עצמו לא לשוב על מעשיו וחטאיו לעולם. (האלישיך הקדוש ע"פ הרמב"ן).

ובספר "צרור המור" פירש, כי הקרבן הנקרב על גבי המזבח הוא בבחינת "מכס" - מתוך האדם וממנו. דהיינו, כאשר האדם מתחרט, מתענה וממעט דמו וחלבו על ידי הצום, והרי הוא כאילו מקריב עצמו על גבי המזבח.

אשר על כן, התיבה "מכס" מרמזת באותיותיה את ראשי התיבות של מידה כנגד מידה. כלומר, כאשר ידע האדם בלבו, כי כל מה שנעשה בבהמה - סקילה, שריפה, הרג וחנק - הוא תחתיו ובמקומו - אז יתכפר ויתרצה לו.

הסוד הצפון בקרבן - תיקון הבריאה

האדם הוא נזר הבריאה, ודרגתו גבוהה מדרגתם של הבקר והצאן. הצומח הוא בדרגה נמוכה מן החי, והדומם הוא בדרגה פחותה עוד יותר מזו של הצומח. בהבאת הקרבנות מקריבים אנו לקב"ה את כל הדרגות שבבריאה. החי - בקר, צאן ועופות, מהם הובאו לקרבנות. הצומח - ממנו הביאו את המנחות שהיו עשויות מסולת ושמן. הדומם - הוא המלח, שניתנה לו ברית מלח עולם להקריבו על המזבח ולהוסיפו לכל קרבן.

אי לכך, כל הבריאה מתוקנת על ידי הקרבת הקרבן. האדם אוכל או מקריב בהמה שאוכלת מן הצומח, והצומח ניזון מן האדמה - הדומם, ועל ידי כך, נתקן ונשלם העולם.

האדם נבדל מכל הבריאה, אמנם בגופו הוא בהמה, אך בכוח שכלו הוא מלאך ה'. גופו מלא תאוה, ואילו נשמתו מלאה אהבה. הגוף הינו בן חלוף, אך הנשמה נצחית. לאחר שהאדם נפטר מהעולם ומוסר את נשמתו למרומים, עומדת היא תחת כסא הכבוד וחוזרת לצור מחצבתה.

התורה התפילה והתענית כקרבן

רבנו החיד"א זצ"ל בספרו "רוח חיים" (דרוש י' לשבת זכור אות ה) רמז על הפסוק הפותח את פרשתנו רמז נפלא. דהנה אמרו חז"ל, שלושה דברים שאמרו חז"ל כי שקולים הם כקרבן. והם: תלמוד תורה, וכמבואר בסוף מסכת מנחות (ק:) שהעוסק בתורה כאילו הקריב כל הקרבנות, שנאמר "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם". ותפילה כנגד קרבן התמיד היא ואף גדולה מן הקרבנות, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לב:) גדולה תפילה יותר מן הקרבנות, שנאמר (ישעיהו א, יא): "למה לי רוב זבחיכם - ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכס, גם כי תרבו תפילה אינני שומע". והתענית אף היא נחשבת כקרבן, שממעט על ידה חלבו ודמו.

וזהו שנאמר "וידבר ה' אל משה מאהל מועד" שבו ארון הברית והלוחות, והוא רומז לתורה. "לאמר", רומז לתפילה. "אדם כי יקריב מכס", היינו מעצמו, רומז לתענית. כל אחד מאלו חשוב כ"קרבן לה" מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן".

חשיבות העיסוק בנושאי המקדש והקרבנות

הנביא חגי הביא את דבר ה' לעם, בימים שקדמו לבניין בית המקדש השני, בעוד המקדש חרב. ודבריו - דברים נוראים החודרים ללב, אשר עלינו להתעורר מהם וללמוד את גודל החיוב המוטל בימינו על כל אחד מעם ישראל, לעשות ככל יכולתו על מנת לעורר את הנושא של לימוד עבודת הקרבנות וענייני המקדש. וזו לשונו (חגי א, ג-ז):

"כה אמר ה' צבאות לאמר, העם הזה אמרו: לא עת בא, עת בית ה' להבנות. ויהי דבר ה', ביד חגי הנביא לאמר: העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב, ועתה כה אמר ה' צבאות שימו לבבכם על דרכיכם, זרעתם הרבה - והבא מעט, אכול - ואין לשבעה, שתו - ואין לשכרה, לבוש - ואין לחם לו, והמשתכר - משתכר אל צרור נקוב, כה אמר ה' צבאות שימו לבבכם על דרכיכם, עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית וארצה בו ואכבדה אמר ה'... יען ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו. על כן עליכם כלאו שמים מטל והארץ כלאה יכולה".

עם ישראל ידע על פי דברי הנביאים - שעתיד בית המקדש השני להבנות כעבור שבעים שנה מחורבן הבית הראשון, ולכן, מכיוון שעל פי חשבונם, שנעשה בטעות, לא מלאו עדיין שבעים שנה - לא מיהרו לעסוק בבניין הבית.

ה' יתברך פונה לעם, על ידי חגי הנביא, בנבואה שנדמה כי נאמרה לנו בימינו אלה ממש. בעוונותינו, שכן גם כיום המקדש חרב, ורוב העם טרוד בעסקיו, ורצים איש לביתו מבלי להתבונן ולשים על לב את גודל החיסרון הנורא שקיים בעולם, שעדיין בית ה' שרוי בחורבנו.

פעמיים, בפסוקים קצרים אלו, מצווה ה': "שימו לבבכם על דרכיכם" - התבוננו בקורה אתכם, ותבינו שכל הבעיות, מקורן הוא אחד - חסרונו של בית המקדש ועבודת הקרבנות. בפסוקים מפורטות בעיות הקרובות לליבו של האדם, כדי לעוררו. לדוגמא: אתם עובדים ומקבלים שכר, אך "המשתכר משתכר אל צרור נקוב" אין ברכה במשכורת, והיא "מתכלה" במהרה, כאלו יש לו 'חור' בארנק.

ואמרו על כך במסכת אבות דרבי נתן (פ"ד): "כל זמן שעבודת בית המקדש קיימת, העולם מתברך על יושביו וגשמים יורדים בזמנו, ובזמן שאין עבודת בית המקדש קיימת, אין העולם מתברך על יושביו ואין הגשמים יורדים בזמנו. אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם, מפני מה עשית לנו כך, השיבתן רוח הקודש: "יען ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו", ואם אתם תעסקו בעבודת בית המקדש, אני אברך אתכם כבתחילה. מכאן למדת, שאין עבודה שהיא חביבה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מעבודת בית המקדש.

בימינו, הלימוד והעיסוק בנושא עבודת הקרבנות, וכן למוד צורת בית המקדש ועבודותיו, נחשבים ללומד כאלו הקריב קרבנות ועסק בפועל בבניין בית המקדש (על פי הזוהר הקדוש ורבותינו ז"ע"א). ומעורר רחמי שמים, ומקרב את הגאולה.

לימוד הקרבנות מהפך המקטרגים לסנגורים

התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, מרחיב בספר הזוהר הקדוש (וירא דף ק.) על אודות הסוד הרוחני העצום, הטמון בקריאת מעשה הקרבנות ולימודו בימינו.

ואלו דברי הזוהר הקדוש (בתרגום ללשון הקודש):

אמר רבי פנחס: פעם אחת הייתי הולך בדרך, ופגשתי באלהו הנביא זכור לטוב, ובקשתי ממנו שיאמר לי דבר טוב ומועיל לבריות, אמר לי: גזרה גזר הקדוש ברוך הוא, והיו לפניו כל המלאכים הממונים לקטרג ולהזכיר את עוונותיו של האדם, שכל זמן שיאמרו בני האדם את פרשת הקרבנות שציווה משה רבנו בתורה, ויכוונו בהם, שכל המלאכים יזכירו אותם רק לטובה.

ועוד: אמר רבי כרוספדאי, כל מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענייני הקרבנות והמנחות ויכוון בהם, נכרתה ברית על זה, שהמלאכים המקטרגים שמזכירים את עוונותיו לא יוכלו לעשות לו כל רע, אלא רק טוב.

ומביא הזוהר ראיה על החשיבות העצומה שיש בקריאת פרשת הקרבנות, ממה שכתוב בפרשת וירא על המלאכים ששלח ה' אל אברהם אבינו ע"ה (בראשית יח, א-ז), ומבאר סוד גדול בפסוקים אלו:

"**וירא** והנה שלשה אנשים נצבים עליו" שואל הזוהר: מהו עליו, והלוא היה צריך לכתוב נצבים לפניו. ומבאר: עליו - לעיין בדינו. וכיוון שנשמת הצדיק הרגישה בכך, מיד - "וימהר אברהם האהלה" מיהר לבית המדרש ללמוד, ומה למד, "מהרי שלש סאים קמח סלת" - זה קרבנות המנחה. "ואל הבקר רץ אברהם" - זה פרשת הקרבנות. כיוון שראה אברהם אבינו ע"ה שמעיינים בדינו, מיד פנה אל בית המדרש לעסוק בתורת המנחה והקרבנות, על מנת להפוך את מידת הדין למידת רחמים. ומכיוון שעסק בנושא הקרבנות, נחו המלאכים מן הדין, ולא יכלו להזיק לו כלל. ולא עוד אלא שאותם המלאכים עצמם נהפכו למלאכים המביאים עמם ברכה ורפואה. ברכה לבן זכר שייולד כעבור שנה, ורפואה לאברהם אבינו ע"ה מהכאבים של המילה.

ממשיך הזוהר ומציין את המהירות הרבה בה פעל אברהם אבינו ע"ה: "וימהר אברהם האהלה ... מהרי שלש סאים קמח סלת ... ואל הבקר רץ אברהם". ללמדנו, כי בשעה שיש דין על האדם עליו למהר ככל יכולתו ולעסוק בפרשת הקרבנות, ובזה ינצל, ויזכה לברכה וישועה.

והוסיף רבם של ישראל החפץ חיים רבנו ישראל מאיר הכהן זצוק"ל (תורה אור פ"ג): "דע, שלמוד זה מועיל לאדם, שלא ימצאו מקטרגים עליו מלמעלה, כפי המובא בספר הזוהר הקדוש, והנה מזה המאמר לבד נוכל להבין גודל הזריות ללמוד הקרבנות. כי הלא ידוע, שטבע האדם כשיש לו איזה משפט לפני מלך בשר ודם, והוא יודע שיש עליו מקטרגים, כמה תחבולות הוא עושה בכל מיני השתדלות שבעולם שלא יעמדו לקטרג עליו, שהרי חיי נפשו תלויים בזה. וכל שכן, אם יכול בפעולותיו לעשות שאלו המקטרגים בעצמם לא יוכלו לעשות לו שום רעה אלא רק טובה לפני המלך, בוודאי היה עושה את זה בכל כוחותיו, וממש היה מוסר נפשו על זה.

ואם כן בענייננו גם כן, הלא כל אחד יודע את נגעי לבבו שיש לו עוונות הרבה, וממילא יש עליו כמה מקטרגים, ה' יצילנו, כי מכל עוון נברא מקטרג אחד, וידוע כוח המקטרגים כמה גדול ונורא הוא מאוד, שכל אחד רוצה לבלוע דמו ונפשו של האדם, וכשיש לנו איזו עצה ותחבולה להשקטים, שלא יוכלו לקטרג עלינו, ואדרבה - יזכירוהו לטוב לפני ה' יתברך, כמה אנחנו חייבין לתת לבנו לעצה הזאת ולא להתעצל בזה, באשר בזה תלויים חיי נפשנו - בזה העולם ובבא, אם לא ימצאו מקטרגים עלינו". עכ"ל.

לימוד הקרבנות יחד עם מעשה הצדקה

ובהשמיטה למשנה ברורה (הובא בספר ווי העמודים וחשוקיהם, זילברשטיין עמוד נד עי"ש) כתב עוד: איתא במגילה (לא). שהשיב הקב"ה לאברהם אבינו על שאלתו, מה יגן על עם ישראל בזמן שלא יהיה בית המקדש ולא יקריבו קרבנות, אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, שכל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאלו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהן. [והכוונה, שיתבונן בפירושם ובאופני הקרבנות, וכמו שכתב רבנו בחיי, שאין לומר שתהיה הכוונה שיהגה ויגרוס לשון הפרשה בפסוקים הערומים בלבד מבלי שיתבונן בפירושם. עכ"ל].

וכעין זה איתא בילקוט (ירמיה לג) על הפסוק (שם, יח): "ולכהנים הלזים לא יכרת איש מלפני, מעלה עולה ומקטיר מנחה, ועושה זבח כל הימים". אמרו שם, שאל לולינא אחד את ר' יוסי, אנו רואים את תורתכם פלסתר - לכהנים ולזבים לא יכרת וגו' כל הימים, והרי בית המקדש חרב ובטלו הקרבנות. אמר לו: ח"ו אין דבר תורה פלסתר ולא שקר, אלא אמת היא כל התורה. וכך אמר להם הקב"ה לכהנים ולזבים, אם אתם עוסקים בתורת קרבנות - מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים בכל יום עולה וכליל, עכ"ל הילקוט. וכהאי גוונא איתא עוד כמה מאמרים בש"ס ובמדרשים, שהקב"ה מחשיב הלימוד במקום קרבן.

והנה, אם הקב"ה בעצמו השיב שהוא מקבל את הלימוד במקום קרבן, יש לשאול, איך אנו יוצאין ידי חובתינו בזמנינו כמה שאנו מתרשלין מזה, הלא קורה כמה פעמים שאדם נכשל בחלול שבת, ובפרט כשהיה במדינת אמריקה או שעבד בצבא איזה שנים, [ועל אלו פעמים שנצטוו מאת הממשלה (של הגויים בחו"ל) לעשות אין אנו מדברים, רק על איזה פעמים שאדם עושה מעצמו בלי ציווי, ולא ידע כי בנפשו הוא, וכן כמה פעמים נכשל במאכלות אסורים של חלב, בשעה שלא כפוהו לזה, ולא יודע שעבר על חייבי כריתות בזה, ואפילו אם לא נחשבו למזיד עכ"פ חייב להביא חטאת לכפר על נפשו], ובזמן המקדש היה מחויב להביא קרבן חטאת, ובזמנינו יש לו ללמוד עכ"פ דיני קרבן חטאת, ויהיה נחשב לו כאילו הקריב חטאת. וגם לפעמים שנחלה ונתרפא והיה מחויב להביא קרבן תודה, וכידוע שהוא אחד מארבעה שצריכין להודות, ובזמנינו יש לו ללמוד עכ"פ דיני הקרבת תודה. וכן אם עבר על עשה, שהיה צריך להביא עולה ילמד דיני הקרבת עולה, ואז יקויים בנו מה שאמר הכתוב ונשלמה פרים שפתינו.

ואם ישאלך האדם: מה יעשה האיש שאינו יכול ללמוד בעצמו ולהבין בענינים אלו, גם לזה יש עצה, שימצא חבורות בישראל שיעסקו בדיני הקרבנות והוא יסייע בהחזקתם להספיק להם צרכיהם, ויחשב לו כאלו הוא ג"כ מאותן האנשים הלומדים. וכך היה גם בזמן שהמקדש היה קיים, שנחלקו הכהנים לכ"ד משמרות, וכל משמר היה צריך לעבוד עבודה בזמן משמרו. ואמרו חז"ל בתענית (דף כו). שבזמן שהגיע זמן המשמר לעלות, חצי המשמר היה עולה לירושלים וחצי המשמר היה עולה ליריחו [עיר הסמוכה לירושלים] להספיק מים ומזון לאחיהם. ואף אנו נעשה ג"כ בזמנינו, שנחזיק האנשים שעוסקים בעניני הקרבנות ויחשב הלימוד גם עלינו. וכמו שמצינו בשמעון אחי עזריה (עין סוטה דף כא. וזבחים דף ב. ברש"י שם).

ודע עוד, דאפילו מי שיכול ללמוד בעצמו הלכות חטאת ואשם וכדומה, אם יודע בעצמו שעבר על חלול שבת או עניני מאכלות אסורות שחייב עליהן כרת, אינו יוצא בהלימוד לבד, אלא צריך להוציא מעות לצדקה כפי הערך שהיה צריך להוציא על קרבן, ומבואר זה בשו"ע אורח חיים (סי' שלד סעי' כו), ושיעורו כ"ז מעות [והיינו לכל פעם שעבר אם היתה לו ידיעה בינתיים]. ואם היתה באמת בישראל חבורה כזו שעוסקים בהלכות הקרבנות, היה ראוי כי מהמעות שמפריש לצדקה כשיעור חיובו, ליתן ג"כ להחזקת הלומדים באלו ההלכות ויחשב הלימוד גם עליו, ודומיא דזמן המקדש שהיו ישראלים מחזיקים להכהנים העוסקים בעבודה.

והנה ידוע מנהג ישראל שאומרים בכל יום פרשת התמיד וקטורת וכדומה, והוא מבואר בטור ושו"ע (סימן מח) עי"ש. והוא ג"כ מטעם שהוא במקום הקרבה כמבואר שם בטור. ומעולם תמהתי, הלא בזמן המקדש היה צריך כל אחד

מישראל ליתן מחצית השקל ומוזה היו קונין קרבנות, וכהיום אנו רוצין לצאת הכל בדיבור לבד, והלא מבואר בשו"ע בסימן של"ד שמי שעבר על ענין שחייב חטאת הוא צריך להוציא גם ממון כשיעור חטאת, ולא די לו במה שאומר פרשת חטאת לבד כמבואר באחרונים שם, וגם ידוע שמצוה שהיא בריקניא אינה חשובה כ"כ כמבואר בזוהר הק'.

וע"כ מן הראוי שכל אחד מישראל יתן מחצית השקל ממש בכל שנה כמו בזמן המקדש, ולזה תהיה קופה מיוחדת, ומוזה יושיבו בכמה מקומות חבורות ת"ח שיהיו עוסקים בעניני עבודה ויחשב לפני הקב"ה כאילו הקריבום, ותהיה זכות לכלל ישראל על ידי זה. עכ"ל.

סוד הקרבן

כתב ה"מגיד מיישרים" למהר"י קארו (פר' ויקרא): אור ליום שבת י"א לאדר שני, ה' עמך, יסרני והוכיחני ללכת תמיד בהנהגת תורתו ויראתו, ובל אפריד מחשבותי אפילו רגע, רק להעלות מחשבתי אל מקורה, כי זהו סוד הקרבן שאדם מדביק רוחו בקרבו, ומתוך שעשן עולה למעלה גם רוח האדם מדובק עמו, וזה סוד אדם כי יקריב מכם קרבן לה' קרבן ממש, מכם ממש, שרוחכם ידבק בקרבן. עכ"ל.

מן המרכבות של הקדושה ושל סטרא אחרא יורדות נפשות הבעלי חיים, נפש הבהמות ששורשם בשתי המרכבות אם טהורות מצד ימין, אם טמאות מצד שמאל, ונפש העופות, מן הנשר, ונפש האדם מצד אדם. ולפעמים נמצא שבעונותיהם נתחייבו להתגלגל בבהמה או חיה, ואז מוסרים את הנשמה ההיא בקרבן, שהקרבן מקרב רחוקים. וכשהבהמה נקרבת, אם עושים בה עבודה הגונה מתקרבת לשרשה ונתקנת. ואף אם אותה בהמה הנקרבת אינה נשמה מגולגלת, מכל מקום במעשה ההקרבה ההוא מתקן אותם הניצוצות שנשארו עשוקים בשבירת הכלים הראשונים שנתערבו, ובקרבן מתקן הניצוץ אשר הוא עשוק. וזה סוד הטריפות והכשרות, כי בבהמה אשר נאכלת לבני אדם כשרים, נדבק בשרה בבשרו, ונתקן ניצוץ טהרה וקדושה. אמנם הבהמה אשר היא טהורה ונשחטה בהכשר ומום אין בה, אז ניצוץ הקדושה שבה מתקרב יותר אל הקדש כשנאכלת על ידי אדם כשר. וזהו עם הארץ אסור לאכול בשר שלא נתקן ניצוץ קדושה שבה בהכנסת לתוך גופו (ילקוט ראובני בשם כנפי יונה ח"ג סי' ל"ז).

סוד הקרבנות הוא פיוס פמליה של מעלה ומטה, כי כלם נהנים משולחנו של מלך. (מוסר חכמים).

איתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף רמ"א): רבי שמעון היה הולך לטבריא פגע בו אליהו זכור לטוב, אמר לו שלום עליך מר, אמר לו במה עסוק הקדוש ברוך הוא ברקיע, אמר לו בקרבנות, ואמר מלים חדשות משמך, זכאי אתה ובאתי להקדים לך שלום. ומלה חדשה אני רוצה לשאול ממך להסכים במתיבתא דרקיעא שאלה שאלו. הרי עולם הבא אין בו אכילה ושתייה, והלא כתוב (שיר השירים ה, א): "באתי לגני אחותי כלה אכלתי יערי עם דבש". אמר לו, הקדוש ברוך הוא מה ענה להם, אמר הקדוש ברוך הוא, הנה בר יוחאי בעולם שישב, ובאתי לשאול ממך. אמר רבי שמעון כמה חביבות חבב הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל, ומרוב אהבתו שינה את המציאות ממה שהיה עושה, ואף על פי שאין דרכו במאכל ובמשתה, בגלל שבא לישראל עשה רצונם, ולמדנו מדוד וממלאכי השרת ששלח הקדוש ברוך הוא לאברהם, שאע"פ שבמקומם לא אכלו ושתו, בגלל אברהם אכלו ושתו.

הקרבן מתקן מחשבה דבור ומעשה

בזמן הקרבת הקרבן האדם מתקדש מתעלה ומתרום, ועל ידי כך מתקן את המחשבה דבור ומעשה, וכמו שכתב הרמב"ן (כאן בפרשה פסוק ט') וז"ל: ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, וזירוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה. עכ"ל.

הקרבנות מבטלים מזיקים

כתב הגאון חיד"א (בספרו "חומת אנך"), כי ראשי התיבות של עולה מנחה חטאת אשם - הוא: עמח"א והם ראשי התיבות של המזיקים: עוון משחית חימה אף. לומר לך, כי הקרבנות מבטלות את המזיקים הללו.

ומוסיף בספר "ארץ החיים" (על תהלים, מזמור ד'), כי גם לקריאת שמע ישנה הסגולה לבטל את אותם מזיקים, שכן הפסוק 'שמע ישראל' מתחיל ב"שמע" ומסיים ב"אחד", שהוא אותיות ש"ד. לומר שע"י קריאת שמע מבטלים את השדים. ונשאר אותיות מעא"ח, שהם ר"ת: משחית עוון אף חימה, לרמוז שע"י קריאת שמע מבטלים את כל המזיקים הללו, כשם שהקרבות מבטלים אותם.

הקרבות מקרבים את הגאולה

אמר רבי אסי מפני מה מתחילין לתינוקות מפרשת כהנים ואין מתחילין מבראשית? אלא אמר הקדוש ברוך הוא: מה התינוקות טהורים אף הקרבנות טהורין, יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים. כדי שידעו סדרי קרבנות וכל העבודות, כדי שתבא גאולה בימיהן ויעלו קרבנות ויקריבו כסדר. שאין גלויות מתעסקין תחלה אלא בקרבנות. וכן הוא אומר (ישעיהו נו, ז) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי ואומר (תהלים סו, יג) אבוא ביתך בעולות, ואומר (ירמיהו לג, י-יא) כה אמר ה' צבאות עוד ישמע במקום הזה קול ששון וגו' מביאים תודה בית ה' כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'. הא למדת שאין מתעסקין תחלה לא בשמיטין ויובלות וכו' אלא בקרבנות.

זה הוא שאמר הכתוב (משלי י, יב) שנאה תעורר מדנים ועל כל פשעים תכסה אהבה. שנאה שנתנו ישראל ביניהן לבין אביהם שבשמים, היא עוררה עליהם דיני דינים, דאמר רבי שמואל בר נחמן, קרוב לתשע מאות שנה היתה השנאה כבושה בין ישראל לאביהם שבשמים, מיום שיצאו ממצרים עד שנתעוררה עליהם בימי יחזקאל, דכתיב (יחזקאל כ, ז) ואומר אליהם איש את שיקוצי עיניו השליכו, והם לא עשו כן, אלא וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי, ועשיתי עמהם בעבור שמי הגדול שלא יתחלל בגוים, שנאמר (יחזקאל כ, ט) ואעש למען שמי. ועל כל פשעים תכסה אהבה.

למה אין הקרבנות מכפרים לאומות העולם

רבנו יוסף חיים זצ"ל בדרשותיו (אדרת אליהו, ויקרא) מביא את דברי המדרש בזה"ל: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", בשעה שציוה הקדוש ברוך הוא לישראל פרשת קרבנות, נתקבצו אומות העולם אצל בלעם הרשע. אמרו לו: מפני מה ציוה הקדוש ברוך הוא לישראל פרשת קרבנות, ולנו לא ציוה. אמר להם: שוטים שבעולם, ישראל שקיבלו את התורה נתן להם פרשת קרבנות, אבל אתם שלא קיבלתם את התורה לא נתן לכם פרשת קרבנות.

והקשה רבינו יוסף חיים: מה הקשר בין התורה לקרבנות, אמנם תורה אין להם, אבל עבירות יש ויש, שהרי נצטוו בשבע מצוות, ומדוע א"כ לא תנתן להם האפשרות להתכפר.

ומתירץ ה"בן איש חי" משל לאדם שהיה ברשותו גביע זכוכית יקר ערך, ירושה מאבות אבותיו, בעל ערך כספי ורגשי כאחד. ויהי היום, ובמהלך עבודות הבית נפל הגביע מיד אשתו ונשבר. מה נייעץ לה לעשות, הלוא בוודאי העצה לזה היא - שתבשל תבשיל שהבעל אוהב, תערוך יפה את השולחן, ובכך תנהג כמו אסתר המלכה, ותשא חן וחסד לפניו. שהרי אין חשש שיגרשנה מחמת זה, רק אולי יכעס ויקצוף על האבידה, נמצא שבקל היא יכולה לפייסו. לא כן, אם הפקיד את הגביע בידי אדם זר והלה שברו - אזי לא יועיל גם אם יזמינו למסעדה מהודרת ויקרה. כי ללא ספק יתבע אותו לשלם על הנוק במיטב כספו.

בזה ניתן לבאר את תשובת המדרש: קבלת התורה היתה למעשה כריתת ברית עם הבורא. והגם שהאדם עובר ח"ו עבירה חמורה, ואף שהיא משחיתה ומכעיסה את הבורא יתברך שמו, עדיין אנו חשובים יותר ויקרים לפני הבורא יתברך, ועל כן הוא עצמו יעץ לנו לפייסו במעשה הקרבנות. לעומת זאת, אצל אומות העולם שלא קיבלו את התורה, ולא כרתו עמו ברית, הרי הם זרים אצלו, ומדוע יתפייס עמהם בקרבן, הלוא עליהם לשלם את מלוא המחיר על מעשיהם ולהיענש אף על השוגג כמזיד.

הבנה זו כל כך משמחת את הלב ומרגשת את הנפש, כי בנים אנו לה' אלהינו, עמו אנחנו ובני בריתו. והבן מבקש למצוא חן בעיני אביו וכן האשה בעיני בעלה, וגם אם לא שוברים כוס... משתדלים אנו לעשות לו מטעמים כאשר אהב - עוד מזמור תהלים, עוד שיעור תורה, עוד מצוה ועוד מעשה חסד. ולכן מתרצה לנו הקב"ה בקל אף אם ח"ו החטא חמור יותר!

מי שדעתו שפלה, כאילו הקריב כל הקרבנות כולם

בגמרא בסוטה (ה). אמרו: בשעה שבית המקדש היה קיים, אדם מקריב עולה, שכר עולה בידו. מנחה - שכר מנחה בידו. אבל מי שדעתו שפלה, כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר (תהלים נא, יט): "זבחי אלהים רוח נשברה".

וכתב הרב "מכלל יופי" זצ"ל, מגדולי אלג'ר, שהוא מרומז בתיבת "אדם", ראשי תיבות: אברהם דוד משה, שהיו מפורסמים בענוותנותם: אברהם אמר (בראשית יח, כז): "ואנכי עפר ואפר". דוד אמר (תהלים כב, ז): "ואנכי תולעת ולא איש". ומשה אמר (שמות טז, ז): "ונחנו מה", וזהו 'קרבן לה'!

הקרבנות משתיקים חרון אף

ידוע, כי הקורבן משקיט חרון אפו של הקדוש ברוך הוא, ורמז לדבר 'קרבן' בגימטריא: 'ארך אפים' [352]. ולכן מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בתשובה, כי מומר לדבר אחד - בקל יחזור בתשובה.

הבל היוצא באמירת הקרבנות הוי כאש ע"ג המזבח

גם על מיכאל הכהן הגדול, יש מי שאומר שהוא מקריב כבשים של אש לפני הקדוש ברוך הוא. וזה מה שאומרים בתפילת שמונה עשרה: ואשי ישראל ותפילתם. וכשעוסקים בהלכות קרבנות, אזי ההבל שיוצא מפי האדם - הוא דוגמת אש של הדיוט, ומתקשר באש של מעלה.

איוב לא נתן חלק לסט"א

אמנם, קרבן עולה - עולה הוא כולו כליל לה', ולכן באיוב כתוב (איוב א, ה): והעלה עולות מספר כלם. והעולה עולה לגבוה ולא היה בו חלק לסטרא אחרא, ולכך שלט עליו השטן. ואם לא היו קורבנותיו עולות, והיה נתן חלק גם לשטן - לא היה יכול לשלוט עליו (זוהר הקדוש פרשת בא דף לד.).

חשיבות לימוד הקרבנות בזמנים מיוחדים

כתב בספר יפה ללב (סימן תרצ"ה) שכתב, כי טוב ללמוד בפורים מעשה הקרבנות, וז"ל: וטוב ללמוד ביום הזה בפרשת הקרבנות. וסימן לזה, ממאמר רבי לוי במגילה (דף יב:) אמר רבי לוי: כל פסוק זה [-והקרוב אליו כרשנא וכו'] על שום קרבנות נאמר: כרשנא, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם, כלום הקריבו לפניך [אומות העולם] כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך. שתר, כלום הקריבו לפניך שתי תורין. אדמתא, כלום בנו לפניך מזבח אדמה. תרשיש, כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה, דכתיב בהו (שמות כח, ט): תרשיש ושהם וישפה. מרס, כלום מירסו בדם לפניך. מרסנא, כלום מירסו במנחות לפניך. ממוכין, כלום הכינו - שלחן [ולחם הפנים] לפניך. עכ"ד הגמרא.

וכתב רש"י: פסוק זה על קרבנות נאמר - והקרוב אליו - לשון הקרבת קרבן, מלאכי השרת הזכירו לפני הקדוש ברוך הוא את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו לעשות להם נקמה בושתי, ותבא אסתר ותמלוך תחתיה. עכ"ל.

ועוד כתב ביפה ללב (שם בהשמטות סי' תרצ"ה ס"א) וז"ל: גם ילמד בפורים מריש פרשת כי תשא עד קודש קדשים תהיה לכם, אי משום שנאמר [שם] מר דרור, כי מ"ר ניהו מרדכי הצדיק (מגילה י:), ואי משום ללמוד בפרשת הקטרת. ואיתא בזוהר חדש (דף ל"ה): דקטרת תבירו דיצר הרע, הוא ס"מ שרו של עמלק. וזה רמזו בשמו עמלק, נוטריקון: עיקר מפלתו לימוד קטרת.

ובספר "מועד לכל חי" (סימן ח' אות ח') כתב וז"ל: ואנוכי ההדיוט נהגתי לקרוא נמי קודם שעת מנחה גדולה [בערב שבועות] פרשת הקרבנות שבפרשת פנחס מפרשת התמיד עד סוף הפרשה, דידוע דסגולת קרבנות של חג הסוכות שהם שבעים פרים כנגד שבעים שרים דמתמעטים והולכים, וכל איש ישראל שיש לו איזה תביעה או עלילה וצרה ומצוקה, הנה קריאת הקרבנות הללו הם מסוגלים להנצל מהם, כמו שכתב בספר המדות יע"ש. וכבר ארע מעשה באחד שנתפס בבית האסורים על תביעה אחת, ואמרתי לו שילמד בכל יום בהיותו בבית הסוהר שהיה המקום מכובד ונקי - פרשת הקרבנות הללו, וזה היה בחודש אלול, ומאת ה' היתה זו דיצא מבית האסורים ביום הושענה רבא, כי הוא היום אשר נשלמים הקרבנות של שבעים שרים. והיה הדבר לנס ופלא וענו כולם כי הוא בדוק ומנוסה. עכ"ל.

והוסיף בספרו "רוח חיים" (סי' תצד ס"ק ח), כי כשחל ערב עצרת בשבת, ילמד הקרבנות בערב שבת, ולא ילמוד בשבת ענין הקרבנות הבאים על חטא. והביא שם לקרוא עוד דברים מעניני הקרבנות, כגון פ"א במשניות זבחים, וברמב"ם ילמוד את הלכות מעשה הקרבנות.

דברי התעוררות לקריאת פרשת התמיד

ייחודו של קרבן התמיד

עבודת הקרבנות בבית המקדש הייתה נעלה ונשגבה עד מאוד, ומקשרת ומקרבת בין עם ישראל לאביהם שבשמים. וכתב רבנו ישראל מאיר הכהן זיע"א (תורה אור פ"א): "הנה עניין עבודת הקרבנות, הלא ידוע שהוא אחד משלשה

דברים שהעולם עומד עליהן, וכל השפעת ישראל, בין המזון הגשמי ובין המזון הרוחני, הגיע אליהם על ידי הקרבנות".

ישנם סוגים שונים של קרבנות, חלקם קרבנות יחיד, אשר חובת הבאתם מוטלת על היחיד, כגון עולת ראייה בשלשת הרגלים, או קרבן הבא לכפרת עוונות וכדומה. וישנם קרבנות צבור, אשר חובת הבאתם מוטלת על כלל עם ישראל. קרבנות אלה נקנים מכספי הציבור וקרבים על גבי המזבח על ידי הכהנים, שליחי העם, כגון קרבנות המוספין הקרבים בשבת, בראשי חדשים ובחגים וכדומה.

יחיד ומיוחד הינו קרבן עולת תמיד - קרבן זה הוא קרבן צבור, אשר מאהבת ה' יתברך את עם ישראל ציווה על הקרבתו פעמיים בכל יום, בבוקר ובין הערביים, באופן תמידי ללא הפסקה, בכל יום מימות השנה ללא יוצא מן הכלל.

עולת התמיד מכפרת עוונותיהם של ישראל

ומזבא במדרש (תנחומא צו סי' י"ג) על הפסוק (ויקרא ו, ב): "זאת תורת העולה": מהו 'עולה', אלא שהיא עולה לפני הקדוש ברוך הוא ומכפרת על עוונותיהם של ישראל.

ואמרו עוד (במדבר רבה פנחס, פרק כא סי' כ"א) אמר רבי יהודה בר סימון: מעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון. כיצד, קרבן תמיד של שחר מכפר על עוונות שנעשו בלילה, ושל בין הערביים מכפר על עוונות שנעשו ביום. מכל מקום, לא לן אדם בירושלים ובידו עוון שנאמר (ישעיהו א, כא) "צדק ילין בה".

כתב הגאון הגדול הרב אליהו הכהן זצוק"ל בספרו "שבט מוסר" (פכ"ז) בשם ה'כלבו' (סי' טו), שכל המתענה ארבע פעמים בשנה, שלשה ימים רצופים ושלוש לילות, הקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו. והוסיף ה"שבט מוסר": וידוע שהתענית היא כקרבן שמקריב חלבו ודמו לקדוש ברוך הוא, על כן צריך להיות ממש דוגמת הקרבן בדבור במחשבה ובמעשה.

ועוד אמרו רבותינו ז"ל (מנחות קי.), "כל העוסק בפרשת הקרבנות כאלו הקריב קרבנות. על כן מי שאינו יכול להתענות וגמר בלבו לעשות תשובה, יעסוק בקרבנות ויהיה נחשב לו כאלו הקריב קרבן".

וכל מי שעוסק בפרשיות הקרבנות כראוי, הרי הוא כאלו ממש עוסק כל יום בבנין בית המקדש, ובנה מזבח ומקריב עליו הקרבנות, והקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו, וינצל מכל הפגעים והוא סיבה לקיום העולם וזוכה עוד לדברים הרבה.

בכל יום מקריבים שני כבשים לקרבנות עולת התמיד, ולמה נקרא שמם כבשים, מובא במדרש (פסיקתא דרב כהנא, פיסקא ו'): "בית שמאי אומרים: כבשים - שהן כובשים עוונותיהם של ישראל, כמו שנאמר בפסוק (מיכה ז, יט): ישוב ירחמנו יכבוש עוונותינו. בית הלל אומרים: כבשים - שהן מכבסים עוונותיהם של ישראל, כמו שנאמר בפסוק (ישעיהו א, יח): אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. בן עזאי אומר: כבשים בני שנה (במדבר כח, ג) - שמכבסים עוונותיהם של ישראל ועושים אותם כתינוק בן יומו".

קרבן התמיד - שמירה והגנה מפני שונאינו

הלומד בהתבוננות את מדרשי רבותינו על אודות חרבן בית המקדש, מבין את החשיבות העצומה שהיתה להקרבת קרבנות התמיד, ואת הזכות והחובה שיש בימינו לקריאת "פרשת התמיד".

וכך מתארת הגמ' (ב"ק פב:) את סדר השתלשלות האירועים שהביאו למצור הכבד שנמשך למעלה משלוש שנים על ירושלים עיר הקודש ועל תושביה - על ידי טיטוס הרשע והצבא הרומאי. מוזעזע הוא תיאור הרעב הכבד שממנו סבלו תושבי ירושלים בימי המצור, והצער והסבל הנוראיים שהיו מנת חלקם.

על אף המצור והרעב, שגרם גם לאבדות רבות בנפש, ידעו חכמי ישראל כי עליהם לעשות כל מאמץ אפשרי, תוך גילוי מסירות נפש, כדי להמשיך להקריב מדי יום את קרבנות התמיד. שכן ידעו בבירור כי בדבר זה תלוי גורל ירושלים וגורל המקדש, ובוה תלויים חייהם של תושבי ירושלים. זהו פיקוח נפש אמיתי וממשי של כלל הצבור.

מכיוון שבתוך העיר לא נותרה אף בהמה, הדרך היחידה להשגת הכבשים להקרבה היתה לשהד את החיילים הרומאים בממון רב. בכל יום היו משלשלים אל מעבר לחומת העיר שתי קופות מלאות בדינרי זהב, והיו הרומאים מעלים להם שני כבשים, ששימשו להקרבת קרבנות התמיד של אותו היום.

ואכן, כל אותן שנים שנמשך ההסדר הזה ונמשכה הקרבת קרבן התמיד, לא הצליחו האויבים לפרוץ את חומת העיר ולהחריבה, תוך שהם עומדים ותמהים: מהו סוד הקיום של עם ישראל, אשר בזכותו הם שורדים מול צבא אדיר וחזק כמו שלהם.

עד שבעוונותינו הרבים, זקן אחד רשע שהיה בתוך העיר והיה בקי בשפה היוונית, דיבר עם החיילים הרומאים ואמר להם: "כל זמן שהם מוסיפים להקטיר תמידים, לא תוכלו לנצחם". למחרת, שלשלו להם חכמי ישראל כדרכם, קופות מלאות בדנירי זהב, אלא שהפעם העלו להם הרומאים בחזרה... חזיר. כיוון שהגיע לחצי החומה, נעץ החזיר את צפרניו בחומה, ובאותו הרגע נודעו ארץ ישראל ארבע מאות פרסה.

משבטלה הקרבת קרבן התמיד, גברה ידם של הרומאים ונפרצה החומה ונכבשה העיר, או אז נכנסו האויבים וערכו טבח ביושבי ירושלים ובכהני ה', אשר לא פסקו מעבודות המקדש אפילו לרגע אחד. וכך החריבו ושרפו אויבנו את בית מקדשנו ותפארתנו, אשר שרוי בחרבנו עד ימינו אנו.

בזכות קריאת פרשת התמיד - תבנה ירושלים

אמרו במדרש (תנחומא, צו סי' י"ד): "אם אין ישראל מקריבין עולה לפני הקדוש ברוך הוא, אין ציון וירושלים נבנות, לפי שאינן נבנות אלא בזכות קרבן עולה שהיו ישראל מקריבים לפני הקדוש ברוך הוא".

"אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה הואיל וכך העולה חביבה עלי, לכך צוה את אהרן ובניו שיהיו זהירין בה להקריב אותה לפני. למה אמר זאת תורת העולה, ירצה לומר קריאת תורה, ראו כמה חביבה קריאת תורה לפני הקדוש ברוך הוא כי יש חיוב באדם לתת כל ממונו ללמד תורה לעצמו ולבניו, שנאמר (להלן ו, ב) צו את אהרן ואת בניו לאמר, כלומר, שיאמרו לבני ישראל ויתעסקו בקריאת העולה, שאע"פ שמקריבין עולה - עוסקין היו בקריאתה כדי שיזכו בקרבן עולה ובקריאתה".

"לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, אף על פי שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות ואין קרבן עולה נוהג, אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה ושונין בפרשת קרבנות, מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפני. שנאמר: וזאת תורת העולה, כלומר מי שהוא עוסק בתורת העולה זוכה לחיי העולם הבא". עכ"ל המדרש.

אכן בעוונותינו, בית מקדשנו ותפארתנו עדיין חרב, ובטלה הקרבת קרבן התמיד, לכן עלינו לאחוז בכל כוחנו בדברי רבותינו הקדושים, ולקרוא בכוונת הלב גדולה מדי יום את פרשת קרבן התמיד פעמיים - בבוקר ובין הערביים, שבקריאה ואמירה בשפתיים בלבד ייחשב הדבר לכלל עם ישראל כאילו הקרבנו את קרבן התמיד בזמנו.

דבר זה יגרום ללא כל ספק, לסנגוריה גדולה על כלל ישראל, לבטל מעלינו כל גזרות ולעמוד כחומה בצורה נגד כל אויבי ישראל. כפי שראינו, שכל זמן שהקריבו את קרבן התמיד - ניצלו מידי שונאיהם. ובנוסף, גורמת הקריאה נחת רוח גדולה לאבינו שבשמיים, ומראה לה' יתברך עד כמה אנחנו משתוקקים מצפים ומייחלים בכל לבנו לבניין בית המקדש ולהתגלות מלכות שמיים בעולם במהרה בימינו, אמן.

דברי התעוררות ללימוד סדר המערכה

חתנו של רבן של ישראל, רבנו ישראל מאיר הכהן זצוק"ל זיע"א, בעל ה"חפץ חיים" - הלוא הוא הגאון רבי אהרון כהן זצ"ל, בהקדמתו לספרו "עבודת הקרבנות" הביא בשם חותנו החפץ חיים - משל נפלא על חשיבות לימוד "סדר המערכה":

איש אחד, שהיה מכבד התורה ולומדיה, חנן אותו הקב"ה בבת יחידה מושלמת, בעלת יראת שמיים ואוהבת תורה. שאיפתו של האב היתה - ליקח בעבור בתו חתן שיהיה מצויין וגדול בתורה. והנה בא אליו שדכן והציע לפניו בחור מופלג מאוד הבקי בכל מכמני הש"ס, ומופלג הוא בתורה.

שלח האב אל החתן המיועד, איש גדול בתורה שיתתה על קנקנו. שאל החכם את הבחור: מה הן ידיעותיך בתורה, ענה לו החתן המיועד, כי הוא בקי בכל הש"ס. והיה לו לאותו חכם לפלא, כיצד בחור צעיר לימים כמוהו יהיה בקי בש"ס. התחיל אפוא האיש לבחון אותו, והתברר כי הוא ריק מכל. שאל אותו בשנית: כמה בקיאותך, ענה לו הבחור לפי תומו, כי הוא בקי ויודע בסדר שמות המסכתות שבש"ס, זו אחר זו: המסכת הראשונה שבש"ס היא ברכות, והשנייה שבת, ואחריה עירובין וכן הלאה עד המסכת אחרונה - נדה.

שחק החכם על דבריו, וענה ואמר לו: ידידי, ידיעה כזו יודע גם כורך הש"ס, שהרי בלי ידיעה זו איך היה יודע לרשום את שמות כל המסכתות כסדרן, ומהי אפוא חכמתך וגדולתך.

כך הוא הנמשל לענייננו: בכל יום אומרים אנחנו בשחרית, קודם התפילה: "אביי הוה מסדר סדר המערכה משמא דגמרא וכו', מערכה גדולה קודמת למערכה שנייה של קטורת, ומערכה שנייה של קטורת קודמת לסידור שני גזרי עצים" וכו'. בקריאה זו, אנחנו רק יכולים לומר איזו עבודה קודמת לזו שאחריה, אבל כיצד נעשית כל אחת מאלו העבודות, כמו קבלת הדם, ההולכה, הזריקה, הקמיצה, ההקטרה, על כך אין אנחנו יודעים מאומה, האם זה לקרבן ייחשב.

גם בשל"ה הקדוש מובא, כי אין די לו לאדם באמירת פרשת הקרבן בלבד, אלא צריך האדם לכוון ולסדר כל פרטי מעשי הקרבן כאמירתו, כמו שהיו מעשי הכהן במקדש עם הקרבן, ורק אז תחשב לו קריאתו כמו הקרבה ממש. ועל זה נאמר (הושע יד, ג): "ונשלמה פרים שפתינו". וכך יוכל כל איש זר אשר לא מזרע אהרן הכהן הוא, לעשות עבודתו כמו הכהן במקדש, ויתקבל לרצון אם עולה - עולה, ואם חטאת - חטאת, וכן כל הקרבנות כולם במועדם.

על כך מוסיף חתן הח"ח וכותב: "אם כן, לפי דברינו, נכון לכל איש זר, אשר לא מזרע אהרן הכהן הוא, להכניס עצמו בזה. ולבקש לְכַהֵן בעבודה בעת אשר יש לאל ידו. והכוונה בזה היא, שהרי כאשר יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו, אזי תימסר העבודה דווקא לידי הכהנים, כי אז העבודה בזר פסולה. ועתה היא העת המוכשרת להיות גם זר - ככהן, ומדוע יתעצל כל איש נבון לעשות עבודה כאחד מן הכהנים בני אהרן בעת שיש לאל ידו".

דברי התעוררות ללימוד משניות "איזהו מקומן של זבחים"

חכמי ישראל קבעו בסדר תפילת שחרית את קריאתו של פרק המשניות "איזהו מקומן של זבחים" (מסכת זבחים פרק ה'). פרק זה, הינו מעין סיכום קצר לכל נושא עבודת הקרבנות, ולימודו והבנתו מקנים ללומד ידע בסיסי על אודות סוגי הקרבנות וההבדלים ביניהם.

כתב הקדוש ר' אלכסנדר זיסקינד זצוק"ל, מחבר ספר "יסוד ושורש העבודה" (שער האשמורת פי"א): "יעיין האדם בכתבי האר"י ז"ל ויראה גודל מעלת פרק 'איזהו מקומן', שכל משנה ומשנה של פרק זה הוא תיקון בפני עצמו בעולמות העליונים, ולכן יזהר לאמרו בהבנת הפירוש ובמיתון. ויכוון באמירתו: 'אני רוצה לעשות נחת רוח ליוצרי ובוראי יתברך ויתעלה, ואז בוודאי תעשה אמירתו רושם ותיקון בעולמות העליונים על אף שאינו יכול לכוון את כוונות האר"י ז"ל".

בפרק זה, אין כל מחלוקת בין החכמים, כמו שאנו מוצאים בשאר פרקי המשנה. דבר מיוחד זה, מעיד על הסגולה שבקריאת משניות אלו, להביא שלום לאדם ולעולם ולבטל מחלוקות. וכל הלומד פרק זה זוכה בכפליים - הוא זוכה לכל המעלות שנאמרו על אודות העוסק בפרשת הקרבנות, וזוכה לכל המעלות שנאמרו בדברי רבותינו על אודות הלומד משניות.

מרב "הבית יוסף" רבנו יוסף קארו זצוק"ל, מחבר ה"שולחן ערוך", היה עוסק רבות בלימוד המשנה עד שזכה לגילוי של מלאך מגיד משמים, אשר היה לומד עמו ואף מדריך אותו בעבודת ה' יתברך. המלאך המגיד אמר למרן הבית יוסף על לימוד משניות קדשים: "בכל עת שאתה קורא בהם, הרי אתה כמקריב זבחים ועולות לפני ה' בבית המקדש!"

מובא במדרש (תלפיות והוא שם באות א, ענף אפוד בערכו של אשר), שאשר, בנו של יעקב אבינו ע"ה, היה עוסק בתורה ובמשנה יותר מאחיו, ולכן הוענק לו כוח מיוחד: כאשר אדם מישראל נפטר, וחלילה נידון לגהינם, מיד הוא מנסה לצעוק ולבקש עזרה והצלה, ובצערו ומצוקתו הוא קורא לשבטי ישראל: יהודה, שמעון וכן הלאה, ואין קול ואין עונה.

כאשר הוא קורא לאשר, שואלו אשר שאלה אחת: האם קראת משנה מימך, אם אומר לו: הן. מיד מוציא אותו מהגהינם. זהו שנאמר בפסוק: "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך" - שמנה אותיות: משנה. בשביל שקרא משנה, יקבל מעדני מלך, רוצה לומר עדן של מעלה.

וכן לימוד המשנה גדולה מעלתה לעילוי נשמת נפטרים אשר יכול להעלות את נשמתם מעלה מעלה עד למקום מנוחתם הנכון. וסימן יש בידינו: משנה אותיות נשמה. שעל ידי לימוד המשניות, תינצל הנשמה מדין גיהנום ותעלה למעלה. וכנרמזו הדבר בתהילים (ל, ד): "ה' העלית מן שאול נפשי חייתי מירדי בור". ראשי תיבות משנה.

ועוד אמרו רבותינו, שבסגולת לימוד המשנה ישלח ה' את משיח צדקנו ותבוא הגאולה, במהרה בימינו אמן.

פרשת ויקרא

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (א, א)

ענין הא' זעירא

קודם הקב"ה קרא למשה ורק אחר כך דיבר אליו

אם נתבונן בלשון הפסוק נגלה, שקודם הקב"ה קרא למשה - ורק אחר כך דיבר אליו. ומכאן למדו חכמים (ראה רש"י), שבכל מקום בתורה שאתה מוצא פרשה שמתחילה במילים "וידבר ה' אל משה" או "ויאמר ה' אל משה", קדמה לה 'קריאה', כמו שכתוב כאן: "ויקרא" ואחר כך "וידבר", וזהו בנין אב לכל הדברות והאמירות מיום הקמת המשכן ואילך.

והנה כאשר הוקם המשכן בא' בניסן, כותבת התורה הקדושה (שמות מ, לד-לה): "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", הרי שמשה נשאר ממתין בחוץ. ולכן מאז הקמת המשכן, כאשר רצה הקב"ה לדבר עם משה, שמע משה את קול ה' קורא אליו "משה משה", שתי פעמים. ואמר משה: "הנני", ובא פנימה לאהל מועד, ומאהל מועד פסע ובה לפני ולפנים לקדש הקדשים עד כנגד בין הבדים של הארון, ורק אז שמע את הדיבור, והגיע לחלק של: "וידבר ה' אליו".

וכן בכל פעם שנתעורר משה לבוא ללמוד מפי הגבורה, המתין בחוץ עד ששמע את הקריאה "משה משה", ושאר כל העם העומדים אתו לא שמעו, ואמר "הנני", ואז נכנס לקודש הקדשים ושמע את הדיבור או את האמירה.

והיה אותו הקול אדיר כקול ה' בסיני בעת מתן תורה, קול שובר ארזים ומחולל אילות, אותו קול ששמעוהו ישראל ופרחה נשמתם, ורק משה היה יכול לעמוד בו.

והיה שם נס בתוך נס, כי היה נפסק הקול ולא נשמע ממנו כלום לבחון, ואמרו חכמים (תנחומא, ויקרא א): גזר הקב"ה על הדיבור ועשה לו שביל עד שהגיע למשה ולא היה נשמע לכאן ולכאן, וכל ישראל לא שמעו ולא ידעו את דבר השם אלא מפי משה בלבד.

ומענין זה נבין ענין א' זעירא, כי אלמלא חטא העגל היתה הקדושה מתפשטת בכל בחינות העש"ן - ר"ת עולם שנה נפש, אבל כיון שחטאו והוקם המשכן הרי הקול היה מצטמצם עד למחיצותיו ומגיע לאזני משה רבינו ע"ה בלבד, והקול הוא קול ה' שהיה יוצא מבין הכרובים ונרמז בא"לף זעירא, כי האות א' כידוע מורכבת מהאותיות יו"י שהם גימטריא (26) שם הוי"ה, ובזה נרמז, שכתוצאה מהחטא הצטמצם הקול לאוהל מועד בלבד. (באתי לארמוני).

רמז לענוה שהיתה למשה רבנו

כתב בעל הטורים: אות אָלף דתיבת ויקרא זעירא, כי משה היה עניו גדול ולא רצה לכתוב אלא "ויקר" לשון מקרה, כאילו לא דבר הקב"ה עמו אלא בחלום כדרך שנאמר בבלעם, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם ה"אלף", ומשה מחמת רוב ענוה כתבה יותר משאר אלפ"ן שבתורה קטנה, ע"כ.

וביאר מו"ר מופת הדור הגר"ע יוסף זצוק"ל, כי כאשר כתובה א' זעירא, אזי מרחוק לא רואים את האל"ף וקוראים 'ויקר' ולא 'ויקרא'.

והנה, כל סדר המשכן וכליו הקמתו והשלמתו היה בא' בניסן, וכאשר הקים אותו משה עשה יחוד גדול בעולמות העליונים ויחוד גדול דקב"ה ושכינתיה, וכיוון שהיה יחוד נורא ועליון, לכן לא נכנס משה רבנו לאהל מועד אחר הקמתו, וכל זה מחמת שהיה עניו גדול והקטין עצמו ולא דחק עצמו להיכנס בלא קריאה.

ולכן זכה לסוד הָאָלְף שהוא מלשון לימוד, כמו שכתוב (איוב לג, לג): "אאלפך חכמה", רמז שמי שמקטין את עצמו זוכה ללמוד והלימוד מתקיים אצלו. ודרשו רבותינו: אל"ף, ר"ת: פתחי לי אחותי. אחותי היא החכמה, והיא פותחת לו פתח שהוא ג"כ סוד החכמה, ויזכה לתורה שניתנה בארבעים יום.

וזהו שאמרו (אבות פ"א משנה א) "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", היה צריך לכתוב 'בסיני' ומדוע אמרו 'מסיני'? אלא אומרים חז"ל שמשה רבנו למד מהר סיני איך להתנהג, כל ההרים רבו על מי הקב"ה יביא את התורה לעם ישראל, והר סיני שתק ולא דיבר, אמר הקב"ה זה הקטין עצמו - עליו אתן את התורה, ולמד מזה משה רבנו להקטין את עצמו ולא להתגאות, וכך האדם זוכה לקנות את התורה.

רמז לרבי עקיבא

ידוע מ"ש הזוה"ק (שלח דף קסח.) מאן דאיהו זעיר איהו רב, ר"ל משה רבינו ע"ה שכתב על עצמו אל"ף זעירא, בסופו אמר לו הקב"ה רב לך - שלא יכול לומר עוד שהוא זעיר. ומפני מה נקטו חכמים בלשון 'זעירא' ולא אמרו 'קטנה'. מפני שבשעה שעלה משה למרום אמר הקב"ה לרוי"א"ל המלאך, שיכריז ברקיע בכל מתיבתא ומתיבתא שיש בשמים, שכל צדיק וצדיק כפי מעלתו ומדרגתו - יתן למשה כבוד ומתנה. וכשהגיע למתיבתא דרבי אליעזר, אמר לו: בן אחד יתן לך השי"ת, ותקרא אותו על שמי. אליעזר ר"ת: עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה. וזה שכתוב (שמות יח, ד): ושם האח"ד אליעזר, ה"א רבתי, להורות באצבע שהוא אותו אליעזר שהיה מיוחד ברקיעא.

וכהגיע למתיבתא דרבי עקיבא, ראה כמה תלמידים לומדים תורה מפיו וכמה זכותו רבה. אמר לו רבי עקיבא למשה: תבוא לך שעה שאין לך מקום לנוס ולא יש מי שיעזור אותך, תזכיר אותי ואנכי אעזור לך. ומשה שמר בלבו את הדבר עד שהקים את המשכן והקהיל את הקהל, ואמר להם: בואו ותקחו ממני חשבון של משכן, לקיים מה שנאמר (במדבר לב, כב): והייתם נקיים מה' ומישראל. אמרו הקהל ח"ו מי הוא שחושד בך, שעליך כתב הקב"ה בתורה (במדבר יב, ז): לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. אמר משה: אע"פ כן רצוני ליתן חשבון, ונתן חשבון. אך החשבון היה חסר אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל כסף, והיה משה עומד ומתבייש. ורשעי הדור היו מצחקים ואומרים: וכי משה מתפרנס מכיסו, אינו מתפרנס אלא משל צבור, ומפני כך יש לו קרני הוד ופניו טובות והוא בעל בשר, והיו חושדים במשה.

ויפול משה על פניו ארצה ויאמר, לא יש שעת צרה כשעה הזאת, ואני צריך להזכיר את רבי עקיבא. מיד נשא עיניו לשמים והתפלל שרבי עקיבא יבוא ויזכיר לו, תכף באה נשמתו של רבי עקיבא ונדמתה כצפור וישבה על ווי העמודים והיתה מצפצפת, עד שהרים משה עיניו ואמר בקול גדול: ואת האלף (ה"א רבתי, כי היה מורה באצבע) ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים. ואלו שחשדו במשה נהפכו פניהם כשולי קדרה וכעורבים, והיו שחורים כמו כנען עד יום מותם. וזה שאמרו רז"ל (שבת צז.) החושד בכשרים לוקה בגופו דייקא, כי אין לו רפואה.

והקשו רז"ל, למה נשמתו של רבי עקיבא באה כצפור ולא כעוף. אלא, בזה רמז להם שמושה אוהב שלום ואתם תדברו עמו שלום, ולא תעשו מצה ומריבה, שלא יתגברו עליכם הידיים ידי עשו. כי צפ"ר גימטריא שלו"ם, ואם אתם מפירים את השלו"ם תגבר ידו של עשו, שהרי שלו"ם גימטריא עש"ו, וזהו שכתוב: ויקרא א"ל מש"ה, גימטריא: צפ"ר, ומי קרא למשה? נשמתו של ר"ע.

ומפני זה נקטו חכמים בלשון זעיר"א ולא קטנה, שהוא נוטריקון זה רבי עקיבא יזכיר אותו. וגם באותו יום שהתפלל משה תקט"ו תפילות כדי להיכנס לארץ, ורצה להזכיר זכות רבי עקיבא שיענה אותו, אמר (דברים ג כה): אעבר"ה נא ואראה נוטריקון: אזכיר רבי עקיבא בהיכל האהבה. אמר לו הקב"ה: רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. אמנם פעם אחת נתן לך רשות רבי עקיבא להזכיר אותו, אך לא בכל פעם ופעם, ועכשיו הגיעה שעת מיתתך. בעולם הבא אתה ר"ב ולא זעיר, וכשהיית בעולם הזה היית זעיר ועכשיו רב לך, ועל זה נאמר ויקרא אל"ף זעירא.

וכתב מגלה עמוקות (אופן ע"ג), שהראה הקדוש ברוך הוא למשה א' זעירא שהוא סוד רבי עקיבא, שכן אל"ף זעיר"א בגימטריא רבי עקיבא. (אל"ף זעיר"א - 399, רבי עקיבא - 399). ואחרי שתוריד הא' זעירא נשתיירו אותיות ויקר, לרמז על דברי רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין לח:), על הפסוק (תהלים קלט, יז): ולי מה יקרו רעיק אל - זה רבי עקיבא. **וכתב** עוד הגאון חיד"א בספרו חומת אנך, כי זעיר"א הוא ראשי תיבות זה רבי עקיבא ישיג אותו, לפי מה שכתב מהר"י צמח זצ"ל, שרבי עקיבא השיג קצת משער החמשים. ואמרו גם, הן כל יקר ראתה עינו - זה רבי עקיבא, כ"ל [50] יקר - זה שער החמשים.

המלאכים עשו כבוד גדול למשה ומסרו לו סודות גדולים

טעם אחר, ויקרא אותיות אוקי"ר אנוש מפז (ישעיהו יג, יב), שהמלאכים עשו לו למשה יקר וגדולה. כשראו זה הנס של ווי העמודים שנעשה לו בזכות רבי עקיבא, ומסרו לו סוד קדושה שאומרים בתפלתם קדוש קדוש קדוש, כמו שאנחנו אומרים כתר יתנו לך ה' אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה וכו'.

והשרפים מסרו לו את הפסוק ברוך שם, כמו שכתוב (ישעיהו ו, ב): שרפים עומדים ממעל, ר"ת: שמ"ע, שש כנפים כנגד הפסוק הראשון שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד שהוא שש תיבות, ועוד שש כנפים כנגד בשכמל"ו,

וזהו שכתוב: שש כנפים שש כנפים לאחד. בשתים יכסה פניו היינו שמכסים העיניים בפסוק ראשון, ובשתים יכסה רגליו, שעומדים בתפלה ברגל ישרה ואומרים ברוך אתה ה' [וגם פותחים את תפלת שמו"ע בפסוק אדני שפתי וגו' שהוא שש תיבות].

ומלאך פלוני מסר לו על מעלת אמירתו של פטום הקטורת כשיש דבר ומגפה בר מינן, שיעמדו הקהל בארבע פינות בית הכנסת או העיר או המדינה, ויאמרו פטום הקטורת בכוונה שלימה ותעצר המגפה במהרה.

ורבי חנינא בן דוסא שהיה לו קב חרובין מערב שבת לערב שבת (תענית כה). מסר לו שם ק"ב, שיזכיר לפעמים בשעת צרה ויענה אותו. אך משה היה ערל שפתים ולא היה יכול לבטאות את האות קו"ף, ומפני זה לא היה יכול לומר ק"ב אומר כמו כ"ב, על כן אמר לו: אם כן תזכור שתי פעמים נ"א ואנכי אענה אותך, ומפני זה כשעמד בתפילה על מרים אחותו אמר (במדבר יב, יג) אל נ"א רפא נ"א לה ונתרפאה.

וכשחטאו ישראל בעגל, עמד משה בתפלה ואמר (שמות לג, יג): ועתה אם נ"א מצאתי חן בעיניך הודיעני נ"א את דרכך וגו', ואח"כ התפלל: אם נ"א מצאתי חן בעיניך ה' ילך נ"א ה' בקרבנו. וגם כשחטאו במרגלים הוא אומר בתפלתו (במדבר יד, יז): ועתה יגדל נ"א כח ה' וגו', סלח נ"א לעון העם הזה וגו'. וכן כשרצה להיכנס לארץ ישראל אמר (דברים ג, כה): אעברה נ"א ורצה להזכיר עוד פעם נ"א, אמר לו הקב"ה רב לך, אל תאמר נ"א פעם אחרת.

וזהו שכתוב: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. מה היה הדבור, זהו שהקב"ה צוה למלאך אכרזיא"ל שיכריז בשמים שיתן כל אחד ואחד מתנה טובה למשה, ודפח"ח. (כסא רחמים).

ענין כ"ב אתוון זעירי - כל הפסוקים מדברים על ענוה

והנה, אנו מוצאים כי יש בתנ"ך את כל כ"ב האותיות זעירא, ואת כולם אפשר לדרוש על הענוה, כדלהלן:

- א.** ויקרא, א' זעיר"א ללמד שהיה משה עניו.
- ב.** משלי (ל, טו): לעלוקה שתי בנות הב הב, מי שהוא עניו אינו נכנס לגיהנם ששם אומרים הב הב.
- ג.** איוב (ז, ה): לבש בשרי רמה וגוש עפר, מי שיש לו מדת ענוה כמו אברהם אבינו ע"ה שאמר (בראשית יח, כז): ואנכי עפר ואפר, וזהו הרמזו בתיבה: וגו"ש, שעולה עם ב' כוללים גימטריא: אברה"ם אבינו"ו, ללמד, שמי שמניח עצמו כעפר שהכל דשין בו - אינו נכנס לגיהנם.
- ד.** משלי (כח, יז): אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו, מי שהוא עניו כאותם הצדיקים שבלטו בענוותנותם, ססימנם: אד"ם, אברהם דוד משה - אינו רואה פני גיהנם (-בור) וזוכה לגן עדן, והסימן לזה הוא גם אד"ם, נוטריקון: ארץ דשא מים, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כג, ב): בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני וגו'.
- ה.** אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב, ד), אותיות באברה"ם, כי הצדיק והעניו הוא יסוד השמים והארץ.
- ו.** את בריתי שלום (במדבר כה, יב), בתיבה שלום - הוא"ו קטיעא, דהיינו זעירא. לרמזו למי שהוא עניו אוהב שלום ורודף שלום כמו אהרן הכהן.
- ז.** ויזתא (אסתר ט, ט), כי מי שהוא עניו הקב"ה מזכהו לזיו וקרני הוד. ויזתא אותיות זי"ו א"ת, אפילו שהיה רשע בן המן - היתה לו מדת ענוה יותר מאחיו, ושכרו שתלו אותו גבוה מן הארץ ולא אכלוהו החיות, ומאידך, לא תלו אותו למעלה מעל כולם בכדי שלא יאכל הנשר את הרשע הזה.
- ח.** איוב (לג, ט): זך אני בלי פשע חף אנכי ולא עון לי, לרמזו שמי שיש לו מדת ענוה אינו נקרא פושע ואינו חוזר בגלגול, כמו שאמרנו בכמה מקומות.
- ט.** טבעו בארץ שעריה (איכה ב, ט), מגאותם של ישראל נחרב בית המקדש, ולא נשרפו שעריה אלא טבעו. שהיו השערים מקשיבים לקול הקב"ה כמו שכתוב (זכריה יא, א) פתח לבנון דלתיך, ולא היו נפתחים עד שנתן להם רשות וטבעו שעריה ועתידים לעלות למעלה.
- י.** צור ילדך תשי (דברים לב, יח) - יו"ד זעיר"א, מי שיש לו מדת ענוה, יצר הרע ירחק ממנו. והרמז כי סמא"ל גימטריא: ענו"ה, תש"י אותיות שת"י, לומר שיש לך שתי תורות שהם שתי אבנים טובות דהיינו שני לוחות אבנים, ומרמזים על שתי דרכים שהם יצר הרע ויצר הטוב, ועליו להידבק ביצר הטוב.

כ. ולבכתה (בראשית כג, ב), כ"ף זעירא, לרמוז שיכוף את היצר הרע ויעשה תשובה ויקטין את עצמו. כאיוב שלא דבר חירופין וגידופין ביסוריו ולא הרהר אחרי הבורא כלל. ויבא אברהם לספד לשרה ולבכת"ה, אותיות ככתול"ה שהיא כפופה תחת יד בעלה.

ל. לוא אליכם כל עוברי דרך (איכה א, יב), לו"א גימט' ל"ז, לרמוז על יצחק שכאשר נעקד על גבי המזבח היה בן ל"ז שנים, ונתן כבוד לאביו ולהקב"ה.

מ. מוקדה על המזבח (ויקרא ל, ב), שיהא עניו כמו הקידה שיש לו ריח טוב, והנה, אם תקח האות מ"ם מ'מוקדה', ישאר וקד"ה, וקדה חמש מאות (שמות ל, כד), ויתקן מעשיו שלא יפגם ע"י גאווה וגאות לנר"ן שלו.

נ. משלי (משלי טז, כח) ונרג"ן מפריד אלוף, דהיינו אלוף של עולם. וגם נו"ן פשוטה זעירא יש בישעיה (ישעיה מד, יד): נטע ארן וגשם יגדל, לרמוז שישירש שרשיו שיהיו כמו אר"ן הקדש, ולא יגביה אותו רוח סערה דהיינו ס"מ.

ס. נחום (א, ג): בסופה ובסערה דרכו, שיעלה מעלתו כמו אליהו שעלה לשמים בזכות ענוותנותו.

ע. לעות אדם בריבו ה' לא ראה (איכה ג, לו), היצר הרע אומר כל מה שאתה עושה הקב"ה אינו משגיה, יורד ומשטין עולה ומקטרג.

פ. דניאל (ו, כ): בשפרפרא יקום בנגהא, כמו כוכב של שחר כך הקב"ה מאיר לו ומזריח שמשו. בשפרפר"א אותיות בשפ"ר פר"א, לומר שיהיה לו אמרי שפ"ר ולא יהיה פר"א אדם, כי הקב"ה מרפ"א את נשמתו, ומי שהוא עניו לא יחזור בגלגול, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים עח, לט): ויזכור כי בש"ר המה רוח הולך ולא ישוב. ותפלתו תהיה נשמעת כמו תפלת שערי ירושלים, שבהם עולות כל התפלות לשמים, כמו שכתוב (בראשית כח, יז): וזה שער השמים. צ. ירמיה (יד, ב): וצוחת ירושלים עלתה, אפילו ששפך הקב"ה חמתו ואמר קצתי מבנות ירושלים, אפילו הכי חזרה השכינה לכותל המערבי, שאין שכינה זה מכותל מערבי לעולם.

ק. קצתי בחיי מפני בנות חת (בראשית כו, א), קו"ף של קצת"י קטנה, אם תקחנה ישאר צת"י, נוטריקון: ימינך תתיר צרורה, לרמוז שנשמתו תהיה צרורה בצרור החיים, וזהו שאמר קצתי בחי"י דייקא.

ר. שמואל (ב' כא, יט): ויך אלחנן בן יערי ארגים בית הלחמי, הרי"ש של יער"י זעירא, שהיתה לו מדת ענוה. והקב"ה אמר עליו (שיר השירים ה, א): אכלתי יער"י עם דבשי. והיה אורג פרוכת למקדש, וא"ל חנ"ן אותו.

ש. פרמשתא (אסתר ט, ט) ש' זעיר"א, אם הוא עניו שפ"ר קדמי להחויא, ואיש אמ"ת הוא ולא שקר, והרמז: פרמשת"א, אותיות אמ"ת שפ"ר.

ת. של פרשנדתא (שם ט, ו) זעיר"א, אם הוא עניו - הקב"ה מפרש לו ומגלה לו כל רזי התורה כולה, פרש"ן דת"א, דתא היינו תורה, כמו שכתוב (במדבר כא, יח): וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, מי שמשים עצמו כמדבר שהכל דשין בו תהיה לו תורה במתנה וירושת אל, וזהו שכתוב: ומנחליאל במות. (כסא רחמים).

משה רבנו תיקונו של אדם הראשון

פירש הרב "מגלה עמוקות" ז"ל (פרשת ויקרא, אופן ס"ט) משה רבנו ע"ה היה תיקונו של אדם הראשון שחי בתק"ל שנים, שהוא סוד ג' פעמים "יקר" הנאמר בתהלים מזמור מ"ט. ומשה רבנו ע"ה זכה בהר סיני לשני שלישים מהם, שהם תר"ך אותיות, כת"ר אורות, שהם ב' פעמים יק"ר. ולכן האל"ף זעירא, לרמוז על החלק השלישי שלא זכה בו בהר סיני ועתה נשלם לו, "כלי יקר שפתי דעת" (משלי כ, טו).

קרני ההוד של משה באו משיירי הדיו

כתב בילקוט ראובני, אל"ף זעירא של ויקרא - עשה משה מדעתו, בהיותו קרוא לשכינה, ודע כי שיור הדיו של האלף זעירא, ושיור הדיו של ו"ו זעירא מהפסוק (במדבר יב, ג): והאיש משה עניו, שהקטין משה מדעתו, נתעלה וישב על קרני ההוד של משה, ה-א' בימינו וה-ו' בשמאלו.

משה רבנו המתיק רק מאה ותשעה עשר צירופי אלהים

והנה ידוע, כי יש מאה ועשרים צרופי אלהי"ם, ומשה לא היה יכול להמתיק רק מאה ותשעה עשר צירופים כמנין מע"ט, שנאמר (תהלים ה, ו) "ותחסרהו מעט מאלהים". וזהו שאמר "ויקרא אל משה מאהל מועד" בגימטריא מאה ועשרים, ולזה בא ה-א' זעירא, לרמוז שחסר אחד מן הק"כ צרופים (מגלה עמוקות).

לרמוז שהשכינה ירדה לשכון למטה

עוד טעם אחר, לפי שהקדוש ברוך הוא כשהוא שורה מלמעלה הוא מלך עילאה, וכיון הנחית לתתא מלך איהו, אבל לא עילאה כבקדמיתא, בגין כך האל"ף זעירא. משל למלך שכאשר הוא יושב בכסא וכתרו עליו, אקרי מלך עילאה, וכד נחית ואזיל לבי עבדא מלך זוטא אקרי.

לרמוז שהקריאה הייתה במשכן

ועוד טעם אחר, היות והקריאה הזאת לא הייתה בשלמות, שכאן היתה במשכן שהוא ארעי ולא במקדש וגם היה במדבר שהוא ארץ נוכריה לכן אמר בלשון ויקר שהוא ארעי ולא קבע (ילקוט חדש ערך משה אות נב).

מ"ט שר הפנים

ויקרא אלף זעירא, שהוא מט"ט שר הפנים שהוא בגימטריא אלף חסר אחד, [כי 'מטטרון שר הפנים' עולה: תתקצ"ט], אל משה - שזכה משה למט"ט (מגלה עמוקות אופן רנ"ב).

לרמוז שיקטין החכם את עצמו

וגם אל"ף זעירא, לרמוז אף שהוא חכם מופלג, כי אותיות אל"ף הוא פל"א, אע"פ כן יהיה בעיניו כתינוק קטן, וידע נאמנה כי אפילו אל"ף שהיא תחלת האותיות - לא ידע אנוש ערכה ועומק סתריה, וכמו שמובא בזהר הקדוש, ולכך היא זעירא כי עדיין לא בא אל תכונתה. ועל דרך שכתבו גורי האר"י זצ"ל, יוצר אור ובורא חושך דלגבי דידן היצירה היא אור, והבריאה - חושך, ואין אתנו מי שיודע ואין לנו השג יד בבריאה, ואם יחזור על לימודיו ויהיה עניו, יזכה לנצח של משה רבנו. ובעסקו בתורה - יהיה בעיניו כי היה דבר ה' אליו, כי התורה כולה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא והשכינה עמו ומאירה את עיניו.

עוד יש לרמוז באלף זעירא, שמי שהוא ראש אחד ומיוחד, יקטין עצמו כמו האל"ף שהיא תחילת הענין ויסוד כל הבנין ולמרות זאת היא זעירא. וכמו שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי ממתבתא דלעילא, מאן דאיהו זעיר איהו רב (פני דוד אות ו).

כ"ב אותיות מוריקים שפע

וכתב עוד החיד"א בנחל קדומים, דע כי כנגד כ"ב אותיות התורה יש כ"ב צינורות שיורד מהם השפע לעולם, ועם מנצפ"ך הם ז"ך, שהם ז"ך צינורות אחרים המורידים שפע לעולם, ונחלקים לב' חלקים: י"ג מהם נגלים, וי"ד נסתרים, והסימן: ופי"ג-י"ד תהלתך, ולכן מט"ט שערי בינה הם מורכבים מכ"ב וכ"ז שאותם השיג משה, ושער החמשים הנקרא איתן לא השיגו, ולכן כתוב (איוב יא, ט): ארוכה מארץ מדה, מדה בגימטריא מט"ט, ורחבה מני ים, י"ם בגימטריא חמישים.

הקרבת ממתקים את חטא העגל

א' דויקרא זעירא, ובאה לרמוז על פגם וחסרון. והנה, במעשה העגל גרמו עם ישראל למשה רבינו ע"ה שנסתלקו מעליו תתקצ"ט חלקים מתוך אלף מאורות שהיו מאירים בו, ולא נשתייר לו אלא רק אחד מני אָלֶף. ונבאר יותר: הנה ת' גימטריא 400, ואחריה ישנן אותיות סופיות כמנפ"ץ, והאות ד' עולה 500, וכן הלאה, כך שהאות ז' - עולה 900, ואחריה מתחילין שוב מהאות א' רבתי שהיא גימטריא 1000. וכיון שאל"ף רבתי היא 1000, הרי שאל"ף זעירא היא אחד מ-1000.

והנה משה עולה בגימטריא 345, שעולה גם בגימטריא: אל שדי, שהוא השם המאיר בספירת היסוד. והיסוד הוא משפיע, שכן תפקידו בגוף הוא להשפיע לנקבה, וכן בעליונים הוא מעביר מן המשפיע למקבל. ועל כן משה שהוא בבחינת יסוד - השפיע לנו תורה שבכתב. והואיל והוא עולה כשם 'אל שדי', נמצא שהוא יכול לקבל ולהשפיע כמנין מילוי שם אל-שדי כזה: אל"ף למ"ד, שי"ן דל"ת יו"ד שהוא גימטריא 1000, ולא נותר לו מחטא העגל כי אם אחד.

עובדה זו, פגעה גם בעם ישראל, כי משה הוא בחינת נשמת ישראל, שכן לא יכול היה משה לבטל את גזירת הפורענות לגמרי, וכפי שאמרו ז"ל: "אין פורענות שבאה על ישראל שאין לה אוקיא (חתיכה, משקל קטן) מחטא העגל". כלומר, בכל פורענות שבאה על ישראל לאורך כל ההיסטוריה יש שם מעט תשלום חוב על חטא העגל, כמו אדם

שנגזר עליו להיסקל באבן גדולה, והמיר השופט את סקילתו באבנים קטנות רבות העולים יחד למשקל האבן הגדולה, וגם משך העונש נקצב לשנים רבות.

וזהו סוד פסוק (תהלים ה, ו): "ותחסרהו מעט מאלהים", אלהים הוא שם דין, וכידוע בשם אלהים יש ק"ך צירופים (כי חמש אבנים בונות 021 בתים, בנוסחא 'חמש עצרת' דהיינו 021=172737475). ועל משה נאמר שהיה "איש האלהים", אם כן "ותחסרהו מעט" - קאי על משה שהצליח להמתיק רק קי"ט צירופים (מתוך ק"כ) כמנין "מעט", כמו שכתבנו לעיל.

וזה מה שכתב: "ויקרא אל משה וגו' מאהל מועד", 'מועד' גימטריא 021, רמז למספר צירופי שם אלהים כנ"ל. וזהו א' זעירא של ויקרא - שנכתב ויקר אלף.... מאהל מועד, דהיינו אחד מן הצירופים היה חסר. והצירוף האחד הזה שלא היה בכוחו של משה להמתיקו בגלל חטא העגל, היה צריך להמתיק ע"י הקרבנות. וזאת הסיבה שניתנו הקרבנות עתה עם הקמת המשכן.

וזהו גם סוד הגמרא (חולין קל"ט): רמז למשה מן התורה מנין, ועונה הגמרא: "בשגם הוא בשר", "בשגם" גימטריא: משה (543). ומזה מתבאר תפקידו, שרצה למתק את הדינים מעל ישראל הקרויים "בשר" (משום שאיבדו צורת 'אדם' בחטאם, ולכן נקראים רק "בשר"). ולכן כשנתעוררה כל קומת הדינים על עם ישראל בחטא העגל, שהדין נרמז בשם אלהים, וקומה שלימה היא עשר פעמים שם אלהים, העולה בגימטריא 068, ומשה מיתק רק בחינת "בשגם הוא בשר" העולה בגימטריא 958, נמצא שחסר לו אות אחת להמתיק את כל כוחות הדין.

עוד יש לבאר בס"ד, כי בעשרה פעמים שם אלהים יש סה"כ נ' אותיות. וזה סוד מה שכתוב (שמות לב, ז): "לך רד כי שחת עמך", רד מ"לך" (-50), דהיינו שאינך יכול למתק עוד את ה-נ' אותיות, ולכן נתחייבו בעבודת הקרבנות לכפר. ועוד שהרי עניין הקרבנות הוא בסוד "בשגם הוא בשר", שכן הקרבן הוא להעלות בשר הבהמות והעופות על המזבח, לכפר על בשר החוטאים, שהחטא בא מן הבשר שבו התאוות והעינוגים של העולם הזה, ולכן עונש חיבוט הקבר הוא לבטל את ההנאות המיותרות של העולם הזה שמוציאים את האדם מתכליתו, והקרבן בא לעורר את האדם איך לכון את עצמו חזרה לתכליתו. (באתי לארמוני).

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

שלימות המצוה כשנעשית בענווה

מפורסמת היא העניות שהיתה בביתו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, אשר זעקה מכל פינה ומכל עבר. מצבו הכלכלי היה בכי רע בכל עת, אלא שאם אמנם בימים כתיקונם, רגילים היו בני ביתו לחיות עם אמונה וביטחון, ותדיר היו שגורים על לשונם פסוקי אמונה ונחמה, משהגיע הר"ר זושא לפרק בתולה נישאת - נישואי בתו הבכירה, כבר הגיעו מים עד נפש.

הרחק משם, בעיר מעזריטש, דלת חדרו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע נפתחת לפתע, דמותו של המגיד במלוא הדרה מופיעה בפתח, כאשר המגיד פונה למשמשו ומבקשו להודיע לתלמידו רבי זושא שיבוא אליו. משנודע הדבר לרבי ר' זושא, תיכף ומיד ארז את צקלונו הדל ויצא מעזריטשה. משאך נכנס אל הקודש פנימה פנה אליו מיד המגיד, מסר בידו צרור מעות תוך שהוא אומר: 'הא לך חמש מאות רובל - ומן השמיים יסייעו בידך למצוא חתן ראוי לבתך, מזל טוב'.

בדרכו חזרה, הגיע ר' זושא לעיירה, והנה ברחוב בוקה מבוקה ומבולקה, רעש ומהומה, קול זעקה גדולה ומרה. בחזית המהומה עומדת אלמנה בוכייה תחת חופת בתה הכלה האומללה, כאשר זעקות שבר בוקעות מגרונם אודות כספי הנדוניה שאבדו להם בסך חמש מאות רובל, עליהם עמלו וטרחו ביגעה עצומה במשך שנים. הנוכחים נרתמו לחפש בכל פינה וסדק, אך האבידה לא נמצאה. החתן מצידו הודיע, כי אם לא יושלשו דמי הנדוניה, אינו מוכן להיכנס תחת החופה. 'ותרב בבת יהודה תאניה ואניה'.

הרבי ר' זושא ידע את אשר עליו לעשות, הן באמתחתו סכום זהה אותו נתן לו רבו, ומיד נזדעק ואמר: 'חמש מאות רובל? אני מצאתיה! חכו כמעט רגע עד שאלך לחדרי בפונדק ואשיב את האבידה לבעליה'. שמחת הנאספים הרקיעה שחקים, צלילי נגינת החופה שבו להריע בעוז, והכל המתינו לשובו של הרבי ר' זושא. רבי זושא אכן שב במרוצה, הוציא את הצרור וספר את הרובלים, חמש מאות במספר, טבין ותקילין עוברים לסוחר.

אלא, שלתדהמת כולם, מותר ר' זושא חמישים רובלים אצלו, ומגיש לאלמנה את היתרה על סך ארבע מאות וחמישים רובל, בנמקו את מעשהו, כי כשכר טרחה על העסק בהשבת הגולה מגיעים לו חמישים רובל אלו.

בבת אחת התהפכה הקערה והשמחה על פיה... האלמנה והשושבינים התמלאו חימה, הקהל מסביב גערו בו בכעס רב: הראיתם הלך עני זה הגונב לאור יום חמישים רובל מאלמנה, ונוטל שכר על מצוותו...

משראו כי ההלך עומד על שלו, ניגשו אל רב העיר, וסיפרו לו דברים כהויתן. מששמע הרב את הצדדים, פסק על אתר לטובת האלמנה. הנוכחים שסבלנותם כבר פקעה, החליטו להוציא ממנו את מעות "שכר טרחה" בכח, כמה דחיפות ומעידות ומלקות כדבעי - עשו את שלהם, והנה מצאו המעות את עצמם בידי האלמנה. הרבי ר' זושא נגרר בבושת פנים וגורש מן העיר, ואילו בני העיר שבו לעריכת החתונה לקול מצהלות כלי השיר.

עברו ימים מספר, והמגיד הגדול ממעזריטש עבר גם הוא בעיירה זו, משבא רב העיר לבקרו כנהוג, סיפר לו בין הדברים על מעשהו הנבזה של אחד מחסידיו, ואת כל פרשת הכסף אשר חשב להחזיק לעצמו כשכר טרחה על מצוותו, וכדי ביזיון וקצף... הרב הוסיף ותמה: וכי כך היא דרכם של חסידים ללסטם את הבריות ולבקש עליהם שכר כפנחס. המגיד הבין לאלתר במי מדובר, והסיק כי היה זה לא אחר מאשר תלמידו חביבו רבי זושא, אשר וויתר על ממונו אותו נתן לו הוא עצמו עבור הוצאות חתונת בתו, ותרם אותם לצורכי האלמנה ובתה.

בהזדמנות הראשונה בה נפגשו שוב, שאל המגיד את תלמידו הרבי ר' זושא לפשר התנהגותו זו, הרי עבור בתך הכלה נתונות היו המעות, ומדוע נתת אותן לזולת. ימחול לי רבינו, השיב, אך לא יכולתי להתאפק, האיך אוכל וראיתי באובדן כספי הנדוניה של אותה כלה יתומה ואמה האלמנה, ומשכך שקלתי בדעתי, כי הגם שהכסף היה מיועד עבורי, אך מכל מקום להכנסת כלה הוקדשו, וא"כ מה לי הכא מה לי התם, הלוא 'מצווה הבא לידך אל תחמיצנה', משכך, מיהרתי תיכף להעביר להן את המעות שקיבלתי.

גדולה ורבה היא מצותך, ענה ואמר לו המגיד, אלא שלא הבנתי מה טיבם של אותם חמישים רובל אשר חפצת לעכב בידיך, והלא בכך הורדת מערך המצוה הגדולה שעשית.

אדרבה, השיב רבי זושא לרבו, אותם הרובלים הם שעשו את המצוה מושלמת, כי הנה בעת שהלכתי להביא את המעות מחדרי, התגנב היצר אל ליבי ובטענת כסיל התפאר בי: אה, זושא, איזו גדלות! איזו מסירות נפש! איזה צדקה וחסד! גדול אתה מאברהם אבינו עמוד החסד, אשריך!. לכן טיכסתי עצה בליבי היאך לעשות את המצוה בשלימות מבלי ליפול לזרועותיו של הלזה, ומיד ענית לי בעזות: 'שוטה שבעולם, לא רק שלא אתגאה עם מצוה רבה זו, אלא אגרום כי אך ורק ביזיונות אנחל ממצווה רבה זו'. על כן עשיתי תכסים זה, בכדי שיוציאו ממני את המעות בבושת פנים ובביזיונות.

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (א, א)

עתה תלמד לישראל סדר הקרבנות

מלמד שכיון שהוקם המשכן נתייאש משה ואמר מעתה אין לי עבודה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: עמוד ללמד לישראל סדר הקרבנות. ללמדך, שכל הבורח מן השררה הורדת רודפת אחריו. לכן נאמר: ויקרא אל משה וידבר אליו - לאלתר (מדרש לק"ט).

משעה שהוקם המשכן היה יחוד ה' בשלמות

בפסוק שמע ישראל, יש כ"ה אותיות, וכן בפסוק של ויקרא יש בו כ"ה אותיות. לרמוז כי משעה שהוקם המשכן - היה יחוד ה' בשלמות.

הנהגת משה עם השכינה

מובא במדרש הגדול, ויקרא אל משה, להודיע ענוותנותו וצניעותו של משה, שאף על פי שהיה רגיל לדבר עם השכינה הרי הוא עומד ומרתיע לאחוריו ונוהג כבוד בשכינה כאילו לא נדבר עמו מעולם, ובדבר הזה זכה שכל זמן שיכנס, מיד השכינה מדברת עמו, ושלישה דברים עשה משה והסכימה לו שכינה - שבר את הלוחות, פרש מן האשה, והקים את המשכן.

"מאהל מועד" (א, א)

ממנו יוצאות המועדות לעולם

רבי יצחק אומר, למה נקרא אהל מועד? שממנו יוצאות מועדות לעולם. כי כל זמן שהיה קיים, היו מועדות וימים טובים מתקיימים כהוגן. וכן הוא אומר (ישעיהו לג, ט): חזה ציון קרית מועדינו, שממנה מתקנים את המועדות לישראל, וכן הוא אומר (ישעיהו ב, ג): כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הפקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" (א, ב)

להקריב להקב"ה את הנפש הבהמית שבתוכנו

כתב הרה"ק בעל 'באר מים חיים' זי"ע לרמו בענין הקרבנות, כי כל איש נברא 'חציו איש וחציו בהמה' (הגיגה טז). ואותו חצי הבהמי הוא המושך אותו בכל עת למטה, לעשות מעשה בהמה ללכת אחר רצונותיו ולמלא כל תאוותו. וז"ל: וכל בחינת עבודת האדם אשר על פני האדמה, אינו כי אם לכבוש ולכפות את כל תאוותיו הבהמיות שבו לכבוד בוראו יתברך שמו, כי לא נתן הקב"ה וברוך שמו את חלקי הבהמה באדם כי אם לנסות בו בני אדם גם בני איש, לראות אם ישנם אוהבים את ה' אלוהיהם בכל לבכם ובכל נפשם, לכבוש ולמעט תאות נפשו לאהבת ה' אלוהיו, שבראו רק בשביל זה לכבוש תאוותיו בשבילו.

ולזה יאמר הכתוב: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', פירוש, אם ירצה אדם להקריב מכם, כלומר מעצמכם - את גופו קרבן לה', הנה זה הוא קרבנו מן הבהמה - שיקריב לה' מן הבהמה שלו (שבקרב), להמעיש מתאוות הבהמיות שבו, בכל יום ויום באכילה ושתייה או כבוד או קנאה ושנאה או תאוות, זה הוא קרבן עצמו שעולה על כל הקרבנות שמקריב נפשו לה' וכו', ועל כן נאמר: מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, כלומר, מכל הקרבנות בקר וצאן - יותר טוב שתקריבו את קרבן עצמכם, כי זה עולה על כלנה.

ויש לך ללמוד ארחות חיים מהנהגת העולם - החרישה והזריעה וכיוצא בזה, הדורשים מהאדם זמן מסוים והשתדלות מועטת (לעומת מלאכות אחרות), ואח"כ על האדם רק להמתין ולייחל. וכל תוספת השתדלות בזה - הלא היא רק שטות וטיפשות, כי אדרבה, הוא מקלקל ומאבד בזה את כל עמלו שיגע בראשונה. וממנו ניקח לעבוד את בוראנו, במיעוט ההשתדלות כפי הנצרך, וריבוי הייחול להיות בתחילה מאמין בחי עולמים, ורק אחר כך - זורע. ואולי לכן אמרו חז"ל (שבת לא). 'אמונת זה סדר זרעים', כי דווקא משם נלמד אמונה ובטחון על ה', עד היכן הם מגיעים.

אבל ריבוי ההשתדלות לא יועיל ולא יציל. וכלשון חז"ל (במדב"ר כב, ח), על הפסוק (תהילים עה, ז) "כי לא ממוצא וממערב" - לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה ממזרח למערב הוא מעשיר, אפילו פורש בספינות והולך ממזרח למערב, וחוזר על המדברות ועל ההרים, אינו נעשה עשיר, ומה הקב"ה עושה, נוטל נכסים מזה ונותן לזה.

פעם שאל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע את אחד החסידים על סדר יומו, מתשובתו הבין הרבי שמיד בקומו משנתו הריהו ממהר לעבודתו בשוק, ורק בחזרתו הוא נפנה להתפלל שחרית. אמר לו הרבי: לא זו הדרך, תחילת כל דבר קום קרא אל האלוקים בתפילת שחרית, ואז תפנה לעסקיך ותצליח בהם.

הצטדק החסיד ואמר: רבי קדוש, אם אלך לשוק רק אחר תפילתי - לא אמצא שם קונים כלל, כי כל הקונים כבר יפנו וילכו להם. אמר לו הרבי: אספר לך מעשה שהיה אודות 'מלמד' אחד שהרחיק נדוד מביתו ללמד את בניו של אחד העשירים, במשך 'זמן' של מחצית השנה ישב לו היהודי בבית העשיר ולימד את בניו תורת ה' בעמל ויגיעה, בתקווה שלאחר שיעבור הזמן ישלם לו העשיר כפי הראוי לו, ואז ישוב לביתו לכלכל את נפשות ביתו.

בגמור מחצית השנה, קיבל היהודי מהעשיר צרור כסף, ופנה לדרכו הארוכה עד לביתו. ויהי ביום השישי, והנה עדיין עומד הוא על אם הדרך, פנה המלמד לשבות באכסניית הדרכים, אך מלמד זה שחשש מאד לבלתי ימצא צרור כספו חן בעיני גנבים, עמד והטמין את צרורו בעומק לפנים מעומק.

במוצאי מנוחה, כאשר אך יצאו הכוכבים, מיהר היהודי אל מחבואו, הוציא את צרור הכסף והחל לספור את כל מטבעות הזהב שהיו שם. לאחר מכן, פנה לספור את מעט מטבעות הנחושת שהיו שם. אמרו לו הנוכחים: על מה ולמה תבזבו מומנך לספירת מטבעות הנחושת, אם ראית שלא חסר לך מאומה ממטבעות הזהב, הרי זה סימן מובהק שלא נגעה יד אדם בכל צרור המעות, שאם לא כן, בוודאי היה נוטל את מטבעות הזהב...

כך, אמר ה'מגיד' לחסיד, אם ראית שהקב"ה החזיר לך את נשמתך (הנמשלת למטבעות הזהב), עדיין תדאג על הפרנסה (הנמשלת למטבעות נחושת)? בטח בה', התפלל אליו, והוא יכלכלך בהרחבה גדולה.

”אָדָם בִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לֵה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבְּנֵיכֶם” (א, ב)

מוסר השכל הנלמד מהפסוק

כתב מו"ר הבן איש חי זיע"א (בן איש חיל ח"ב דרוש א לשבת הגדול): מעשה בחסיד שהיה לו בית המדרש בביתו ושם היה מתפלל בכל יום עם תלמידיו וגם שונה עמהם שם, ולא היה רואה פני השוק כלל. והנה יום אחד אמר לתלמידיו: אני רוצה היום לצאת לטייל בשוק בואו עמי. אמרו לו: רבנו, מה טיול יש בשוק שכולו עסקים ובני אדם נדחפים, והטיול טוב יותר בשדה. אמר להם: רצוני שנלך לשוק דוקא ולא בשדה, וילכו כולם יחד.

כאשר קרבו לשוק, ראו ששה בני אדם נושאים כל אחד על שכמו משא גדול וכבד, ומרוב גודל המשא היתה נוספת מכל אחד מהם זיעה בשטף רב, ויאמר הרב לתלמידיו: כמה מוסר אנחנו לומדים מאלו הפתפים, שמכובד המשא - עצמותיהם מתרסקות בשביל איזה פרוטות, וכן בכל יום ויום כמה וכמה פעמים, והם בריאים כמקודם, על כן אתם ידידי, ודאי לא תקצו מייגיעת התורה, ואפילו אם תשבו לפני שש שעות בחום היום עם זיעה, ודאי כל מה שתהיו יגיעים לא תגיע היגיעה שלכם לחצי היגיעה של הכתפים, ואם אלו על פרוטות אחדות יגיעים כל כך, כל שכן וכל שכן שראוי לאדם להיות יגע בתורה שיש לה שכר נצחי עצום ורב - עין לא ראתה, ולכן אם נמשך זמן לימוד הסוגיא שעה אחת יותר על הזמן, בודאי לא תהיו קצים בזה. ויענהו התלמידים: כן דברת רבנו, הנה דבריך טובים ונכוחים.

אח"כ נכנסו בפונדק שבשוק וראו חנות גדולה, והסוחר כותב בכפית ראשו, וראו כי המשרת שלו הביא מהבית קערה גדולה עם תבשילים וישם על השלחן לפני הסוחר. והוא, מחמת שהיה טרוד בחשבונותיו - לא הרגיש ולא נשא עיניו. כחלוף שעה בא בנו, וירא והנה התבשיל נתקרר ונקרש השומן שעליו. ויענהו אביו: הייתי נבוך בחשבון ורואה שחסר לי מהחשבון, ורציתי לדעת היכן נפלה הטעות. והרב ותלמידיו שומעים. ויאמר הרב: עתה נחזור, כי למדנו מוסר גדול מהסוחר העשיר שנעשה עבד לממונו, וכפף ראשו בלא אכילה, ואיך אנחנו קצים בלימוד שצריך עיון רב להוציא לאורה התשובות, וגם נלמד מוסר מהסוחר שכפף קומתו שלש שעות בשביל ממון קל, ואיך אנחנו קצים בלימוד בישיבה ולא בעמידה, ואיך אנחנו קצים בעמדנו על רגלינו בחזרה של שליח ציבור בתפילת שמונה-עשרה שהוא שיעור חמשה רגעים. אמרו לו: כן דברת רבנו, דבריך טובים ונכוחים.

אחר-כך חזרו לבית הרב דרך רחובות העיר, וימצאו ברחובות נערים קטנים מפוזרים זה רץ יחף וזה מדלג וקופץ, וזה אוכל מקערתו ברשות הרבים, זה צועק וזה מנגן, וזה עושה צרכיו בפני הכל. ויאמר הרב לתלמידיו: גם ממעשה הקטנים נלמד מוסר, כי אנחנו רואים כל ילד מאלו הילדים, שבשביל תאוותו ורצון לבו עושה כל מה שלבו חפץ, ואינו חושש אם משחקים ומלעיגים עליו. וכן ראוי לנו בעסק התורה, לא נחוש אם ישחקו וילעיגו עלינו, ואפילו נשמע חרפת עם הארץ, אנחנו נעסוק בשלנו כאשר ציונו ה' אלהינו. ויענו התלמידים: צדקת רבנו בדבריך הנעימים.

הנה נמצא, שצריך ללמוד מוסר כדי לגשת אל הקודש לפניו יתברך, מכח שלש בריות שלימד הרב החסיד שהוא מוסר השכל לתלמידיו. ובוה יובן הרמז "מן הבהמה" - אלו הכתפים שנושאים משאות גדולות וכבדות כמשא הבהמות הגסים. וגם "מן הבקר" - אלו הסוחרים שדרכם לעשות ביקור על חשבונם, לדעת אם יש טעות ויתקנו אותו. ו'בקר' לשון ביקור. וגם "מן הצאן" - אלו הילדים הקטנים שעושים מה שלבם חפץ באכילתם ומהלכם, ואין מקפידים אם ילעגו עליהם. הנה מכל אלו מיני הבריות - "תקריבו את קרבנכם", ר"ל ההתקרבות שלכם שצריכים אתם להתקרב בעבודת הקודש.

”אָדָם בִּי יִקְרִיב מִכֶּם” (א, ב)

”זובח תודה יכבדנני”

אמר רבי יהושע בן לוי: כל הזובח יצרו ומתודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבד להקדוש ברוך הוא בשני עולמות, העולם הזה והעולם הבא. שנאמר (תהלים נ, כג): "זובח תודה יכבדנני" ומה שכרו? "אראנו בישע אלהים" (סנהדרין דף מג:).

במקום המזבח נעקד יצחק

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ב ה"ב) כתב: ומסורת ביד הכל, שהמקום שבנה דוד ושלמה המזבח בגורן אַרְוֶנָה, הוא המקום שבנה בו אברהם את המזבח ועקד עליו את יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה,

והוא המקום שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם ממקום כפרתו נברא. ע"כ.

המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן

"מכם", אמרו מכאן, שכל המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן. מנין, מכ"ם קרבן לה', מכ"ם עולה מאה. לומר שהמברך נחשב כמקריב קרבן, כי מקריב נפשו לפני בוראו. (ילקוט מעין גנים).

חלומו של רבנו חיים פלאג'י

כתב בספר 'תנופה חיים' (ויקרא אות ד') לרבי חיים פלאג'י זצ"ל: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', זה נגלה אלי בחלום ליל שמירת (בית יצחק) בני אברהם השם ישמרהו ויחיהו, דאפשר לומר על פי מה ששמעתי באומרים לי, ומטו בה משמיה דגברא רבא - מורנו רבי אברהם בן עזרא ז"ל בעל ספר בתי כנסיות, שפירש כוונת מאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק (תהלים מד, כג): כי עליך הורגנו כל היום זו ברית מילה. נחשבנו כצאן טבחה - אלו הקרבנות. והוא על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בגמרא פרק קמא דחולין (יא.), מנלן דאזלינן בתר רובא, משחיטת קדשים - ונתח אותנו לנתחיו... ולא נתחיו לנתחים, ואם כן יש לחוש במצות המילה משום סכנה, אלא היינו טעמא דאזלינן בתר רובא, דרוב אינם נוזקים.

וזה אמרו - כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, דאיכא ספק פיקוח נפש, ועם כל זה מוסרים עצמנו למיתה. ואם תאמר, לא הותר בכהאי גוונא, לזה אמר נחשבנו כצאן טבחה, אלו הקרבנות דאזלינן בתר רובא.

כתוב בבראשית רבה סדר וירא ובסדר שמיני, ומה זה שבנה מזבח לשמי, אני נגלה עליו ומברכו, המל את עצמו על אחת כמה וכמה. ונראה דהכי נמי המל את בנו יחידו, דהרי קיימא לן כבן עזאי, דאדם אוהב את בנו יותר מגופו, וכמו שכתב רב"ן בתשובה (סימן לח). וגם רבותינו זכרונם לברכה אמרו, כי המל את בנו הוי כמקריב קרבן, אם כן זה שכתוב - אדם כי יקריב מכם, ממש אדם כמוהו, קרבן לה', דהיינו למול את בנו דהוי קרבן ממש. ואם תאמר, איך הותר למול תינוק בן שמונה ימים דאיכא סכנה, לזה אמר מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, שמשם נראה ראייה דאזלינן בתר רובא. תקריבו את קרבנכם - שלכם, דהיינו המילה.

"מקריב נשמותיהם של ישראל"

הגמרא במסכת חגיגה (יב): אומרת שמיכאל שר ישראל מקריב נשמותיהן של ישראל ומביא אותם קרבן לקב"ה, כי הוא הכהן העליון וזהו שאמר: מכם, גימטריא מאה, ועם הכולל הוא מאה ואחד כמנין מיכאל. לומר לך שמיכאל הוא שמקריב את הקרבן, שהוא נשמותיהן של ישראל.

"מן הבקר ומן הצאן" (א, ב)

שלא להטריח על ישראל

כתב החפץ חיים (על התורה, כאן), מפני מה נבחרו אלו לקרבן, כדי שלא להטריח על ישראל, ואומר (מיכה ו, ג): עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי. אמר רבי יהודה ברבי סימון, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, עשר בהמות טהורות נתתי לך, שלש ברשותך - שור כשב עז, ושבע אינן ברשותך אייל צבי וכו'. כלום הטרחתי עליך שתהא מחזיר בהרים ובבקעות, כדי שתביא קרבן מאלו שאינן ברשותך.

זכעין זה דרשו רבותינו זכרונם לברכה (ויק"ר אמור פכ"ז), על הכתוב באיוב (מא, ג) מי הקדימני ואשלם. אמר רבי ירמיה ברבי אלעזר, עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת - כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו, ורוח הקודש צווחת מי הקדימני ואשלם, מי קלס לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן, מי עשה ציצית עד שלא נתתי לו טלית וכו'. והמוסר השכל היוצא משני המאמרים הללו הוא, כי אל יתהלל הנותן או המנדב כי משלו הוא נותן ומחסר נפשו, שהרי הקדוש ברוך הוא לא הטריח את האדם להביא ממה שאינו ברשותו, אלא תן לו משלו.

אדם ובהמה תושיע ה'

כתב מו"ר ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זכר צדיק לברכה בספרו 'קול יהודה': ושמעתי מפי מורי הרב הגאון רבי עזרא עטיה זכר צדיק לברכה על הפסוק (תהלים לו, ז): צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה'. והנה ראיתי מקום לרשום כאן את אשר ראיתי בפירוש הפסוק הזה מאת הגאון רבי יצחק הלוי הרצוג זצ"ל (הרב

הראשי לישראל הובא בפתחה לספרו היכל יצחק ח"א) וכה דבריו: הר גבוה ביותר ותהום עמוקה ביותר, שניהם עלולים לגרום סחרחורת לאדם שמסתכל בהם, והוא יכול לאבד את שיווי משקלו וליפול. אולם יש הבדל גדול ביניהם, שכן מי שעומד לרגלי ההר ומסתכל בה, אפילו אם נופל, לארץ נופל, וחבלתו קלה, אבל העומד על פי תהום אם נופל, לתוך עמקה של תהום נופל, וחבלתו קשה. כך הנכשל בצדקות, מכתו אינה קשה כנופל לרגלי ההר, אבל הנופל בהלכות ופסקים, אם הוא טועה טעותו יורדת עד התהום. וזהו שאומר "צדקתך" היינו הנופל בצדקתי זה "כהררי אל" כאדם המסתכל על גובה ההר. אבל "משפטיך" הנופל במשפטים ודינים זה כתהום רבה.

ומה ענין אדם ובהמה המוזכר כאן? אלא ידוע מה דאיתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו), שאלו לחכמה, חוטא מה דינו, אמרה: הנפש החוטאת היא תמות. כלומר, מבחינת החכמה אין תקנה לחוטא. למה הדבר דומה? אדם שירה בעצמו בשוגג, איזו תקנה יש לו, כלום נאמר כיון שירה בעצמו בשוגג לא תפעל בו הירייה? אלא בהכרח, שהירייה תפעל בו והוא ימות, כי כך טבע העולם, ולא ישתנה בעבור שהיה שוגג. ובכן, אם זה בנוקי הגוף, בנוקי הנפש על אחת כמה וכמה שהוא צריך למות, כי הנפש קשורה בשמירת המצוות כמו שכתוב (ויקרא יח, ה): וחי בהם, אם אין מצוות אין חיות וזה טבעי לנפש. ולכן החכמה אמרה הנפש החוטאת היא תמות, שכן אין לה תקנה, כמו שלגוף אין תקנה. אמנם זה היה מצד החכמה. עזבו את החכמה ופנו לתורה ושאלו אותה: אדם החוטא מה יעשה, אמרה: יביא קרבן ויתכפר לו. שאלו את הקדוש ברוך הוא מה יעשה, אמר: יעשה תשובה ויתכפר לו. ולזה אמר (תהלים לו, ז): אדם ובהמה תושיע ה' שהושיע את שניהם, א"כ למה ציוה שיביאו קרבן, כדי שהתשובה תהיה שלמה בהכנעה, וזאת לא תהיה אלא א"כ יראה בעיניו. אבל אין הכי נמי, בזמן שאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלות, לא יתייאש אדם מן הרחמים, כי התשובה תכפר על הכל וזהו שאמר - אדם ובהמה תושיע ה', ודו"ק כי הרחבתי הדברים על לשון מרן זצ"ל.

"וְאִם מִן הַצֵּאֵן קָרְבָּנוֹ מִן הַבְּשָׂבִים" (א, י)

כמה מיני בני אדם הצריכים תשובה

"צאן" - רמז לישראל שנקראים "צאן" (יחזקאל לד, לא), המתקרבים לעבודת ה' וחוזרים בתשובה. "מן הכבשים" - הם בני אדם אשר בנקל יוכל להשיבם. "או מן העזים" - הם בני אדם קשים ועזים. הנה קרבן כזה צריך להיות דומה לעולה, כמו שהעולה כולה כליל, כן המקריב בעלי תשובה על ידי תוכחתו צריך להקריבו כולו כליל, כי החוטא פוגם ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, וכאשר מחזירו בתשובה צריך לקדשו ולתקנו בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. והכוונה, שישתדל לעשות לו תיקון על כל עוונותיו באופן שיהיה דומה לעולה שכולה כליל. גם צריך לעשות דוגמת ה"זכר", דהיינו שיהיה אדם טוב הזהיר במצוות, שיהיה משפיע גם לאחרים כמו הזכר. (בן איש חי).

"מִן הַבְּשָׂבִים" (א, י)

כבש מלשון כיבוס

מדוע נקרא כבש בשם זה?

המלבי"ם כותב בספרו "הכרמל" (מובא בספר אוצר הידיעות) שכבש הוא מלשון כבוס, והכבש נקרא בשם זה - משום שמכבסים את צמרו. ומפני שכאשר מביאים אותו כקרבן, הוא מכבס את עוונותיהם של ישראל.

זהו ההסבר למה שאומרים בשעת התשליך: "יכבש עוונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאותם", כשתיבת "יכבש" היא מלשון כבש.

"וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֵי ה'" (א, יא)

צריך האדם לשחוט את היצה"ר בכל יום בשלשה דברים

כתב בספר 'אילנא דחיי' שצריך האדם לשחוט את היצר הרע בכל יום בשלשה דברים הרמוזים בפסוק זה, ואלו הם: "על ירך" - דהיינו, לשמור ברית הלשון וברית המעור. שלא יהיה ח"ו פוגם בברית.

"המזבח" - הוא השלחן שנקרא מזבח, שלא ימלא כריסו כבהמה אלא רק לשם שמים.

"צפונה" - הוא הממון, שיהיה שונא בצע, כי מצפון זהב יאתה (איוב לו, כב), ואז יכול לבוא למדרגה שיהיה 'לפני ה'.

וזהו שאמרו חז"ל (שבת קט): כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ופירוש "העונה" לשון עינוי, אם מענה אדם עצמו משלשה דברים שהם. אכילה, ממון, ניאוף, שהם ר"ת אמ"ן, אז פותחין לו שערי גן עדן וממלאים לו את כל משאלותיו לטובה.

וכיצד ישחוט את אלו התאוות המוזכרים. את תאוות הנשים - על האדם לקדש את עצמו במה שהתירה לו התורה. ואת אכילה יתירה - יש להרבות בצומות והגבלות מיוחדות. ואת תאוות הממון - יש להרבות בצדקה, תרומות ומעשרות. (ע"פ רבי נחום מטשרנוביל).

בעל הגאווה לא מצפין את עבודתו

צפונה לפני ה', פרש"י ז"ל: ואין צפון בבמה. פירשו הצדיקים שמי שהוא כבמה, כלומר בגאווה ובגדלות, אין עבודתו נצפנת, שכן אם הוא עושה מצוה או לומד, הרי הוא מהדר שיהיה בפרהסיא וגלוי לכל (אילנא דחיי לרמ"מ מרימנוב).

ע"י קרבנות הקב"ה זוכר עקדת יצחק

אמרו, בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, התקין הקדוש ברוך הוא שני כבשים - אחד של שחרית ואחד של ערבית. וכל כך למה? שבשעה שהיו ישראל מקריבים תמיד על גבי המזבח וקורין צפונה לפני ה', זוכר הקדוש ברוך הוא עקידת יצחק. [ואומר: מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין גוי ובין ישראל, שאני זוכר העקידה. (מוסר חכמים)].

"וְהִסִּיר אֶת מְרֵאתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלַת הַמִּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדִּשָּׁן" (א, טז)

זהירות מן הגזל

כתב רש"י: בנוצתה עם בני מעיה. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר: והקרב והכרעיים ירחץ במים והקטיר, אך בעוף שניזון מן הגזל נאמר: והשליך, כי המעיים אכלו מן הגזל.

מידי פעם היה הסבא מקלם, רבי שמחה זיסל, עורך מגביות עבור ישיבתו. פעם, כששב ממסעו, נתן כדרכו לגבאי המוסד דין וחשבון על הכנסותיו והוצאותיו, בתוך הדברים הוא מסר לידם חצי סיגריה. בתשובה לשאלת הגבאים לפשר הדבר, סיפר להם שבזמן סיום עבודת שליחותו נשארה אצלו חצי סיגריה זו, כי רק את חציה הוא הספיק לעשן בימי תפקידו, ולכן הוא מחזירה עכשיו לרשות הגבאים. (תנועת המוסר ח"ב ר' שלמה זיסל פ"ד).

הגאון רבי נתן צבי פינקל - ה'סבא' מסלבודקא, לא נהנה שנים רבות מהישיבה, והתפרנס מחנותה של אשתו הרבנית. בשעה שראה הכרח להנות מהישיבה, נסע במיוחד לבריסק לשאול את הגאון רבי חיים סלוביץ' האם מותר לו לקבל הקצבה מן הישיבה וכמה שיעורה. ומלבד קצבה זו - לא רצה לקבל מהישיבה מאומה.

סיפר ר' נח פליי, שפעם הגיע לסלבודקה מהעיר מלץ ושמע שבנו הצעיר של הסבא, לבוש נעלים קרועות, בקשה הרבנית מר' דוב צבי שהיה הגזבר של הישיבה שישלח מיד כסף לבנה לקניית נעלים, אלא שהרב התנגד ואמר: מה לישיבה ולמשפחה? אין כל רשות לקחת כסף מהישיבה למטרה זו. (המאורות הגדולים עמוד רמא).

גם על הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד, ראש ישיבת אוהל תורה בברנוביץ, מסופר כי קבל עליו את כל העול הכספי של הישיבה, זאת מלבד השיעורים הקבועים שהיה נותן, וכיתת את רגליו למרחקים בכדי לגייס כסף לישיבה. אך אף על פי כן היה סבור שמגיעה לו רק משכורת רגילה כמו אחד הרמ"ם מהשיעורים הנמוכים, וכשהיה חוזר מגיוס תרומות - היה מוסר את הכסף למנהל הישיבה, באומרו שכאשר יחלקו משכורות לכולם יבוא גם תורו...

אף הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זכר צדיק לברכה, לא היה נהנה מהמוסדות הרבים שהקים, ולפרנסתו מצא לו מקור הכנסה שאינו קשור לישיבה. פעם הוצרך הרב לנסוע לגדרה לצורך הישיבה, ובמקרה כזה היה נוטל מהישיבה רק את דמי הנסיעה. בשעותיו בגדרה הוזמן לשמש ככהן לפדיון הבן, לאחר מכן אמר הרב: עתה, לאחר שהשתתפתי בשמחה שאין לה קשר לישיבה, נמצא למפרע כי הוצאות הנסיעה היו לצרכים פרטיים, ואם כן עלי לממן את הנסיעה הזו. ואכן, מיד כשחזר לבני ברק, נכנס למשרד הישיבה והודיע למזכיר שירשום שהוא חייב לקופת הישיבה עשרים ותשע גרוש - דמי הנסיעה. (מוסר חכמים). ועיין עוד מה שכתבנו לקמן על הפסוק "והשיב את הגזילה" (ה, כג).

"אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן" (א, טז)

היה נבלע בנס

שהיה נבלע שם בנס, ואין שם אלא מקומו. (מהר"ר וידאל צרפתי כתב יד).

"וְנִפְשׁ כִּי תִקְרִיב" (ב, א)

התשובה גדולה כמו קרבנות

תקרי"ב בגימטריא (עם הכולל) תשובה, לרמוז שהתשובה גדולה כמו קרבנות (רבנו מגרמייה). קרבן מנחה מאפה תנור, סופי תיבות בגימטריא: זה אברהם. שהפיל עצמו לכבשן האש לקדש שם שמים. ו-"מנחה מאפה תנור" בגימטריא עם הכולל: אלו הם חנניה מישאל ועזריה. "מחבת" - מכפרת על הרהור הלב שהוא נעשה במחבא. "מרחשת" - מכפרת על ריחוש השפתיים בעבירה. (חומת אנ"ך אות נ' בשם נצח ישראל כ"י).

"כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָּל שְׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה'" (ב, יא)

להתרחק מהגאווה עד קצה האחרון

הטעם שמאס השי"ת בשאור ובדבש, משום שדרך השאור כשמתחמץ הוא מתנפח. וכן הדבש כשיחממו אותו יתנפח, שזה מורה על הגאווה, ולכן מאס אותם השי"ת מלהקטירם, ללמד שיתרחק מהגאווה עד קצה האחרון ובפרט בתפילה, שנאמר (תהלים קל, א): ממעמקים קראתיך ה', וכן כתוב (תהלים נא, ט): זבחי אלהים רוח נשברה. ובמסכת סוטה (דף ה.) אמר רב נחמן לא מינה ולא מקצתה, וכן כתוב (תהלים קא, ה): גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, והטעם כי גבה עינים ורחב לבב, הם כדמיון שתי וערב - עבודה זרה [שכן הולך הוא לגובה ולרוחב], וזו מידתו של בלעם הרשע. (ילקוט המוסר ואבני השהם).

לא ירדוף אחר המתוק לחכו

וטעם הרחקת הדבש - להורות לאדם שלא ירדוף אחר המתוק לחכו (ספר החינוך מצ' קכ"ו). והרמב"ן נתן טעם, כדי שיהא שיתוף רחמים בדין, ולא יהיה מתוק לגמרי. (מדבר קדמות).

תפילה שלא בזמנה אינה מתקבלת אף אם היא עריבה

אמרו חז"ל בברייתא דפטום הקטורת (כריתות ו.) אילו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. ויש לשאול, מה ראה התנא לומר לנו כי לולי אסרה תורה - ריחה של הקטורת היה נפלא שבעתיים.

וראייתי בשם האדמו"ר רבי אברהם מסוכטשוב זצ"ל שפירש, כי זה אמור כלפי אותם צדיקים המאחרים את תפלתם לאחר זמנה בכדי להתפלל בכוונה ובדבקות, ולזה בא התנא ולימד, שכשם שאין אנו יכולים לערב דבר בקטורת אף על פי שעל ידי זה ישתפר ריחה עד שלא יוכל אדם לעמוד מפניה, והיה יכול האדם להעלות בדעתו שיש בזה הדור מצוה, מכל מקום מחמת איסור תורה - אין מערבין בה דבש. כך הוא לעניין התפילה, אין אנו יכולים ללכת אחרי העריבות והדביקות שבתפלה, אף אם היא תערב לנו בכפל כפליים, כל עוד התפלה נאמרת לאחר זמנה ושלא כדינה.

"כִּי כָּל שְׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה' קִרְבָּן רִאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לַה'" (ב, יא-יב)

לעולם ילך האדם בשביל הזהב

רבי יוסף שאול נתנון בספרו "דברי שאול" באר פסוק זה על פי דברי הרמב"ם הנודעים בתחלת הלכות דעות: דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנו ביותר, יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד, ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל, ואם יכעס, יכעס כעס מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח ביותר. ויש שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלוח בתאוה, ויש שהוא בעל לב טהור מאד ולא יתאוה אפילו לדברים מעטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, כענין שנאמר (קהלת ה, ט): אוהב כסף לא ישבע כסף, ויש מקצר נפשו שדיו אפילו דבר מעט שלא יספיק לו ולא ירדוף

להשיג כל צרכו. ויש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול, ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון; מהולל ואונן, וכילי ושוע, ואכזרי ורחמן, ורך לבב ואמיץ לב, וכיוצא בהן.

שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה - אינו דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו. הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו".

בכל מדה ומדה בחיים צריך האדם למצוא את השביל האמצעי, שביל הזהב, לא להיות קיצוני לצד אחד.

והנה, ה"שאור" הוא קיצוני לצד אחד בהיותו מחמיץ, וה"דבש" קיצוני לצד השני בהיותו מתוק ביותר, ועל כן אמרה התורה: "כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" - הקיצוניות אינה טובה, תמיד יש ללכת בדרך האמצעית.

ויתכן להוסיף, שאמנם הדרכה זו נכונה לאדם שכבר הגיע להנהגה הטובה. אבל אדם שהיה פגום במידה מסויימת, הרי אומר הרמב"ם שילך לקיצוניות, לצד השני, ורק אחר כך יחזור לאמצע. ואם כן, יתכן שזה ההמשך: "קרבת ראשית תקריבו אותם לה", כלומר אם אתה בתחילת העבודה, צריך את הקיצוניות.

"וְכָל קָרְבַּן מִנְחַתְךָ בַּמִּלַּח תִּמְלַח" (ב, יג)

המקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה

"במלח" - ראשי תיבות ברית מילה ליום ח' (מרבנו אפרים). וע"פ זה ניחא מה שאמר וכל קרבן מנחתך, שהמקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה.

וכן אמרו במדרש שוחר טוב (מזמור קיב), כשנולד יצחק בן שמונה ימים הגישו למילה, והגישו למנחה על גבי המזבח, ועשה משתה ושמחה. מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו יום שזוכה למול את בנו כאבינו אברהם, שנאמר (בראשית כא, ח): "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק".

ואפשר להסמיך לכך רמז, "תמלח" - ראשי תיבות: תכין משתה ליום ח', ולא כמי שנהג לעשות הסעודה בליל תשיעי אחר יום המילה. ועוד, כתיב "הגמל", ודרשו (פסיקתא זוטרותא, בראשית שם): ה"ג-מל. כלומר ביום השמיני העולה בגימ' ה"ג מל את בנו.

משכני אחריו נרוצה - ולא ע"י יסורים

אמרו בגמרא (ברכות ה), אמר ריש לקיש... מה ברית האמור במלח - מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין - יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם.

האדמו"ר בעל "תפארת שלמה" מראדומסק, כתב ביאור נפלא עד מאוד על הפסוק בשיר השירים (א, ד): "משכני אחריו נרוצה". וכך הוא כותב:

בגמרא (קידושין כב): נאמר, שיש שני אופנים של קנין 'משיכה' שבהם יכול אדם לקנות בעלי חיים: הדרך האחת - "קורא לה והיא באה", כלומר האדם קורא לבהמה הנקנית והיא באה אחריו. והדרך השניה - "הכישה במקל ורצתה לפניו", האדם מכה בבהמה והיא ממהרת ורצה לפניו.

כאשר רוצה הקב"ה לקנות את עמו ישראל ולקרבה אליו, אף הוא נוקט באחת משתי דרכים אלו: דרך אחת היא דרך היסורים, שהיא בחינה של 'הכישה במקל', הדרך השניה היא בחינה של 'קורא לה והיא באה' - ה' קורא לבני ישראל באהבה שישובו בתשובה, ובני ישראל נמשכים אחריו.

ואנו מבקשים מה' יתברך, שימשכנו אליו ויקנה אותנו בדרך של "משכני אחריו נרוצה", שיהיה זה בחינת 'קורא לה והיא באה', - בדרך של אהבה, ולא חלילה בדרך השניה של יסורים, של 'הכישה במקל'.

והגם שייסורים ממרקין כל עוונותיו של אדם, מבקשים אנו מהקב"ה את הדרך השניה של 'קורא לה והיא באה', ועל ידי התשובה נמחלים עוונותיו. ומעלה נוספת יש בתשובה, שאם זוכה לשוב בתשובה מאהבה - זדונותיו נהפכים לו לזכויות. (להתעדן באהבתך).

"כָּל חֵלֶב לָהּ" (ג, טז)

לשמור את ההתלהבות לה' יתברך

דרש הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל, בספרו "תפארת שמשון" (ויקרא, עמ' לז): כתב הרמב"ם (הלכות איסורי מזבח פ"ז הי"א): "ויביאו קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו וכו', והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה - יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום - יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר "כל חלב לה".

והנה לרבים מאתנו ישנם הרבה רגעים של התלהבות, של התעוררות שבטוחים אנו שיובילו אותנו לשינוי בכל מהלך החיים, ואכן מכח אותם רגעים ממשיכים אנו לחיות את חיינו כבני תורה, אך בחלוף הזמן ההתעוררות דועכת.

בפסוק כאן כתובה עצה נפלאה: "כל חלב - לה"!

בכדי להקדיש בהמה להיות קרבן, הסדר הוא: נכנסים לרפת, בוחרים בהמה ואומרים: 'הרי זה הקדש', ולפי ההלכה הבהמה הופכת מיד להיות נכס של השי"ת.

מדוע התורה אומרת לנו לפעול לפי הסדר הזה? מדוע אי אפשר פשוט לקחת בהמה, להביא אותה לבית המקדש ולהקריבה, בלי שתיהפך קודם להיות ממון הקדש?

טמון כאן רעיון נפלא. נצייר לעצמנו אדם שעשה עסק גדול והרוויח ממון רב. הוא שמח שמחה גדולה, ב"ה יש לו כלפי ה' יתברך הכרת הטוב. מתוך השמחה הגדולה בא לכלל החלטה להביא לבית המקדש קרבן, שהוא ביטוי של אהבה ע"י שפיכת הדם על גבי המזבח.

הוא נכנס לרפת לבחור בהמה מתאימה, כמובן את הטובה ביותר, הוא קורא למומחה, בוחר את הבהמה המשובחת והנאה מכולן, ומכריז: "הרי זו לה". זהו השלב הראשון. ואילו את השלב השני - העליה לירושלים והבאת הבהמה לבית המקדש, הוא יבצע במשך הזמן, אולי עוד שבוע אולי בחודש הבא.

בינתיים הדברים משתנים, מצבו הכלכלי שוב אינו שפיר כשהיה, עליו לשלם חובות. כשמגיע זמנו לעלות לירושלים ולהביא את הבהמה לקרבן, הוא חושב לעצמו: בעצם, זו בהמה יקרה, אני לא יכול להרשות לעצמי להביא לקרבן כזו בהמה. אך זה מאוחר מדי, הוא כבר התחייב כשאמר: "הרי זו לה" - הבהמה כבר מוקדשת ונחשבת רכוש ההקדש, ואין באפשרותו להתחרט.

מספרים על האדמו"ר מוויזניץ זצ"ל, שפעם התקשר לאחד מחסידיו והזעיקו לבוא מיד. כשהגיע אמר לו: אני צריך כסף לצדקה. שאל החסיד: מדוע הרבי הזעיק אותי היום, מה היה קורה אילו הייתי בא מחר. ענה הרבי: היום הכסף הזה הוא בגדר רווח, מחר הוא כבר יהיה בגדר קרן, לכן קראתי לך היום כדי שתתן מיד את הכסף לצדקה ללא יכולת להתחרט.

שמעתי מעשה נפלא שהיה עם מרן החפץ חיים זצ"ל.

לחפץ חיים זצ"ל היה בן יקר, חלק מהמשנה ברורה הוא כתב יחד אתו. והנה למרבה הצער הבחור שבק חיים לכל חי. בעת פטירתו, החפץ חיים לא היה בראדיון, וכשהגיע לשם, היה זה ממש אחרי הקבורה כאשר האנשים היו עדיין סביב הקבר. הוא ביקש מהם להמתין מעט, ואז פתח ואמר את הדברים הבאים:

בתקופת האינקוויזיציה חיה בספרד אשה אלמנה ולה בן יחיד אשר היה כל עולמה, מלבדו לא היה לה מאומה בחיים. רח"ל אותו בן יחיד נהרג, וכשזה קרה היא אמרה כך: רבש"ע, אני מודה ומתוודה לפניך, שכאשר בני היה חי היה מקום בלבי גם לו, ולכן לבי לא היה שלם באהבתי אליך. עד עתה, כשהשגחה גרמה שאינו בין החיים יותר, לבי שלם באהבתך.

המשיך החפץ חיים ואמר: רבש"ע, כשבני היה חי, היה מקום בלבי לאהבה אליו, וכעת את האהבה הזו אני מקדיש לך, הקב"ה!.

כלומר, הח"ח הביא סיפור וניסה ליישם אותו על עצמו, אך כמדומה שאם נדייק בדברים - נגלה הבדל משמעותי בין הסיפור ליישום שלו, כיון שסוף כל סוף החפץ חיים חי כמה דורות אחרי אותה צדקת שחיה בזמן קדום יותר, והרגשותיה לא היו באותה דרגה כמו שלו.

היא אמרה שעתה לכה שלם באהבת ה', והמשמעות היא מיידית - עכשיו לכה שלם. החפץ חיים לא אמר - רבש"ע, האהבה שישנה כעת בלבי היא אליך, אלא - "את אותה אהבה שהיתה לי כלפי הבן - אני מקדיש לך".

שכן, מרן הח"ח בא עם הכוחות וההתלהבות למלא את לבו באהבת ה'. הוא הבין: כעת אני מתלהב, זהו רגע מרגש עד מאוד, הלוויית הבן שהיה כה יקר, אך מה יהיה מחר ומה יהיה מחרתיים, ומה לאחר מכן? בגאונותו ובצדקותו אמר: אני מקדיש את אהבתי אליך יתברך! ממילא, בעתיד לא תהיה לי ברירה, אצטרך לעשות הכל כדי להישאר במדרגה הזו. היתה זו גאונות בעבודת ה'.

טמונה בדברים עצה מעשית.

נצייר לעצמנו יהודי אוהב תורה, רוצה ללמוד בכל מאודו. הוא מגיע הביתה אחרי יום עבודה מפרך, מוציא גמרא מהארון ומתחיל ללמוד. כמה זמן? כמה שיוכל... אחרי שלוש דקות העיניים מתחילות להיעצם והראש נשמט על צדו. הוא מתיישב על הספה לנוח מעט - ובוה נגמר הסיפור...

הציור ודאי מוכר לכולנו. מה בכל אופן ניתן לעשות במצבים הללו?

אתן לכם עצה נפלאה. כשמתיישבים ללמוד, יש להחליט לפני כן [כמובן בלי נדר] כמה זמן מתכוונים ללמוד. לעשות קביעות עתים - והזמן הזה שייך לה'. זהו קרבן עולה, כליל לה', ואז - אם העיניים מתחילות לבעור, יאמר לעצמו: מה כבר יכול לקרות לי? הרי אף אחד עוד לא מת מעייפות... ובמקרה הכי גרוע אמות על קידוש ה'. ברגעים קשים אלו יזכיר לעצמו את דברי חז"ל: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' (ילקוט"ש תורה רמז תשס).

בצורה כזו, רוב הסיכויים שלימודו ייראה אחרת לגמרי. אם מתחילים ללמוד מתוך החלטה נחושה, עם חשק פנימי - גם אם באמצע - התינוק מתחיל לבכות והאשה מצפה לעזרה, זה אחרת, כי הרי הקדיש את השעה הזו לה' במסירות נפש.

צריך לדעת, ואני אומר זאת רק בהשקפה, לא מבחינת הלכתית - כשקובעים שעה ללמוד תורה, הזמן הזה שייך לקב"ה. אדם נדב את הזמן זה, וכעת כביכול הזמן שייך לקב"ה.

לרבים מאתנו יש מדי פעם כאב לב, כתוצאה מבעיות בפרנסה, בחינוך הילדים, בריאות וכו', ועלינו לדעת כי מבחינה מסוימת כאב לב הוא דבר יקר מאוד, יהלום שצריך לדעת איך להשתמש עמו.

מסופר על הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שבהיותו ילד קטן, פעם אביו נתן לו מכה והוא התחיל לבכות. באמצע הבכי נטל הילד סידור בידו והתחיל להתפלל תפילת מנחה. שאל אותו אביו - מדוע אתה מתפלל מנחה עכשיו? ענה ר' ברוך בער: הרי ממילא אני בוכה, עדיף כבר שאנצל את הדמעות ואתפלל כעת תפילת מנחה!

דמעות הן יהלומים, "אף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו" (ב"מ נט.), וכשקורה וכבר בוכים מסיבה כלשהי - יש לנצל את הדמעות לתפילה מעומק הלב, תפילה עם דמעות. ביום כיפור הגברים עומדים בקדושה ובטהרה כל היום בבית הכנסת ומתפללים, ואילו הנשים פעמים רבות נאלצות להישאר בבית, עם הילדים הקטנים. אותה אשה שנשארה בבית ביום הקדוש מרגישה את עצמה אומללה, לא ניתנה לה האפשרות להתפלל בבית הכנסת. היא לוקחת סידור, מתחילה להתפלל, ומדי פעם מורידה דמעה. אין לשער ערכן של דמעות אלו. אשה שמורידה דמעה, יכולה לפתוח את כל השערים.

כמה יקר הוא כאב הלב, בכוחו לפרוץ את כל המחיצות!

"נִפֶּשׁ כִּי תִקְטָא" (ד, ב)

עשרה דברים משמשיין את הנפש

עשרה דברים משמשיין את הנפש, הושט למזון, והקנה לקול, והכבד לחימה, והריאה לשתייה, המסס לטחון, והטחול לשחוק, והקיבה לשינה, והמרה לקנאה, והכליות מחשבות, והלב גומר, והנפש למעלה מכלם. אמר הקדוש ברוך הוא: אני עשיתיך למעלה מכולן, ואת יוצאת וגוזלת וחומסת וחוטאת. (ויקרא רבה פרשה ד' ס"ד).

"וּמִן הַדָּם יִתֵּן וְכוּ' וְאֵת כָּל הַחֵלְבֹוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַהּ" (ד, יח-יט)

כוחות הפכיות לחלקי המצוות

הטעם שציוה השי"ת בכל הקרבנות ליתן דם והחלב על המזבח, יתבאר על פי משל לסוחר שהלך לבית המדרש, ובתוך כך בא אחד ממרחקים לקנות סחורה. וישאל את אשתו: איה בעלך, ותאמר הנה הוא בבית המדרש. והאיש לא רצה להמתין, וילך לסוחר אחר ויקנה ממנו. ואחר שבא מבית המדרש ונדע לו מזה, וירע בעיניו על הרווח שהיה יכול להרוויח מאותה הסחורה. ויאמר לאשתו: מהיום והלאה כשיבוא איש וישאל עלי, מהרי לשלוח אחרי ואבוא לביתי.

לימים, בא איש לתבוע את חובו ממנו, ולא מצאו. ותאמר לו אשתו: המתן כמעט רגע ואני אשלח לקרוא אותך, ותשלח את משרתה ויקרא לו, וימהר לרוץ בכל כוחו. ובבואו עיף ויגע, והנה הנושה לנגד עיניו, ואין לו לשלם מה שחייב לו, ויחרפהו ויבזהו. ואחר שיצא הנושה אמר זה לאשתו: הוי אשת כסילות החלפת השיטה, כי כאשר בא הסוחר לקנות הסחורה, היית עצלה לשלוח לקרוא אותי, וכאשר בא הנושה לתבוע ממני ממון, היית פחוז כמים לקרוא אותי.

הנמשל, על דרך זה חלקי המצוות שתיים הם: מצוות עשה ולא תעשה, ולהם צריך שני כוחות הפכיות. והוא, כי למצוות עשה צריך כח הזריזות, ולמצוות לא תעשה צריך כח העצלות. ואדם החוטא מחליף השיטה, כי מעורר כח הזריזות לעבור על מצוות לא תעשה, ואת מדת העצלות מנצל להתעצל מלעשות המצוות עשה. והקרוב בא על חטא אחד משתי אלה, או שחטא בכח הזריזות לעבור על מצוות לא תעשה, או שחטא במדת העצלות מלעשות את מצוות עשה.

והנה הדם הוא כח החום לעורר כח הזריזות, וְהַחֵלְבֹוֹ הוא כח הקרירות לעורר את מדת העצלות. ולכן צוה השי"ת להקריב על המזבח לכפרה גם את החלב וגם את הדם אשר בסיבתם בא החטא. והשי"ת יזכנו במידת הזריזות בעבודתו אמן.

"וּנִפְּשׁ בִּי תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהֵי וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עוֹנוֹ" (ה, א)

להעביר על מדותיו

בספר "ילקוט חמישאי" הביא בשם ספר "דן ידין ואלף המגן" לפרש פסוק זה:

הנה איתא במס' יומא (נג.) אמר רבא: כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. וזה רמז הפסוק "ונפש כי תחטא" - אם אדם עשה ח"ו חטא, מה תקנתו - "ושמע קול אלה", אם שמע שמקלים אותו, אפילו ברור לו הדבר, "והוא עד או ראה או ידע" (-וברור לו שהוא צודק), "אם לא יגיד" לאותם מחרפים ומגדפים, אלא בולם פיו בשעת מריבה, אז - "ונשא עונו" - הקב"ה מוחל על פשעיו, וכפי דברי רבא.

וכתב החיד"א, שהסיבה לכך שכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו היא, כיון דאיתא בזהר שכוונותיו של אדם מכבידים על כנפי השכינה, ועל כן כאשר אדם מוחל לחברו כדי שלא יהיה כבוד לכנפי השכינה, א"כ מידה כנגד מידה הקב"ה מוחל לו על עוונותיו כדי שלא יכבד על כנפי השכינה. ושם הביא מעשה שחרפו וגידפו את רבנו ה"אור החיים" הקדוש, ושתק. וביאר לאותם ששאלו אותו, שהטעם שמחל לאותו שחירף וגידף אותו הוא שלא יהיה צער לשכינה. ודו"ק, כי יסוד גדול הוא.

לפי"ז יוצא, שהמעביר על מידותיו, לא די בכך שרק לא יענה למחרפו, אלא צריך שגם ימחול על עלבונו, כי אם לא כן, עדיין יהיה צער לשכינה מחמת קפידתו. (נפלאות מתורתך).

"וְהִיָּה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֱלֹהֵי" (ה, ה)

תשובתם של חכמי ישראל

מסופר, כי במשך כחמש עשרה שנה היו שומעים את רבי ישראל סלנטר מתוודה ואומר: חטאתי נגדי תמיד. היה זה על אשר שכח פעם אחת לבדוק את כיסו בערב שבת כפי מצות חכמינו וזכרונם לברכה (שבת יב.) שחייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה, ומצא אחר כך פיסת נייר בכיסו. וכן על אשר שכח לבדוק לפני פסח את המקום בו נמצא המלח שמשתמשים בו כל השנה. הרי לנו, כי על חשש איסור כל שהוא היו גדולי עולם עושים תשובה.

כך מסופר, כי באחת השנים עבר רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ניתוח בעיניו, ובעת הניתוח עלה לפתע לחץ דמו באופן מבהיל ופקעה לו עין אחת, והיה בסכנה גדולה, וכפסע היה בינו ובין המות. כעבור כמה שנים, עבר הרב לאפיאן ניתוח נוסף בעיניו, אלא שאז הכל עבר בשלום.

כשבאו תלמידיו לבקרו, ראוהו שוכב במיטה ופניו מאירות. ענה ואמר ר' אליהו למקורביו: בניתוח הראשון בעיניי הייתי בסכנה גדולה, והסיבה לכך היתה, כי לפני שעליתי על שלחן הניתוחים חשבתי לעצמי הלא כעת דנים אותי למעלה, ואם כן צריך אני לעשות תשובה. ואז התחלתי לחשוב על מעשי בעבר, ואני זוכר אותם בפרוטרוט מעת שהייתי ילד בן שתים עשרה עד עכשיו. ומכיון שחשבתי על העבר שלי, גבר לחץ הדם והייתי בסכנה גדולה. לא כן עכשיו בניתוח זה, נוהרתי מכך ולא חשבתי על כך כלל, וברוך השם הכל עבר בשלום. (מוסר חכמים).

"וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׁה וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה לֵה' אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה" (ה, ז)

אלול ר"ת א'חד ל'חטאת ו'אחד ל'עולה

"אחד לחטאת ואחד לעולה" - ר"ת אלול, ללמד כי חודש אלול הוא זמן של תשובה, ומי שחוטא ומביא קרבן צריך לחזור בתשובה. ועוד, שיעשה אחד לעולה, כלומר שמכאן ואילך גם במשך כל השנה יתחזק בתשובה כמו בחודש אלול. (תורת החיד"א).

"וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו" (ה, טז)

תשובה תשוב - ה שהפריד בעוונותיו

מוזבא ב"ילקוט חמישאי' בשם ה"אדרת אליהו":

ידוע שהאדם שעושה עבירה, פוגם וגורם להפריד את אות ה' האחרונה מהשם הוי"ה, וכמו שאמרו המפרשים ש"תשובה" הוא: תשוב-ה', כי ע"י התשובה הוא מחזיר ומשיב את האות ה' למקומה.

וזה רמז הפסוק: "ואת אשר חטא" - אותו אדם שחטא, היינו שהחסיר "מן הקודש" - משמו הקדוש של הקב"ה שהפריד את האות ה', "ישלם" - צריך להתוודות ולעשות תשובה ולהשלים את האות. והיינו "ואת חמישיתו" - את האות ה' שהיא האות החמישית באותיות, יוסיף אותה לשם הוי"ה, וע"י זה יתכפר לו.

"אָשֶׁם הוּא אָשֶׁם אָשֶׁם לֵה" (ה, יט)

רמז לצדיקים שצמזו מ' יום

הקשו רבותינו ז"ל, למה הזכיר בפסוק שלש פעמים את התיבה 'אשם', ולמה הפסוק רק בן חמש תיבות ולא כמו פסוקים אחרים שהם ארוכים.

ונראה לומר, כי הנה היו שלשה שלא אכלו ולא שתו ארבעים יום ושכרם היה רב, ואפילו הכי נענשו על דבר קל. ומי הם, משה רבינו ע"ה, ואליהו הנביא, ושלמה. משה, דכתיב (דברים ט, ט): ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. שלמה, כמו שאמרו רז"ל (ילקו"ש ריש משלי) על מ"ם של 'משלי' שהיא רבת, לרמז שישב בתענית ארבעים יום, וה' נתן חכמה לשלמה, כדכתיב (מלכים א' ה, יא): ויחכם מכל האדם. ואליהו, דכתיב (מלכים א, יט): וישב מלאך ה' שנית ויגע בו ויאמר קום אכול כי רב ממך הדרך ויקם ויאכל וישתה וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חורב.

וזה הרמז אש"ם נוטריקון: אליהו שלמה משה. ושלוש פעמים אשם נאמר כנגדם, כי סופם שנענשו. משה נענש על מי מריבה, ועל שאמר שמעו נא המורים, ועל שאמר למה הרעתה, ולא נכנס לארץ. והתפלל תקט"ו תפלות, ואמר לו הקב"ה רב לך. ושכרו רב, שכתוב בו (דברים לד, י): ולא קם נביא עוד בישראל כמשה.

ושלמה על שעבר על דברי תורה (דברים יז, טז): לא ירבה לו סוסים ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו, ולקח את בת פרעה נְכָה והסירה את לבו מעבודת ה', נענש שהיה חוזר על הפתחים ואומר אני קהלת, ואין שום אדם משגיח בו.

ואליהו נענש על מה שאמר (מלכים א' יט, י): עזבו בריתך בני ישראל. וכשהלך אל בית האלמנה - מת בנה, ואמרה לו: באת אלי להזכיר את עוונתי. ואיזבל שלחה ואמרה (מלכים א' יט, ב): כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד

מהם, וירא ויקם וילך אל נפשו, שראה עצמו בסכנה על ידי אחאב ואיזבל אשתו שהיו עובדים עבודה זרה, עד שאמר אליהו (מלכים א' יט, ד): רב עתה ה' קח נפשי כי לא טוב אנכי מאבותי.

ודוד המלך ע"ה, גם הוא רמז בתהלים על אלו שלש האשמות שאמרנו (תהלים ח, ב): ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, והנה, מה אדיר שמך הם ר"ת אש"ם, כנגד אליהו שעלה לשמים והוא פינחס בן אהרן הכהן, וידוע שאהרן הוא כנגד ספירת הוד, וזהו שאמר הכתוב (שם) אשר תנה הוד"ך על השמים.

ועוד אמר דוד (שם פסוק ד) כי אראה שמיד מעשה, ר"ת אש"ם. כנגד משה שעלה למרום לקבל את התורה, ואמרו מלאכים: מה אנוש כי תזכרנו. וזה הרמז - כי אראה שמיד מעשה אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה מה אנוש כי תזכרנו וגו'.

וכנגד שלמה אמר דוד (שם פסוק י) ה' אדנינו מה אדיר שמך, ר"ת אש"ם. שהיה מושל על עופות ודגים ועל הבהמות. ולכן כתיב שם כל שתה תחת רגליו צנה ואלפים כולם וגם בהמות שדי, צפור שמים ודגי הים עובר ארחות ימים, ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, דייקא, כי היה מלך על כל הארץ.

ומכך למדנו, שאין לפניו לא משוא פנים ולא מקח שחד, ונתן לאותם צדיקים שכרם וענשם, וכן נותן לנר"ן שכר ועונש, כי שלש אשמות שאמר הם גם כנגד נפש רוח ונשמה, והגוף אינו עיקרי אלא חומר, כדכתיב (בראשית ג, ט): כי עפר אתה וגו'. וזהו שאמר: אשם אשם. (כסא רחמים).

"וּמַעֲלָה מֵעַל בְּה' וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ" (ה, כא)

מי שהזהיר על השבת הזהיר על הגזל

הורגלו האנשים לזלזל בדיני ממונות ומשפטיהם, וגם אותם המהדרים ביותר במצוות שבין אדם למקום, מקילים ראש באיסור גזל ודומיהם. ולזה אמרה תורה שהמכחש בעמיתו וגזלו - מועל בה', כי אין מצוותיה של תורה חלוקות, וכולם מרועה אחד ניתנו, ומי שהזהיר על השבת ושאר מצוות חמורות בתורה, הזהירנו לכל ניקח מרכוש זולתנו אפילו פרוטה.

"וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל" (ה, כג)

זהירותם הגדולה של גדולי ישראל מאיסור גזל

בשובו לביתו ממסעותיו, גילה החפץ חיים כי אשתו תיקנה את המדרגות המובילות מרשות הרבים לביתם, ושם ליבו כי חלק מהמדרגות היו נוגעות באדמת רשות הרבים, רבי ישראל מאיר סירב להיכנס לבית, הוא טען שיש בכך משום גזל, וצוה מיד לשנות את המדרגות. (תנועת המוסר ח"ד עמוד 124).

מעשה נוסף, רבי משה אלכסנדרוב, היה תלמיד בישיבת ראדין שעזר לחפץ חיים בהעתקת כתב ידו, והחפץ חיים קבע לו בשכר העתקת כל גיליון בן מספר שורות מחיר קצוב. לאחר זמן מה, בא החפץ חיים בכהלה לאותו תלמיד ואמר לו שקרה אסון גדול, והוא נכשל בעוון גזל, שכן מצא הוא בין הגיליונות שהעתיק, כמה מהם שיש בהם יותר שורות ממה שנקבע, ונמצא שהטעהו ושילם לו פחות ממה שמגיע לו, והיות שאי אפשר לברר כמה שורות היו בכל הגיליונות, הרי שנעלם ממנו שיעור הגזילה ואינו יודע כמה להשיב, זאת למרות שללא ספק המעתיק וויתר ומחל על השורות הנוספות שהעתיק. אך החפץ חיים לא זו משם, עד שהגיע אתו לעמק השווה כמה צריך לשלם, ושילם לו לאחר פיוסים רבים ובקשת מחילה. (שם עמוד קכ"ה).

פעם בערב שבת בשובו מבית המרחץ נזכר רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, כי היות ולא הספיקו בגדיו להיכנס לתא אחד, השתמש גם בתא הסמוך, ועתה משהפך בדעתו על כך חשב לעצמו, אם השתמשתי בתאו של אדם אחר עלי לשלם לבעל המרחץ מחיר כרטיס נוסף. אחד התלמידים הציע את עצמו ללכת ולשלם לבלן כרטיס נוסף. השיבו רבי איסר זלמן, הרי דין מפורש הוא כי הגזול מחברו חייב גם לפייסו, וא"כ מלבד השבת הגזל - מחוייב אני בעצמי ללכת ולפייס אותו. (אישים ושיטות, זיון. עמוד שיט).

על רבי אליהו דושניצר זצ"ל משגיח ישיבת לומז'א מסופר, כי בחצר ליד הישיבה בפתח תקוה היה גר יהודי שהיו שייכים לו שני עצי אקליפטוס גבוהים, וכשהגיעו הימים שלפני חג הסוכות, היו באים ילדי הסביבה וקוטפים ענפים לסכך, בלא נטילת רשות הבעלים. בעקבות כך, נוהג היה רבי אליהו מדי שנה ללכת לבעל העצים לקנות ממנו את כל

הסכך שקטפו הילדים, ואחר כך היה מקנה את הסכך לכל מאן דבעי, בכדי שלא יכשלו באיסור גזל וישבו בסוכה גזולה. (נחלת אליהו דושניצר עמוד יח).

"וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְכו' לְאַשְׁמָה בָּה" (ה, כו)

השומר שבת מתכפרים עוונותיו

"לאשמה בה" - ר"ת לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי, כלומר שהשומר שבת כהלכתו, ע"י זה מתכפרים עוונותיו ומקרב את הגאולה, ונמצא שסיים את הפרשה בכי טוב. ועוד יש לומר, וכפר עליו הכהן, ר"ת גימטריא: אף. וסופי תיבות: נר"ו, שהם ר"ת: נפשו רוחו ונשמתו. לרמזו שע"י הקרבן מתכפר כל חרון אף שהיה עליו ע"י עוונותיו, ומזכה את נפשו רוחו ונשמתו לעולם הבא. (ילקוט המוסר ואבני השהם).

דרוש לפסח

דרוש חוצב להבות המדבר במעלת ימי הפסח הקדושים

לפדות השכינה

ימי הפסח ומעלתם הרמה נודעה בשערים, וכמבואר בספרים הקדושים, תוקף ורום האורות והשפע הגדול, היורד מן העליונים להשפיע על התחתונים, ובפרט בליל שימורים, הוא הלילה הזה לה', לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, באור יקרות. ואדם היודע לנצל כראוי, ומתקן ועושה הפעולות הנצרכות, זוכה לשפע עצום שאין כמותו בכל השנה כולה.

כתוב בתורה "ועבדת את העבודה ה'זאת' בחודש הזה" (שמות יג, ה), 'זאת' היא השכינה הקדושה, ומזה נלמד שכל העבודה שלנו בחודש הזה הוא לרומם את השכינה הקדושה, לפדות אותה מאחיזת החיצונים, ולהקימה מעפרה. **ומבואר** מדברי רבינו האר"י, את גודל הטומאה הנוראה והחושך הגדול שהיה שם במצרים, שנאמר עליה "וימש חשך" (שמות י, כא) שכל כך היה שם טומאה וחושך גדול עד שהיה אפשר למשש אותו בידיים ממש, כי מצרים נקראת 'ערוות הארץ' (עי' בראשית מב, ט), ופלוגית היתה שולטת שם בכל כוחה ורמזו לזה כי 'פסח' - ר"ת ח' פעם ס' כלומר שמונה כפול שישים, הם ארבע מאות ושמונים גימ' לילי"ת, שהיתה אותה קליפה שולטת שם והכניסה שם טומאה גדולה ונוראה.

סוד הדיעבוד במצרים

והנה עם ישראל שהיו באותו הדור של שעבוד מצרים היו בחינת אותן נשמות קדושות וטהורות שהיו כלולים באדם הראשון ועל ידי חטאו של אדם הראשון ירדו אותן נשמות אל הקליפות, והיו צריכות תיקון אחר תיקון, עד שבאו בדור של מצרים ונתקנו, והתחיל להראות בחינת הזהב שבהן, על ידי השעבוד הקשה בחומר ובלבנים ובכל מיני עבודות פרך כנודע, כדוגמת הזהב שמעורב בו סיגים, ועל ידי שעושים לו צירוף אחר צירוף, מתגלה הזהב שבו. (שער הכונות ענין פסח דרוש א).

והטעם שהשעבוד היה בארץ מצרים דוקא ולא במקום אחר, וכן מדוע השעבוד היה דוקא אצל פרעה ולא מלך אחר, כי הנה נודע שכל הנשמות באות ממנוח הדעת, וגם נשמות הקדושות של עם ישראל שהיו כלולות באדם הראשון היו מהדעת, ולכן ירדו ישראל דוקא למצרים, משום שקליפת מצרים יושבת במיצר העליון, שהוא מקום הגרון מאחורי הדעת העליון, ופרעה הוא העורף הקשה שבאחורי הדעת, ולכן ישראל שבאותו הדור שהם מן הדעת נשתעבדו לפרעה ולמצרים היונקים את כל השפע שלהם מהדעת, כי מצרים כשמה כן היא קליפה נוראה וחזקה שיושבת במיצר העליון ששם הוא המקום שצריך לירד השפע והאור והמוחין לעם ישראל, ופרעה הוא יושב שם במקום הצר הזה בעורף, ולכן שמו פרעה אותיות עורף, וכל שפע שהיה יורד לעם ישראל מצד הקדושה, היה פרעה יונק אותו ולוקח

אותו, ולכן נשתעבדו ישראל במצרים ואצל פרעה כי הוא יושב שם ויונק את כל השפע, ושם היו ישראל בגלות קשה מאוד. (ע"פ שער הכוונות שם).

טומאת מצרים

ומכיון שפרעה היה מכשף גדול, הוא ידע שעם ישראל לא יוכלו לצאת ממצרים לעולם, כיון שהיתה יניקתו חזקה מאוד, שכל שפע שהיה יורד למטה לישראל, מיד היה יונק אותו. ולכך באם יוגדל הפרצוף העליון שהוא כנגד עם ישראל, וירד לעם ישראל פשע גדול, מיד יינק את כל השפע, ולכן היו עם ישראל שם בשליטת הטומאה בתוך מ"ט שערי טומאה, תחת יניקת הסטרא אחרא, ואפילו אם יבואו כל החכמים שבעולם, וכל הגיבורים כולם כאחד, לא יוכלו להוציא את עם ישראל ממצרים, וכמו שכתב מורנו הבן איש חי בדרשותיו (עוד יוסף חי דרושים בשלח) שהמילה 'מצרים' תחילתה יש אות מ' פתוחה, וסופה אות מ' סתומה, לרמז שמי שנכנס לשם לא היה יכול לצאת לעולם, ובפרט שכל מי שנכנס שם קשרו אותו בכשפים עצומים ונוראים שלא יוכל לצאת משם לעולם.

ומזבא בזוהר (ח"ב דף לו ע"ב) שעשו המצריים בכשפיהם חמשים מיני קשירות וחומות של טומאה, שבשום אופן בעולם אי אפשר לפרוץ אותם ולצאת מהטומאה הנוראה ההיא, ולכן כתוב בתורה חמשים פעם יציאת מצרים כנגד חמשים חומות הללו שכל יציאת מצרים שכתובה בתורה מוציאה מחומה אחת.

הנס הגדול

אך הקב"ה ברחמיו וברוב חסדיו עשה עמנו חסד גדול מאוד, הביא אור גדול ומוחין גדולים בפעם אחת שלא כדרך הטבע, כי פרעה חשב שכיון שהאורות והמוחין צריכים להכנס לאט לאט, כדרך הטבע, מדרגה אחר מדרגה, כדרך התינוק שבתחילה הוא עובר בתוך בטן אמו, ואחר כך יונק עד גיל שנתיים שיש לו מוחין דקטנות, ואחר כך עד גיל תשע גדל עוד מעט, עד שנעשה בן שלש עשרה, ואחר כך גדל יותר להיות בן עשרים, שאז יש לו כבר מוחין דגדולות, ולכך היה בטוח פרעה שכיון שהאורות יבואו לאט לאט, לכן ישלוט בהם. אבל הקב"ה עשה שלא כדרך הטבע, ובפעם אחת הביא אורות גדולים ועצומים מוחין גדולים ולא של גיל עשרים ולא של גיל יום אחד, וראו כולם תינוק שנולד רק היום, והוא כבר גדול כמו בחור בגיל עשרים, ויש לו שכל כמו בגיל עשרים, פלא פלאות.

על דרך משל הוא כדוגמת בניית בנין, שבונים קודם את הקומות התחתונות, ואחר כך בונים את הקומות העליונות. וכשהקב"ה בשעת יציאת מצרים הביא מוחין גדולים בבת אחת, דבר אשר לא יעשה, כביכול בנה בתחילה את הקומות העליונות באויר, ואחר כך בנה את הקומות התחתונות, ועל ידי עצמת האור הגדול הזה שרף את כל קליפת מצרים, וביטל אותה מן העולם, והוא מה שאמר רבותינו "ופסח ה' על הפתח" (שמות יב, כג), שבלילה זו הקב"ה פסח ודילג על כל המדרגות התחתונות, שנכנסים דרכם לפתח הרגיל, והביא אור עצום בפעם אחת. וכפי שאנחנו רואים שבתפילת ערבית בלילי פסח אומרים הלל בברכה דבר שאין דומה לו, והטעם הוא כיון שעתה בתפילת ערבית כבר קיבלנו המוחין והאורות הגדולים שמקבלים בתפילת מוסף, ולכן אומר הזוהר הקדוש (ח"ב דף לח ע"א) שהלילה הזה האיר אור יום ולא אור של לילה, והיה האור גדול כאור זוריחת השמש בצהרים, פלא עצום, ולכן אין כמו הלילה הזה, ושום לילה של כל השנה כולה לא ידמה לו.

וענין זה רמזו בפסוק "כי בחפזון יצאת מארץ מצרים" (דברים טז, ג). כי עיקר הגלות בתחילה היתה רוחנית כי גלות מצרים היתה גלות השכל והדעת שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, ואחר כך נמשכה הגלות הגשמית מהגלות הרוחנית כמפורש בחז"ל (סנהדרין צב). "כל מי שאין לו דעת גולה" כמו שכתוב בישעיה (ה' י"ג) "לכן גלה עמי בבלי דעת" כי חסרון הדעת עורר את הגלות והשעבוד בחומר ובלבנים.

והגלות הלכה שלב אחר שלב, במדרגות, בתחילה בפרך - בפה רך, שהיה פרעה מפייסם בדברים בתחילה מרצון תמורת כסף, אחר כך בשעבוד ואונס, אבל עדיין היו בני חורין. ואחר כך כעבדים העובדים את אדונם ללא תמורה "כבהמות ר"ל.

והנה בגאולה כתוב "כי בחפזון יצאת מארץ מצרים", וכתב האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער חג המצות פ"א) שאם היו נשארים עוד רגע היו שקועים במ"ט שערי טומאה, ואם כן תחילת הגאולה היתה ברוחניות. והענין הוא כמו שהגלות בתחילה היא רוחנית, כן הגאולה צריכה להיות בתחילה רוחנית, ואז יזכו לגאולה הגשמית.

להמלט מהעבירות במהירות

הנה הקב"ה הוציאנו ממצרים ב'חיפזון' במהירות, וצריכים אנו ללמוד כי היציאה מטומאה - מעבירה, צריכה להיות 'בחפזון' במהירות, להמלט ולברוח בלי שום חשבונות, וכמו שכתב הרמח"ל (במגילת סתרים פרשת יתרו ד"ה בחדש) כשהנשמות עולות מתוך הקליפות אי אפשר לעלות מעט מעט, שאם יעלו בדרך זו, הקליפות מרגישות, ומקטרגות ומפריעות, לכן צריך שברגע אחד יעלו למדרגות עליונות, שהסטרא אחרא לא תעכב.

ולכן ביום הגדול הזה חג הפסח, הקב"ה העלה את עם ישראל למדרגות גדולות ועצומות בפעם אחת, ולא רק זה אלא שדילג על התהליך הרגיל, לעלות מלמטה למעלה, ובפעם אחת הביא המדרגות הגדולות ביותר כדי שלא יהיה שום אחיזה לחיצונים.

והוציא את עם ישראל משיעבוד לגאולה, מאפילה לאורה, ביד רמה, בזרוע נטויה, ואף שכבר נצחנו, עדיין רואים איך פרעה הרשע היצר הגדול ממשיך להלחם ורודף אחרי בני ישראל, והקב"ה מצילנו ממנו.

וזה שאומרים בסימני הסדר 'קדש ורחץ...' כי בדרך כלל צריך בתחילה להתרחץ ולהטהר מהטומאה, ואחר כך מתקדשים, אבל בלילה הזה הקב"ה הפך את הסדר קודם 'קדש', ואחר כך לאט לאט 'רחץ' שלא כדרך הטבע, כדי להציל את עם ישראל.

מכל זה אנו למדים שהלילה הזה יש סגולות גדולות ואורות וטללי ברכה שיוורדים לעולם, וניתן בלילה הזה להתעלות במדרגות גבוהות ונעלות בעבודת ה' יתברך, שלא כסדר המדרגות, אלא בפעם אחת אפשר לקפוץ ולהתנתק מן הסטרא אחרא גם שלא בהדרגה.

לנצל כל רגע

מיציאת מצרים אנו למדים כמה רגע אחד קטן בחיי האדם יקר הערך מאד, כי הרי כל עיקר הטעם שאנו מצווים על אכילת מצה הוא מפני "כי בחפזון יצאת ממצרים" (דברים טו, ג) ואנו אומרים בהגדה של פסח מצה זו שאנו אוכלים על שום שלא הספיק בצקם להחמיץ, וכל כך למה מפני שידוע מה שאמר האר"י ז"ל (עי' בסידור האר"י ז"ל הגדה של פסח, על הפיסקא מצה זו שאנו אוכלים) שאם היו שוהים עוד רגע אחד בכדי שיחמיץ בצקם היו נשקעים במ"ט שערי טומאה, והיו נכנסים לשער החמישים, ושוב לא היו יכולים לצאת ממצרים לעולם, ולא לקבל את התורה, ועדיין אנו ובנינו היינו משועבדים במצרים, אומנם זכינו ויצאו אבותינו ממצרים מאפילה לאור גדול, וזכו לצאת ממ"ט שערי טומאה ולהיכנס ולעלות בקדושה מדרגה אחר מדרגה עד שזכו לקבלת התורה, ואם כן אנו למדים שעד כמה צריך ויכול האדם להטיב עם עצמו להקדים רגע אחד קודם ולשוב אל קונו בתשובה שלימה, היות ומי ידוע מה יולד יום, ואולי ח"ו יהא נשקע יותר בטומאה, שמא לא יוכל לשוב בתשובה יותר, וידועה הגמרא במסכת עבודה זרה (:) עד כמה שוה רגע אחד בתשובה שיש אדם שקונה עולמו ברגע אחד, מהמעשה של קטיעה בר שלום, שהיה אחד משרי הקיסר, והקיסר היה שונא גדול של היהודים, פעם אחת שאל הקיסר לחשובי המלוכה: מי שעלה לו פצע ברגלו יקטענה ויחיה או ינחנה ויצטער, אמרו לו: יקטענה ויחיה (כלומר לאבד 'שונאיהם' של ישראל) והיה יושב שם קטיעה בר שלום ואמר להם: לא תוכלו על עם ישראל, היות וכמו שאי אפשר לעולם בלא רוח, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל, ועוד אמר למלך שיקראו לך 'מלכות קטיעה', אמר לו הקיסר: יפה אמרת, אומנם, כל המנצח את המלך משליכים אותו לכבשן האש, ובשעה שהיו לוקחים אותו לכבשן, אמרה לו רומאית אחת: אוי לך שאתה נהרג עליהם ולא מלתה עצמך, ותטול חלק עמהם לעולם הבא, מיד מל את עצמו, וכאשר זרקו אותו לכבשן האש אמר כל נכסאי לר' עקיבא וחביריו וכו' יצאה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי עולם הבא, בכה רבינו הקדוש ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה בכמה שנים, ע"כ.

ועלינו לדעת שביד האדם כל הרגעים של ימי חייו ועליו לנצלם ולהדבק במידה של הכרת האמת, ובמקום שיקנה עולמו בכמה שנים יכול לקנות ברגע אחד, ויש לדעת שפעמים אם מאבדים את הרגע הזה של האור מי יודע אם אחר כך יזכה שיחזור אליו הרגע הזה בחזרה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה במסכת אבות (ב, ד) אל תאמר כשאפנה אשנה - שמא לא תפנה.

ביאור ההפטרות

הקשר לפרשה

בהפטרות מסופר על הקרבנות שביטלו ישראל בימי אחז, שסגר דלתות בית ה' וביטל עבודת בית המקדש, וזה מעין הפרשה שבה מסופר על הקרבנות שצריכים להביא.

התוכן:

ה' מתרעם על עם ישראל שנבראו כדי לספר תהלתו יתברך, והם אינם קוראים לו אפילו בעת צרתם, ולא די בכך אלא שביטלו עבודת הקרבנות.

עם כל זאת ה' ימחה את פשעם למענו יתברך, כי אין פלא שחוטאים לפניו, כי אפילו אדם הראשון שהוא יציר כפיו של הקב"ה חטא, וכל שכן הם שהינם ילודי אשה.

ה' אומר לישראל שלא יפחדו כי יעזור להם, וירבה אותם כעשבי השדה, והנשארים בירושלים קדוש יאמר להם, כי כולם יכריזו שהם עם ה' זרע יעקב.

ועוד אומר ה' לישראל שהם יהיו עדין שאין עוד מלבדו, כי מי כמוהו שהודיע על העבר ועל האותות שיתקיימו לעתיד והכל בא ונהיה.

ואילו יוצרי הפסל הם ופסיליהם שקר וכזב, כי איך אפשר לקחת פסל ולהשתחוות לו, האם שכחו. כיצד נוצר? והלא האומנים שהם בשר ודם עשו אותו במו ידיהם, ואיך יתכן שבו אדם יעשה אלהים?

זאת ועוד לקחו עץ שחלקו שרפו באש להתחמם כנגדו, חלקו צלו עליו בשר לאכילה, חלקו הסיקו בו את התנור ואפו בו לחם, והנותר עשוהו פסל ומסכה ומשתחווים לו, והיצר הרע מפתה אותם ואוטם את לבם, ולא היתה להם דעת ותבונה לאמר, כיצד אני משתחוה לפסל שנעשה מעץ, שחלקו שרפנו לחימום ואכילה וחציו לפסל ומסכה.

והלא ברור שזה שקר כי לא יועילו ולא יצילו כי תהו המה, ולכן אתה יעקב וישראל זכרו דברים אלו, עיבדו את ה' ואז ה' יביא את הגאולה, והשמחה תרבה בעולם.

ישעיה פרק מ"ג פסוק כ"א - פרק מ"ד פסוק כ"ג

כא עם-זו ישראל יצרת לי ל' לשמי להיות לי לעם למען תהלת לי [א] יספרו [ב] זה לזה ולכל העולם: כב ואתה

מדוע לא עשית כן שהרי: ולא-אתי קראת [ג] יעקב [ד] ולא פנית לי בעת צרתך אלא פנית לעכו"ם פי ינעת

עיונים והארות

א. על זכות התהילים ושבחות להי"ת מסופר על הבעל שם טוב זצ"ל, שבימיו יצאה גזירה מלפני שוכן מרומים על אחד ממקומות הישוב שעתיד חלילה לכלות מן הארץ על כל יושביו. הבעל שם טוב ניסה לבטל את רוע הגזירה. נשמתו עלתה למרומים להשתדל לפני כסא הכבוד, אך שם נאמר לה כי הגזירה כבר נחרצה ואין לבטלה.

ב. רבנו האר"י זצ"ל אמר, שקודם התפילה יקבל עליו מצות 'ואהבת לרעך כמוך' (יט, יח), שיאהב בעצם כל ישראל, ובזה תעלה תפלתו כלולה בכל תפלות ישראל. וזאת היתה לי להסמיך זה בפסוק 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו', הכונה 'עם זו' גימטריא אחד, שיהיו באחדות. 'יצרתי לי' לכבודי בראתיו, לכן תחילה וראש שיהיו אחדות גמורה, ואחר כך 'תהלתי יספרו', שיאמרו תפלה כמו שאמר רבנו האר"י זצ"ל. (רוח חיים דרוש ו' ד"ה 'וזאת היתה לי').

והראשונים פירשו במה שאמרו (סנהדרין) פרק ארבע מיתות (דף סה ע"ב), רבא ברא גברא ע"י ספר יצירה, אך מבואר שם בש"ס ומהרש"א בחידושי אגדות דלא היה לו כח הדברי. וזה שכתוב 'עם זו יצרתי לי', וכי תימא מאי רבותא אשר

בדרכה אל עולם הגשמיות עברה הנשמה בהיכלות מרומים. והנה מאחד ההיכלות בוקע אור יקרות. ביקש הבעל שם טוב לדעת - היכלו של מי הוא זה, המאיר באור כה נפלא? זהו היכלו של איש כפרי אחד, האומר מדי יום ביומו את ספר התהלים כולו חמש פעמים! והאור הבוקע מהיכל הוא אורן של אותיות התהלים הנוצצות ובורקות ומאירות.

כיון ששמע זאת, קם הבעל שם טוב ונסע אל אותו כפרי, אילו ידעת שבזכות העולם הבא שלך תציל ישוב מישראל מה היית עושה? - שאלו הרב.

בִּי יִשְׂרָאֵל [ה] ונעשית עיפי ויגע בעבודתי ומצותי עליך לטורח, לכן אשאלך במה הוגעתיד. הלא: כג' **לֹא-הֵבִיאתָ לִי שֵׁה עֲלֹתֶיךָ** כי אם לעכו"ם וְיִבְחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא עֲבַדְתִּיךָ לא הטלתי עליך עבודה רבה **בְּמִנְחָה** כי לא צויתי להקטיר רק הקומץ וְלֹא הוֹנַעְתִּיךָ בְּלִבְנָה [ו] לא עייפתי אותך להרבות בלבונה: כד' **לֹא-קָנִיתָ** לא הוצרכת לקנות לִי בַכֶּסֶף קָנָה בושם לקטורת כי היתה גדלה לרוב בירושלים וְחָלַב וְיִבְחֶיךָ לֹא הֲרוֹיַתְנִי לא השבעת אותי בחלב ובחך האליה ויותרת הכבד ושתי הכליות אֲךָ הֵעַבַדְתִּיךָ בקרבנות בגלל **בְּחַטֹּאתֶיךָ** שאתה מביא לי לכפר עליהם הוֹנַעְתָּנִי נתיגעתי **בְּעֹנֹתֶיךָ** שהם עוונות מזיד: כה' **אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא** שמחיתי מאז, ואני **מַחָה** גם עתה **פְּשָׁעֶיךָ לְמַעַנִי** ולא בצדקתך וצדקת אבותיך וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֲזַכֵּר שלא ישאר רושם כלל: כו' **הַזְכִּירְנִי** אם יש לך איזה זכות ושענה כנגדי ותזכיר לי זכויותיך **נִשְׁפָּטָה יַחַד** נדבר

עיונים והארות

את כל העם הזה על כל דרישותיו וצרכיו הגופניים אך ורק למען תכלית אחת והיא תהילתי יספרו, שזה בעצם הגרעין של הבריאה, כל עצמה של הגשמיות אינו אלא אמצעי להשגת המטרה הרוחנית, והנה לבסוף ולא אותי קראת יעקב - אלא נשארתי עם קומץ גשמיות בלבד, היינו קליפה בלא תוך ומה תועיל הקליפה ללא תוך?

ה. בספר מעינה של תורה עובד ה' אמיטי העושה כל מעשיו לש"ש אינו יודע יגיעה מה היא. עול התורה והמצוות דומה בעיניו ככתר של זהב משובץ בפנינים הנתון על ראשו של מלך, שלמרות שהוא כבד הרי הוא בכל זאת חביב ויקר. ואילו זה שאינו עושה כל מעשיו לשם שמים כי אם מחוך כוונות צדדיות מעיק עליו הערל בכבדות יתירה והוא נלאה ומתייגע מהר.

המניד מדובנא מביא משל שני סוחרים הביאו את סחורתם בעגלה אחד היה סוחר תכשיטים ואחד סוחר ברזל. זה סוחר בתכשיטים הביא ארגז קטן מלא באבנים טובות ומרגליות. לעומת זאת השני הסוחר ברזל הביא מטען כבד של ברזל. בשעת פריקת הארגזים החליף הסבל והביא לסוחר האבנים טובות את המטען של הברזל, נכנס הסבל לביתו של סוחר ההלומים כשהוא מתנשף בכבדות ודרש סכום גדול על ההובלה, באומרו הרי זה מטען כבדי אמרו לו הסוחר אם אתה אומר שהמטען כבד דע לך כי אין זה המטען שלי, סחורתי איננה כבדה. כך אומר הנביא אם יגיעת בי ישראל - הרי סימן הוא זה כי לא אותי קראת יעקב, כי אם קראת אותי לא היית בא לכלל לידי יגיעה ועייפות.

ו. לא הבאת לי - שני תמידין היו מקריבין בכל יום, את הכבש אחד תעשה בבוקר וגוי, ובדם זבחיך לא כבדתני, אלו קדשי קדשים, לא העבדתך במנחה זו קומץ מנחה, ולא הוגעתך בלבונה זו קומץ לבונה. לא קנית לי בכסף קנה, רבי יהודה בשם רבי יוסי אומר קנמון היה גדל בירושלים ועזים וצבאים היו אוכלים ממנו. וחלב זבחיך לא הרויטני, אלו אמורי קדשים קלים, אך העבדתני בחטאתיך, ראו מה גרמו לי עונותיכם להחריב את ביתי ולשרוף את היכלי ולהגלות את בני לבין אומות העולם ולישב לי בדד, איכה ישבה בדד (איכה רבתי).

יצר את האדם, הלא יודעי ועוסקי ספר יצירה ברו גברי. לזה אמר 'תהלתי יספרו', עם זו יש להם כח הדברי ותהלתי יספרו, מה שאין כן נברא מספר יצירה, שאינו יכול לדבר.

ג. ולא אותי קראת יעקב - רבי אלעזר חסמא אומר הקורא את שמע ומרמז בעיניו וקורץ בשפתיו ומורה באצבעותיו בפרק ראשון, עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב (יומא ט).

דבר אחר ולא אותי קראת יעקב, זה שאמר הכתוב ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעזבו את ה' ולא עבדוהו, אפילו בשותפות... אמר רבי יודן משל לעבדו של מלך שעשה סעודה וזימן את כל בני המלך, ולא זימן את המלך, אמר המלך הלוואי שהשוה אותי לבני ביתי, אלא ולא אותי קראת יעקב. קאי וטרי כל יומא ולא לעי וצלווי קמי את לעי קאי וטרי כל יומא ולא לעי, ואמר לו חברה איתא צלי, והוא אומר לית אנא יכיל (איכה רבתי)...

ויש שפירשו דרך הלצה, כי נודע דיעקב נקרא על עקבה ומרמה, וישראל על היושר. וזה שכתוב 'ולא אתי קראת', כשאין אתה קורא בתורה, נקראת 'יעקב' המורה על עקבה. אבל אם תיגע בתורה, וזה שכתוב 'כי יגיעת בי', שאתה יגע בתורת קראת שמך 'ישראל' המורה על שררה וישרות, עכ"ד.

ד. בספר מעינה של תורה מביא משל לבאר את טענתו של השי"ת כלפי עם ישראל לאדם צעיר שיצא לאחר חתונתו לחפש לו מקום עבודה, והנה ראה אדם שמוכר אגוזים במחיר של ארבע זהובים לקילו, אמר אותו אדם לעצמו הרי מחצית מהאגוז הוא קליפה נמצא שהקונה משלם עבור הקליפות מחצית מן המחיר, א"כ הרי כדאי לאסוף מן האשפתות את הקליפות ואמכור קילו שלם של קליפות במחיר של ארבע זהובים. וכך עשה אסף מכל האשפתות קליפות אגוזים והעמיד דוכן בשוק למכור אותן. כשהתאספו האנשים סביב דוכנו של אותו אדם, החלו ללעוג עליו שוטה שכמותך! האנשים מוכנים לקנות את קליפות האגוז בשביל הפרי שבתוכו אבל מי פתי ויקנה את הקליפות לבדן.

כיוצא בזה טוען הנביא בשם ה' יתברך עם זו יצרת, היינו בראתי

ונתווכח יחד אם יש ממש בדבריך **סֵפֶר אֶתָּה** ראשון **לְמַעַן תִּצְדָּק** [ז] כי בכל זאת לא תצדק: כז **אָבִיךָ**
הָרִאשׁוֹן חֲטָא אם אדה"ר שהוא יציר כפיו של הקב"ה חטא ק"ו אתם שנולדים מאיש ואשה ו**מְלִיצִיךָ** הכשרים שבדור
 והכהנים והנביאים, גם **פָּשְׁעוּ בִּי**: כח ולכן **וְאַחֲלֵל שָׂרֵי קָדְשׁ** בעבור עוונותיכם אחלל את השרים המליצים שלך
 והכהנים והנביאים **וְאֶתְנֶה** אתכם **לְחֵרֶם וְאֶבְדּוּן וְשִׁמְמוֹן יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל** אתן אותם **לְגִדּוּפִים**
 ולאחרפה, על שגדפו לתורתם וקדושתם:

א **וְעַתָּה שְׁמַע** הנחמה הטובה ועליך לשוב בתשובה, כי **יַעֲקֹב עֲבָדִי** אתה **וְיִשְׂרָאֵל בְּחַרְתִּי בּוֹ** ליתן לוֹ
 הטובה המיועדת לבוא: ב **כֹּה-אָמַר יְהוָה עֲשֹׂה** אשר עושה אותך **וְיִצְרָךְ** ויצר אותך **מִבֶּטֶן יַעֲרֹךְ** מעת
 צאתך מבטן יעזור לך **אֵל-תִּירָא עֲבָדִי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל** ישראל שהם עם ישר ש **בְּחַרְתִּי בּוֹ**: ג **כִּי** כמו
 ש **אֶצְק-מַיִם עַל-צִמָּא** על ארץ צמאה **וְנִזְלִים עַל-יַבְשָׁה** כן **אֶצְק רוּחִי** הקדושה, ורצוני הטוב
עַל-זְרַעְךָ על בניך הגדולים **וּבִרְכָתִי עַל-צִאֲצָאִיךָ** הילדים הקטנים: ד **וְצִמְחוּ** יצמחו זרעך וירבו כאילו היו
 נתונים **בְּבֵין הַחֲצִיר בְּעֵרְבִים** כערבי נחל השתולים **עַל-יַבְלִי פִלְגֵי מַיִם** הצומחים וגדלים מהר: ה **וְזָה**
יֹאמַר לַיהוָה אָנֹכִי הצדיקים הגמורים יאמרו שהם מזרע יעקב **וְזָה** הקטנים בני הרשעים אשר ישוּבו בתשובה **יִקְרָא**
 את עצמו **בְּשֵׁם-יַעֲקֹב** להיות צדיקים כמוהו **וְזָה** הבעלי תשובה **יִכְתֹּב יָדוֹ מֵתַחִיב אֶת עֲצָמוֹ לְשׁוֹב**
לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה [ח] אלו הגרים: ו **כֹּה-אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל** עם היות שאני
 מלך של כל העולמות העליונים והתחתונים איני מכנה מלכותי כי אם עליכם **וְנִאָּלוּ יְהוָה צְבָאוֹת אָנֹכִי רִאשׁוֹן קוֹדֵם**
 בריאת העולם **וְאֲנִי אַחֲרוֹן** לאחר שיכלה העולם **וּמִבְּלַעֲרֵי אֵין אֱלֹהִים** אלא אני יחיד ומיוחד: ז **וְיָמִי** הוא אשר
כְּמוֹנִי יִקְרָא לאמר שהוא כמוני שיכול לומר את הנעשה בעבר ואשר יעשה לעתיד **וְיִגִּדְהָ וְיַעֲרֹכָהּ לִי** בבקשה
 יבוא ויגיד ויערוך לפני כל מה שהיה **מִשׁוּמֵי עִם-עוֹלָם** מעת שמתו כל הנבראים וכל הבריות שבעולם ועד עתה **וְאֵתִיזוֹת**

עיונים והארות

ת. זה יאמר לה' אני - חביבין הגרים שבכל מקום הוא מכנן בישראל, נקראו ישראל משרתים, שנאמר ואתם משרתי ה' תקראו, וכן הגרים נקראו משרתים, שנאמר ובני הנכר הנלוים על ה' לשרתו... ר' שמעון בן יוחאי אומר הרי הוא אומר ואוהביו כצאת השמש, וכי מי הוא גדול, מי שהוא אוהב את המלך או מי שהמלך אוהבו, הרי אומר מי שהמלך אוהבו, והרי הוא אומר ואוהב גר... וכן אתה מוצא בארבע כתות שהם עונות ואומרות לפני מי שאמר והיה העולם, שנאמר זה יאמר לה' אני ולא יתערב בי חטא, וזה יקרא בשם יעקב אלו גרי הצדק, וזה יכתוב ידו לה' אלו בעלי תשובה, ובשם ישראל יכנה, אלו יראי שמים (ויק"ר) ולמעלה ביארנו ע"פ אבות דר"נ המובא ברש"י הקדוש.

ז. זה שאמר הכתוב ה' חפץ למען צדקו, וכן הוא אומר אני מדבר בצדקה, אמר הקב"ה אני חפץ שתזכו בדין. בא וראה, שנים נכנסים לדין, זה משתק את בעל דינו, וזה משתק את בעל דינו, ואומר אני ראשון, וחברו אינו מניחו אלא אומר אני ראשון, והקב"ה בזמן שאמר לישראל באו ונשפטה יחד, כדכתיב הזכירני נשפטה יחד אמרו מי ידבר תחלה, אמר להם הקב"ה אמרו אתם תחלה, ספר אתה למען תצדק, למה אם אני נצחתי אתכם בדין, אני הוא שמפסיד, אבל אם נצחתם אותי אני משתכר, נצחתי לדור המבול הפסדתי את כל אותם האוכלוסין, וימח את כל היקום, נצחני משה ויאמר להשמידים לולי משה בחירו, נשתכרתי, הדא הוא דכתיב למנצח מזמור, זמרו למי שמנצחין אותו ושמח (פסיקתא רבת').

ואותות ומופתים **וַאֲשֶׁר תְּבַאנָה** ואת העתידות לבוא **יִגִּידוּ לָמוּ** להם: **אֶל-תִּפְחָדוּ וְאֶל-תִּרְהוּ** ואל תחתו מלהודיע את שמי בין הגויים **הֲלֹא מֵאֵז הַשָּׁמַעְתִּיךָ** מהר סיני **וְהִגַּדְתִּי** לכם בהר סיני שאין אלוה מבלעדי **וְאַתֶּם יַעֲדִי** העדים שלי, וכי **הַיֵּשׁ אֱלוֹהַּ מִבְּלַעְדֵי וְאִין צוֹר חֹזֵק בְּעוֹלָם בַּל** אשר לא **יִדְעֵתִי:** ט הרי **יִצְרִי** עושי **פֶּסֶל כָּלָם תִּהְיוּ** הם ופסיליהם תוהו ובל ושקר **וְחִמּוֹרֵיהֶם** והפסילים שהם חמודים ואוהבים **בַּל-יִזְעִילוּ** אין בהם תועלת **וְעַדֵּיהֶם הִפָּחַ** והפסילים בעצמם הם עדים שאין בהם ממש, כי **בַּל-יִרְאוּ** עינים להם ולא יראו **וּבַל-יִדְעוּ** וכן לא יודעים ומבינים **לְמַעַן יִבְשׂוּ** החומדים אותם: **מִי-יִצַר אֵל** מי עשה שטות כזאת ליצר ולעשות אל אחרי שרואה שאין בו מועיל, וכן מי הטיפש ש**וּפֶסֶל נִסְּךָ** יצק **לְבַלְתִּי** שאין בו **הוֹעִיל** מועיל: **יֵא הֵן כָּל-חֵבְרָיו** המתחברים אליו לעשותו ולעובדו **יִבְשׂוּ** על שהולכים אחרי התוהו **וְחָרְשִׁים** האומנים העושים את הפסל הלא **הִפָּחַ** הם **מֵאָדָם** מבני אדם ואיך אפשר שיעשו אלהים **יִתְקַבְּצוּ** יתאספו **כָּלָם** יחד כל האומנים עם עובדי הפסל **יַעֲמָדוּ** לבחון הדבר **יִפְחָדוּ** מהקב"ה כי יבינו שכל מעשיהם הבל, ואז **יִבְשׂוּ יַחַד** במעשיהם: **יב** אל תחשבו שיש בפסילים כח, שהרי **חָרַשׁ בְּרָזָל** אומן של ברזל יעשה מלאכתו ב**מַעֲצָד** כלי שחותכים בו הברזל **וּפְעַל בִּפְחָם** ועבד בפחם להתיך אותו באש **וּבַמְקַבּוֹת** ובפטישים **יִצְרָהוּ** יצר אותו ע"י פטישים **וּפְעַלָּהוּ בְּזָרוּעַ כַּחֲוֹ** עשה אותו בכל אומן וכח [כי הפסל לא עושה את עצמו] וכל כך טורח עד ש**גַּם** שהאומן **רָעַב וְאִין** בו **כֹּחַ לֹא-שָׁתָה מַיִם** ו**יַיְעָף** התעייף ובכל זאת לא עיוב מלאכתו מרוב חשקו במלאכה ההיא: **יג** אם בא לעשות הפסל מעץ כך דרכו **חָרַשׁ יַעֲצִים** אומן שבקי במלאכת העצים, מתחילה **נֹטָה קוֹ** על הקורה כדי לחתוך לפי המידה **יִתְאַרְהוּ בְשָׂרָד** מסמן את הצורה על הקורה בצבע הנקרא שרד **יַעֲשֶׂהוּ בַמְקַצְעוֹת** מקלף את העץ ומחליקו באיזמל **וּבַמְחַוְנָה** יעשה בו ציורים עגולים **יִתְאַרְהוּ** וייהוו **וַיַּעֲשֶׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ** ועושה אותו כצורת אדם **כְּתַפְאֶרֶת אָדָם** כתפארת של אשה **לְשֵׁבֶת בַּיִת** היושבת בבית כן הפסל הזה לא יזוו ממקומו: **יד** יש שמטריח עצמו לבוא לעיר **לְכַרְת-לוֹ אַרְזִים** לעשות ממנו פסל **וַיִּקַּח** עצים ששם **תִּרְזָה וְאֵלֹזִן** שהם יפים ביותר אבל לא חזקים כארז **וַיֵּאמֶץ-לוֹ בְּעַצֵּי-יַעַר** במסדרים שבעצי היער ויש ש**נִטַּע אֶרֶן** לעשות ממנו פסל **וְגִישִׁים וְגִדְלִים** והגשם מגדל את האורן אע"פ שכוונת הנוסע לעיצו: **טו** מאותו עץ אורן לוקח חלק ממנו **וְהִיָּה** מקצתו **לְאָדָם** להשתמש בו **לְבָעֵר** לבעירה **וַיִּקַּח מֵהֶם וַיִּזְחֶם** ג"כ להתחמם **אֶף-יִשְׁיֵק** יסיק בתנור **וְאַפָּה לָחֶם אֶף** גם מהם יקח **יִפְעַל-אֵל** לעשות אלוה פסל **וַיִּשְׁתַּחֲוּ** להשתחוות לו **עָשָׂהוּ פֶסֶל וַיִּסְגְּדוּ-לָמוּ** וישתחווה לו: **טז** **חֲצִיו** מקצת מהעץ **שָׂרָף בָּמוֹ** בתוך ה**אֵשׁ** על-**חֲצִיו** מקצתו **בְּשָׂר יֹאכַל** כי **יִצְלַח צְלִי** ויאכל **וַיִּשְׁבַּע אֶף-יָחֶם** יחמם בשרו **וַיֵּאמֶר** ה**אֵח** ואומר נהנתי ושמחתי שמצאתי תענוג **חַמּוֹתִי** התחממתי **וְרָאִיתִי אֹר:** **יז** ו**שְׂאֲרֵיתוֹ** והנשאר מהעץ

לֹא־עָשָׂה לְפָסְלוֹ עשה אותו פסל וחשב אותו לאל שלו (יסגוד) **יִסְגְּדוּ לֹא וְיִשְׁתַּחֲוּ** לוֹ בפיטוּט ידיים
 ורגלים **וְיִתְפַּלְל אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר הֲעֵלֵנִי כִּי אֵלִי אַתָּה:** יח **לֹא יִדְעוּ** אין בהם דעת **וְלֹא יִבְיִנוּ**
 ואין בהם תבונה **כִּי הִצַּחֲדָה מַח** מרח טיט וסתם את עיניהם **מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם** שעיניהם לא ידאו, כדי **מִהַשְּׁכִיל**
 שלא ישכיל ויבין **לְבַתָּם** ליבם: יט **וְלֹא-יָשִׁיב** לא נותן **אֶל-לְבָבוֹ** לבחון הדבר, ואין בו **וְלֹא גֵרַעַת**
וְלֹא-תְבוֹנָה כדי לחשוב **וַיֹּאמֶר הַדָּבָר וְהָיָה חֵצִיו שָׂרְפָתִי בְמוֹ-אֵשׁ וְאֵף אֶפִּיתִי עַל-גִּחְלָיו**
לָחֶם אֲנֵלֶה בָּשָׂר וְאֶכַל ואיך **וַיִּתְרוּ הַנּוֹתָר לְתוֹעֵבָה אֲעֲשֶׂה** לפסל המתועב בעיני ה' **לְכוּל עֵץ**
אֲסַגְּדוּ אשתחוּוה: כ **רְעֵה אֶפְרַיִם לֵב הוֹתֵל הַטָּהוֹר** לבו אשר מהתל בו ומשה אותו לקחת לרועה ומנהיג את הפסל
 עץ שסופו להיות אפר **וְלֹא-יַעֲזִיל אֶת-נַפְשׁוֹ** אפילו האומן העושה את הפסל לא יציל את עצמו **וְלֹא יֹאמֶר**
הֲלֹא מה שעשיתי הוא **שִׁקָּר בִּימִינִי** ביד ימיני ואין בו שום תועלת כי מעשי ידי הוא: כא **זְכַר-אֱלֹהֵי** הדברים
יַעֲקֹב אם הגויים לא יבינו אתה יעקב זכור את הקב"ה **וְיִשְׂרָאֵל** אל תתפתה אחריהם **כִּי עַבְדִּי-אַתָּה** ולא עבד לע"ז
יִצְרָתִיךָ בראתיך להיות **עַבְד־לִי** ובבקשה **אַתָּה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנְשָׁנִי** לא תשכחני: כב **תְּמִיד מִחֵיתִי**
 מחקתי **כְּעַבֵּב** החולף בצאת השמש, את **פְּשָׁעֶיךָ וְכַעֲנָן** המתפזר ע"י הרוח **חַטָּאוֹתֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי** בתשובה
 שלימה **כִּי גֵאלְתֶיךָ** אגאלך מהגלות: כג **רְגֹוֹ שִׂמְחוּ שָׁמַיִם כִּי-עָשָׂה יְהוָה** הקים השכינה מעפרא ועשה הגאולה
הָרִיעוּ הָרִיעוּ הרימו קול תרועה **תַּחְתֵּיזוֹת אֶרֶץ יִסּוּדֵי הָאָרֶץ פָּעָחוּ פִתְחוּ הָרִים** את פיהם להשמיע קול **רְגָהּ** ושמחה
יַעַר וְכָל-עֵץ בּוֹ כִּי-גֵאל יְהוָה יַעֲקֹב וּבִיִּשְׂרָאֵל וע"י גאולת ישראל, שמו יתברך **יִתְפָּאֵר** בפי

כל: